

Verspreidingsatlas Nederlandse boktorren
(Cerambycidae)

Verspreidingsatlas Nederlandse boktorren (Cerambycidae)

2009

A.P.J.A. Teunissen

European Invertebrate Survey – Nederland

Verspreidingsatlas Nederlandse boktorren (Cerambycidae)

Te citeren als:

Teunissen, A.P.J.A. 2009. Verspreidingsatlas Nederlandse boktorren (Cerambycidae). – EIS-Nederland, Leiden.

Omslagillustratie

Saperda scalaris. Foto Tim Faasen

Auteur

A.P.J.A. Teunissen

Begeleiding vanuit EIS-Nederland

Vincent Kalkman

DTP

André J. van Loon

Uitgave

Stichting European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden

Postbus 9517, 2300 RA Leiden

telefoon 071-5687670

e-mail eis@naturalis.nl

oplage 500 exemplaren

ISBN 978-90-76261-08-9

© Copyright 2009

European Invertebrate Survey – Nederland

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	5
Dankwoord	10
Soortbesprekingen	11
Enkele uitheemse soorten	103
Literatuur	106
Bijlage 1: Soortenlijst	115
Bijlage 2: Aantal uurhokken en waarnemingen per soort	117
Bijlage 3: Checklist per provincie	119
Bijlage 4: Waarnemers	121
Summary	124
Register	125

INLEIDING

Boktorren zijn eigenlijk altijd al populair geweest bij entomologen. Veel soorten zijn groot, kleurrijk en relatief makkelijk te herkennen. De meeste soorten komen in lage dichtheden voor en hebben een relatief onopvallende levenswijze. Het gericht zoeken van boktorren is daarom een tijdrovende bezigheid en veel waarnemingen hebben dan ook betrekking op toevallige vondsten. Het aantal mensen die veel waarnemingen van boktorren hebben verricht is erg laag. Daarentegen zijn er wel heel veel personen die tenminste een paar waarnemingen van boktorren hebben gedaan. Ondanks de populariteit van boktorren zijn er maar weinig Nederlandstalige publicaties over de groep. Voor het determineren werd vaak gebruikt gemaakt van plaatjesgidsen of buitenlandse tabellen en voor informatie over verspreiding en ecologie was men afhankelijk van buitenlandse publicaties en een gering aantal Nederlandse artikelen. Met het verschijnen van Zeegers & Heijerman (2008) is er nu een goede en rijkelijk geïllustreerde tabel voor de Nederlandse boktorren voorhanden. De voorliggende atlas voorziet in informatie over verspreiding en ecologie. Tezamen maken deze publicaties het voor iedereen mogelijk om serieus met boktorren aan de gang te gaan.

Het bestand

Het bestand met waarnemingen van boktorren is in totaal 17.000 waarnemingen groot. Een waarneming is hierbij gedefinieerd als een soort, op een dag op een locatie. De waarnemingen zijn afkomstig uit de collecties van het Zoölogisch Museum, Amsterdam (ZMA, 34%), Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden (RMNH, 16%) en uit literatuur (5%). Het overige deel van de waarnemingen (45%) komt uit regionale collecties of privécollecties of heeft betrekking op veldwaarnemingen. Afgelopen twee jaar is het aantal waarnemingen afkomstig van Waarneming.nl sterk toegenomen. Bijna 900 met een foto gedocumenteerde waarnemingen afkomstig van deze internetsite zijn in deze atlas opgenomen. Met het verschijnen van Zeegers & Heijerman (2008) zal de betrouwbaarheid van veldwaarnemingen sterk toenemen waardoor het relatieve aandeel van via internet ingestuurde waarnemingen verder zal toenemen. In tabel 1 staat een overzicht van de collecties die voor deze atlas

zijn opgenomen. De collectie van Naturalis is niet in zijn geheel opgenomen omdat de boktorrencollectie gedurende deze periode opnieuw werd ingericht. In deze collectie is het ongedetermineerde materiaal gedetermineerd en ingevoerd en zijn de nog apart staande collecties van E. Everts en C.J.M. Berger opgenomen. Materiaal opgenomen in het ZMA en in Naturalis is voorzien van een etiket met daarop de vermelding dat het materiaal is verwerkt.

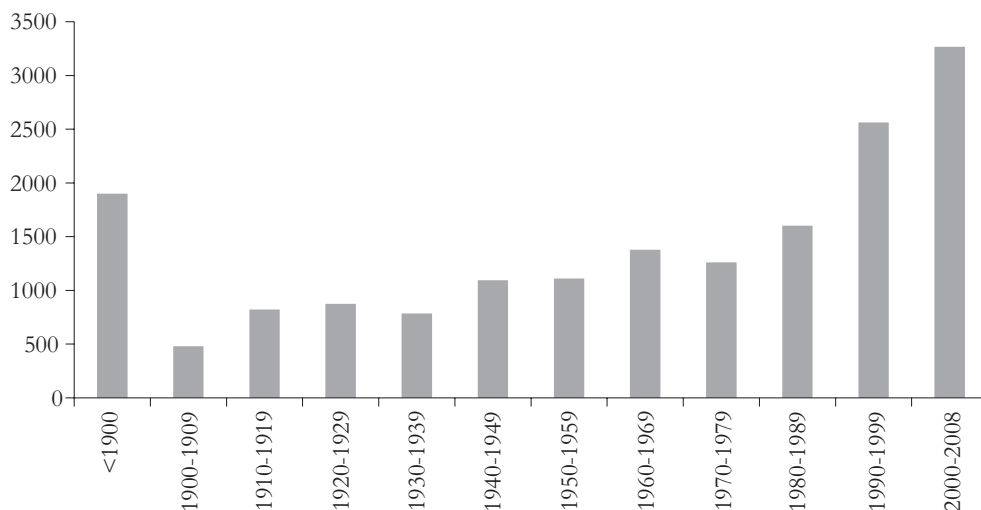
Het bestand wordt beheerd door de EIS-werkgroep boktorren waarvan de auteur momenteel de coördinator is.

Betrouwbaarheid

Veel soorten boktorren zijn gemakkelijk te herkennen en de groep geldt dan ook als een van de makkelijkste kevergroepen. Dit wil geenszins zeggen dat de determinaties in literatuur en collecties altijd kloppen. Een aantal soorten is wel degelijk lastig. Zo worden er bijvoorbeeld vaak fouten gemaakt met de determinatie van de soorten van het geslacht *Arbopalus* en *Pogonocherus*. Met uitzondering van de collectie van het Natuurmuseum Westflinge, St. Pancras werden alle in tabel 1 genoemde collecties door de auteur bekeken en gecontroleerd. De waarnemingen afkomstig van het Natuurmuseum Fryslân werden door middel van opgestuurde foto's gecontroleerd. De gegevens afkomstig van de overige collecties werden nagelopen op opmerkelijke waarnemingen en indien nodig werd het materiaal opgevraagd ter controle. Waarnemingen afkomstig van personen werden op dezelfde manier behandeld. Als waarnemingen niet controleerbaar bleken of als ze niet klopten

Tabel 1. Collecties waarvan de waarnemingen in het landelijke bestand van boktorren zijn opgenomen.

Alterra, Wageningen
Entomologie, Wageningen University and Research Centre, Wageningen
Milieu Educatie Centrum, Eindhoven
Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden (RMNH)
Natuurhistorisch Museum Rotterdam (NHMR)
Natuurmuseum Brabant, Tilburg
Natuurmuseum Fryslân, Leeuwarden
Natuurmuseum Nijmegen
Natuurmuseum Westflinge, St. Pancras
Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen
Zoölogisch Museum, Amsterdam (ZMA)

Figuur 1. Aantal waarnemingen van boktorren per periode van 10 jaar. De periode voor 1900 is bij elkaar gevoegd.

werden ze niet gebruikt voor de kaarten of grafieken. Van de afgelopen vijf jaar zijn er redelijk veel waarnemingen afkomstig van Waarneming.nl. Deze waarnemingen werden opgenomen indien er een bewijsfoto was meegeleverd. Van een groot deel van de in de literatuur gepubliceerde waarnemingen konden de dieren in de landelijke collecties worden teruggevonden. Van sommige in de literatuur vermelde bijzondere waarnemingen kon geen materiaal worden teruggevonden. Deze waarnemingen zijn om deze reden op non-actief gezet.

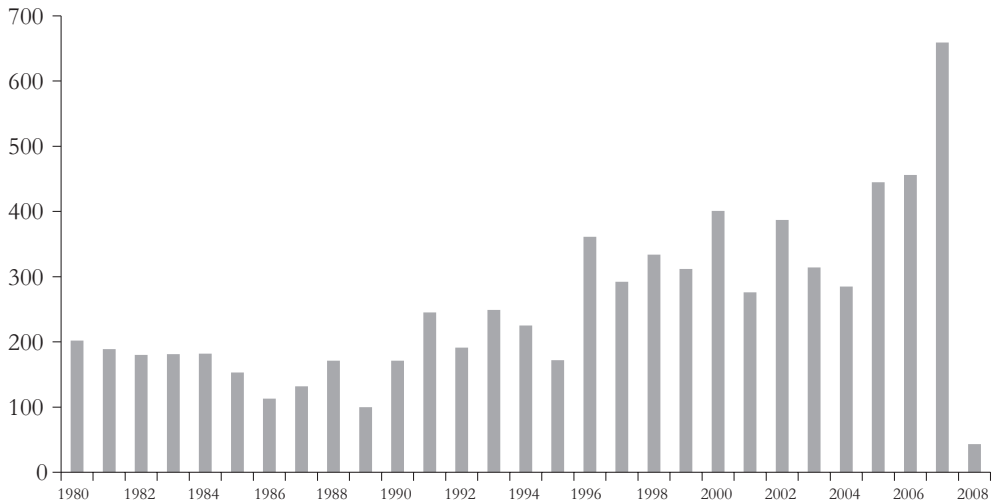
Inheems, uitheems en verslept

Boktorren worden vaak met transport van hout verslept. In veel gevallen gebeurt dit lokaal. Brandhout uit een nabijgelegen bos wordt in de schuur opgeslagen en de boktorren die uit dit hout kruipen worden later gevonden. Soorten die op deze wijze vaak in huis worden aangetroffen betreffen onder andere *Phymatodes testaceus* en *Pyrrhidium sanguineum*. In sommige gevallen vind het transport over langere afstand plaats. Inheemse soorten kunnen dan op plaatsen terechtkomen waar ze van nature niet voorkomen. Slechts in een deel van de gevallen is er informatie beschikbaar over de omstandigheden van de vondst. Opmerkingen op het etiket zoals 'uit brandhout' maken duidelijk dat het dier waarschijnlijk verslept is. Waarnemingen die waarschijnlijk betrekking hebben op verslept

materiaal zijn in deze atlas met een driehoekje aangegeven. Er is in Nederland een groot aantal voorbeelden van niet inheemse boktorren die door versleping incidenteel in Nederland worden aangetroffen. De meeste van deze soorten worden in deze atlas niet behandeld. Uitzonderingen zijn *Aegosoma scabricorne*, *Cerambyx cerdo* en *Monochamus sutor*. Zowel *Aegosoma scabricorne* als *Cerambyx cerdo* zijn lange tijd als inheems beschouwd maar nu wordt aangenomen dat de vondsten van deze soorten betrekking hebben op geïmporteerde dieren. *Monochamus sutor* wordt met enige regelmaat in Nederland aangetroffen. Een viertal soorten heeft zich waarschijnlijk niet op eigen kracht in Nederland gevestigd maar hebben al lange tijd populaties in Nederland (*Anastrangalia sanguinolenta*, *Monochamus galloprovincialis*) of waren lange tijd vrij algemeen in Nederland (*Gracilia minuta*, *Natbrius brevipennis*). Deze soorten worden hier als ingeburgerd beschouwd en hebben daarom een eigen soorttekst. In totaal zijn 87 soorten als inheems beschouwd.

Verdeling waarnemingen over de jaren

In deze atlas wordt de verspreiding van de soorten in twee perioden weergegeven: voor 1980 en vanaf 1980. De verdeling van het aantal waarnemingen is tussen deze perioden ongeveer gelijk: 9700 waarnemingen voor 1980 en 7400 waarnemingen vanaf 1980. Figuur 1 laat het aantal waarnemingen

Figuur 2. Aantal waarnemingen van boktorren per jaar vanaf 1980. Waarnemingen van 2008 zijn slechts voor een beperkte periode nog verwerkt.

per decade zien. Tot 1980 neemt het aantal waarnemingen geleidelijk toe. Vanaf 1980 is er een sterke toename waardoor er van de afgelopen tien jaar twee maal zoveel waarnemingen zijn als van de jaren tachtig. De verklaring voor deze toename is het grote aantal veldwaarnemingen die van afgelopen decaden beschikbaar is. Van de periode voor 1980 zijn de gegevens grotendeels gebaseerd op collectie exemplaren en literatuur. In collecties en literatuur zijn zeldzame soorten oververtegenwoordigd. Dit maakt dat in het bestand zeldzame soorten in de periode voor 1980 vermoedelijk oververtegenwoordigd zijn. Dit heeft tot gevolg dat in sommige gevallen de op de verspreidingskaarten zichtbare achteruitgang een overdrijving is van de werkelijkheid. In figuur 2 is te zien dat er nog steeds sprake is van een toename van het aantal waarnemingen.

Verdeling waarnemingen over Nederland

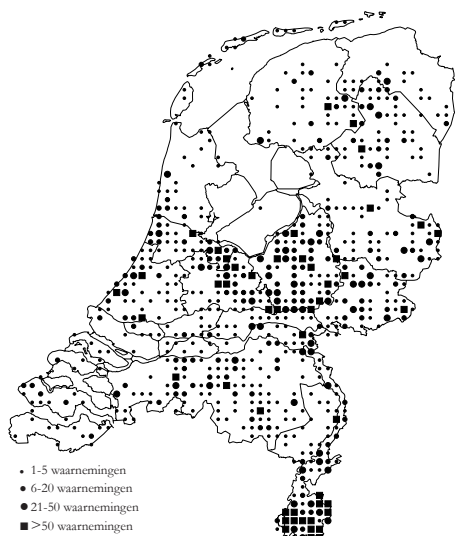
In figuur 3 en 5 is de verspreiding van het aantal waarnemingen voor en vanaf 1980 gegeven. De waarnemingen van de recente periode zijn afkomstig uit een groter aantal 5x5km-hokken dan de waarnemingen van de oude periode (856 om 668 hokken). De waarnemingen zijn in beide perioden redelijk goed over Nederland verdeeld. Tevens zijn er zijn geen grote verschillen tussen beide perioden wat betreft de verdeling van de waarnemingen over Nederland. Regio's met weinig waarnemingen

liggen in de klei- en laagveengebieden in West- en Noord-Nederland. De afwezigheid van waarnemingen in deze gebieden komt vooral doordat er simpelweg weinig boktorren voorkomen en wordt in mindere mate veroorzaakt door de geringe onderzoeksintensiteit in deze gebieden.

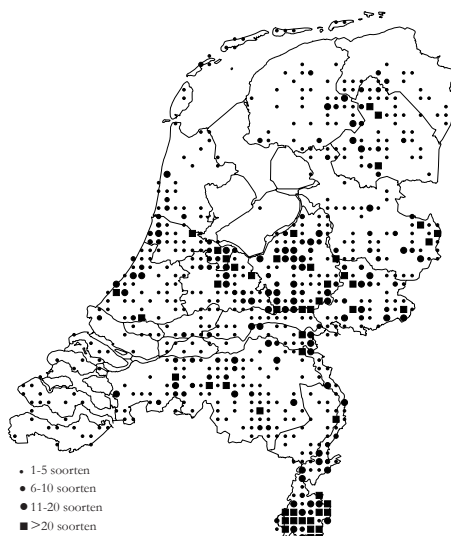
Verdeling van soortenrijkdom over Nederland

In figuur 4 en 6 wordt per periode het aantal soorten per 5x5km-hok gegeven. De kaarten van beide perioden laten goed zien dat de klei- en laagveengebieden van West- en Noord-Nederland soortenarm zijn. In het duingebied worden de meeste soorten gevonden in de bosrijke duinen van het vaste land van Noord- en Zuid-Holland. Duidelijk is te zien dat de duinen in de recente periode minder soortenrijk zijn. De soortenrijkste gebieden zijn te vinden in Oost- en Zuid-Nederland. Gebieden die in beide perioden soortenrijk zijn betreffen de Utrechtse Heuvelrug, de Veluwe, Twente, de Achterhoek, het Rijk van Nijmegen en Midden- en Zuid-Limburg. De gebieden rondom Weert en het midden van Noord-Brabant zijn in de recente periode soortenrijker dan in de oude periode. Dit is deels een artefact van op boktorren gericht veldwerk dat hier in de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden.

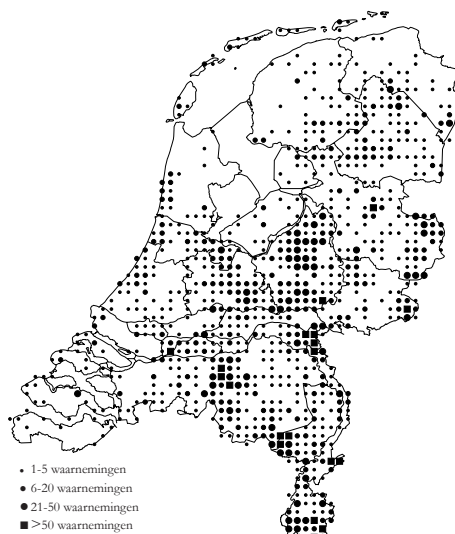
Een aantal soorten boktorren is uit Nederland verdwenen en veel soorten zijn zeldzamer geworden. Toch lijkt het aantal soorten dat in

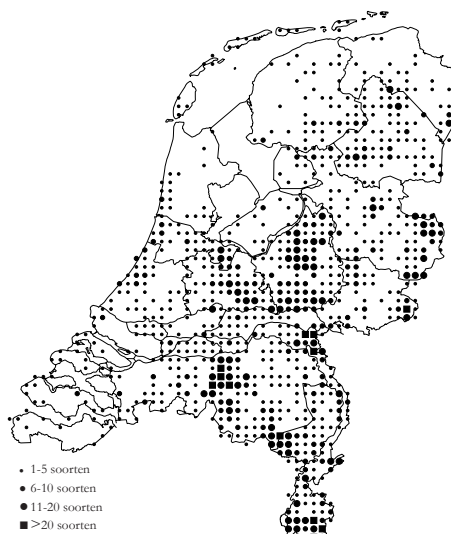
Figuur 3. Aantal waarnemingen van boktorren per uurhok in de periode voor 1980.

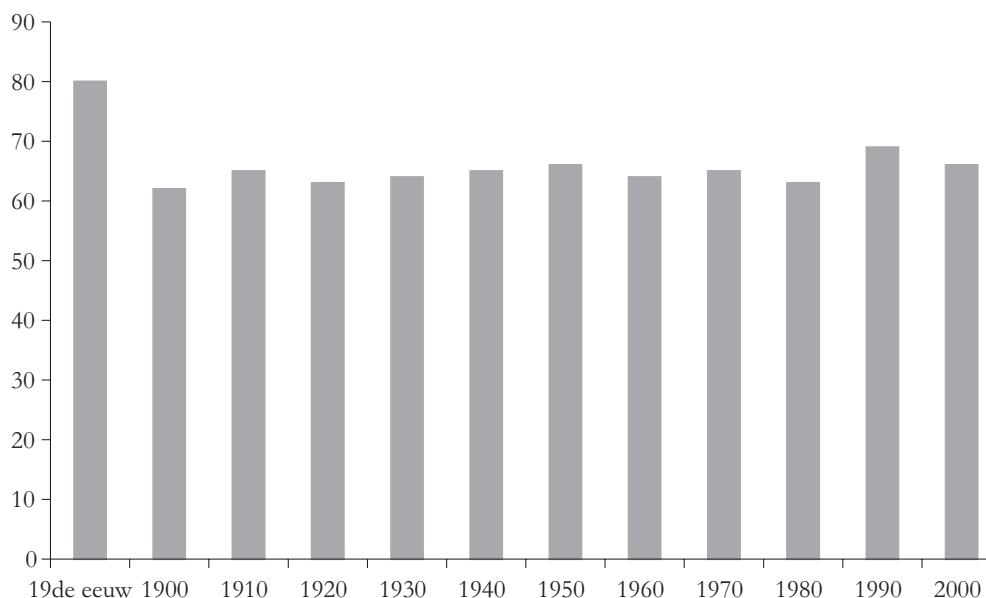
Figuur 4. Aantal soorten boktorren per uurhok in de periode voor 1980.

Figuur 5. Aantal waarnemingen van boktorren per uurhok in de periode vanaf 1980.

Figuur 6. Aantal soorten boktorren per uurhok in de periode vanaf 1980.

Figuur 7. Aantal soorten per periode van 10 jaar. De periode voor 1900 is bij elkaar gevoegd.

Nederland voorkomt niet sterk afgenomen te zijn. Uit figuur 7 blijkt dat het aantal soorten per decade de hele 20e eeuw tussen de 62 en 69 soorten ligt. De lokale soortenrijkdom van boktorren lijkt wel duidelijk achteruit te zijn gegaan. Zo zijn er slechts 12 hokken met meer dan 20 soorten in de periode vanaf 1980 terwijl er van de eerdere periode 49 hokken bekend zijn met 20 of meer soorten.

Waarnemingen doorgeven

Bij het doorbladeren van deze atlas zal duidelijk worden dat verspreidingspatronen van boktorren aan sterke verandering onderhevig zijn. Veel soorten gaan achteruit maar er zijn momenteel ook veel soorten die vooruit gaan. Voor het volgen van deze veranderingen zijn nieuwe waarnemingen onontbeerlijk. Waarnemingen kunnen worden ingezonden als bestand (eis@naturalis.nl) of worden ingevoerd op www.waarneming.nl. Van zeldzame

soorten of van algemene soorten op bijzondere plekken moet bewijsmateriaal worden verzameld. Dit kan door een beschrijving te maken van de waargenomen kenmerken of door een goede foto te maken. Bij een aantal lastig herkenbare soorten is het nodig een exemplaar te verzamelen. Net als de meeste insecten kunnen boktorren worden gedood met een weinig ethylacetaat en worden bewaard op een speld. Het allerbelangrijkste van verzamelen is het goed etiketteren. Zonder een goed etiket heeft een verzameld dier geen wetenschappelijke waarde. Een goed etiket bevat informatie over de locatie (liefst met coördinaat), de datum en de verzamelaar. Goede informatie over het verzamelen van insecten is te vinden in Muylaert (1984) en Peeters et al. (1999). Laatstgenoemde boekje gaat over bijen maar de beschreven methoden zijn eveneens geschikt voor boktorren. Een pdf van dit boekje is te vinden op www.repositorium.naturalis.nl/document/46387.

DANKWOORD

De basis van dit verspreidingsoverzicht wordt gevormd door meer dan 17.000 waarnemingen, verzameld door enkele honderden entomologen en natuurliefhebbers sinds het einde van de 19e eeuw tot heden.

Veel van deze gegevens zijn samengebracht in de collecties van het Zoölogisch Museum Amsterdam (ZMA), het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis in Leiden en het Entomologisch Laboratorium van de Universiteit Wageningen (WUR). Fred van Assen (Naturalis), Ben Brugge en Wim Hogenes (ZMA) en Yde Jongema (WUR) waren behulpzaam en gaven toegang tot de door hen beheerde collecties. Een deel van de collecties van het ZMA en Naturalis werden opgenomen door Frank Stokvis en Casper Zuyderduyn. Guido Keijl verzorgde de Europese kaarten.

Voor het opnemen of hulp bij het opnemen van kleinere institutionele collecties wil ik graag bedanken: Brigitta Wessels-Berk, Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen; Fons Heetman, Natuurmuseum Rotterdam; Gijs Kronenberg, Milieu Educatie Centrum, Eindhoven; Jan Lucas, Rotterdam; Leen Moraal, Alterra, WUR; Paul van Wielink en Emiel Bouvy, Natuurmuseum Brabant; Peter Koomen en vrijwilligers, Natuurmuseum Fryslân, Leeuwarden; Wiet Fliervoet en Gijs Kurstjens, Natuurmuseum Nijmegen.

De volgende personen hebben nog meer dan andere waarnemers moeite gedaan voor het opzoe-

ken, invoeren, beschikbaar stellen en controleren van materiaal: Ron Beenen; Jan Burgers; Anton Cox; Cees den Bieman; Cees Gielis; Ben Hamers; Hans Heerkens; Theodoor Heijerman, WUR; Dik Hermes; Hans Huijbregts; Jack Huijps; Toon Keukelaar; Roy Kleukers; Siem Langeveld; Piet Poot; Frank Raemakers; John Smit; Henk Spijkers; Sjoerd Tiemersma; Bob van Aartsen; Cor van de Sande; Gert van Ee; Ernst-Jan van Haften, Brabants Landschap; Frank van Nunen; Wim Veldkamp; Cor Vendrig; Fer Willemse; Luc Willemse; Ruud Vis; Oscar Vorst; Jan Wieringa.

Een deel van de recente waarnemingen werd aangeleverd via de website www.waarneming.nl; ook deze waarnemers worden van harte bedankt voor het doorgeven van hun gegevens. Genoemde en niet genoemde waarnemers leverden een belangrijke bijdrage tot de kennis en verspreiding van de Nederlandse boktorren en de entomologie in brede zin.

Hans Huijbregts en Oscar Vorst hebben de auteur en het EIS-bureau geholpen bij het oplossen van allerlei praktische problemen, waarvoor dank.

Bijzonder hartelijk wil ik Vincent Kalkman en André van Loon bedanken die vanuit EIS-Nederland het project hebben begeleid en de opmaak hebben verzorgd.

Deze publicatie werd mogelijk gemaakt door een subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

SOORTBESPREKINGEN

Wetenschappelijke naam & Nederlandse naam

De soorten worden op alfabetische volgorde van de wetenschappelijke naam behandeld. Nederlandse namen worden alleen gegeven als deze al langere tijd in gebruik zijn.

Verspreidingskaartje

De stippen op de kaartjes betreffen uurhokken (5x5 km). De waarnemingen worden in twee perioden weergegeven: een open cirkel voor de periode voor 1980 en een dichte stip voor waarnemingen van na 1980. In bijlage 2 staan van elke soort het aantal uurhokken en het aantal waarnemingen in beide perioden. Bijlage 3 geeft voor elke soort het voorkomen per provincie. Waarnemingen die op verslechte dieren betrekking hebben zijn aangegeven met een driehoek; deze kunnen dus op beide perioden betrekking hebben. Uitzondering hierop zijn *Gracilia minuta* en *Natbrius brevipennis* aangezien bij deze soorten nagenoeg alle waarnemingen betrekking hebben op verslechte en ingevoerde dieren.

Europese verspreidingskaart

Naast de verspreiding in Nederland is per soort ook een verspreidingskaartje van het voorkomen in Europa opgenomen. Dit is grotendeels gebaseerd op informatie van Fauna Europaea (Sama 2005). In de donkergrijze landen is de betreffende soort gevonden, in de lichtgrijze niet.

Fenogram

In het diagram is het aantal vangsten per periode van 10 dagen gegeven. Hierbij is uitgegaan van vangsteenheden: één soort op één dag op één locatie. Het aantal waargenomen dieren telt dus niet mee. Waarnemingen van verslechte dieren zijn voor de fenogrammen niet meegenomen. Uitzondering hierop zijn *Gracilia minuta* en *Natbrius brevipennis* aangezien bij deze soorten nagenoeg alle waarnemingen betrekking hebben op verslechte en ingevoerde dieren.

Levenswijze

Voor elke soort wordt informatie gegeven over de

planten waarin de larven zich ontwikkelen. Hierbij wordt indien mogelijk aangegeven in welk deel van de plant de larven te vinden zijn. De duur van de ontwikkeling en de wijze waarop het dier de winter doorbrengt worden hier eveneens vermeld. In de meeste gevallen is dit gebaseerd op de publicaties van Baumann (1997), Bense (1995), Gonzalez-Peña et al. (2007), Klausnitzer & Sander (1981), Koch (1992), Niehuis (2001), Reclaire (1951) en Sama (2002). Indien de gegevens gebaseerd zijn op informatie uit Nederland dan is dit expliciet vermeld.

Fenologie

Onder dit kopje wordt een korte bespreking gegeven van het fenogram eventueel aangevuld met enkele gegevens uit het buitenland.

Habitat

Onder habitat wordt een karakteristiek gegeven van de habitat waarin de soort te verwachten is. Dit is grotendeels gebaseerd op ervaringen in Nederland en is voor zeldzame soorten aangevuld met buitenlandse informatie.

Op zoek

Hier wordt beschreven wat de beste methode is voor het vinden van de besproken soort.

Status

Onder dit kopje wordt de verspreidingskaart besproken waarbij aanvullende informatie wordt gegeven over bijzondere waarnemingen en trend.

Verspreiding nabije buitenland

Onder dit kopje wordt informatie gegeven over de verspreiding in België en de aan Nederland grenzende Duitse deelstaten. Deze informatie is grotendeels gebaseerd op Baumann (1997), Köhler & Klausnitzer (1998), Lucht (1994), Muylaert (1984), Niehuis (2001) en Stöver (1972). Bij deze teksten moet rekening worden gehouden dat de informatie voor sommige van deze gebieden relatief oud is en misschien niet de huidige situatie weergeeft.

Acanthocinus aedilis – timmerbok

Uurhokken voor 1980: 85

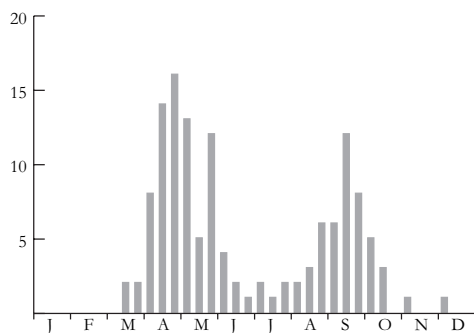
Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 13

Status vanaf 1980: Zeldzaam

Levenswijze – *Acanthocinus aedilis* ontwikkelt zich in vers gevelde grove den; zelden in spar of lork. In Nederland is ze alleen in grove den aangetroffen. De larven ontwikkelen zich onder dikke schors in stronken, worteldelen en liggende gevelde stammen. De verpopping vindt plaats in de vroege herfst. De winterperiode wordt doorgebracht in een poppenwieg, een ronde of ovale krans van fijne houtspaanders tussen de schors en het spinthout. Het chitine is dan nog niet uitgehard. Dit uitharden heeft bij deze soort relatief veel tijd nodig. *Acanthocinus aedilis* verschijnt in het vroege voorjaar. De kevers kunnen, ondanks hun lange spriet, goed vliegen. De levenscyclus is eenjarig of tweejarig. Bij een tweejarige cyclus kan de eerste overwintering in verschillende larvenstadia plaatsvinden.

Fenologie – De adulten van deze soort hebben een voor boktorren lange periode van activiteit en kunnen bij gunstige weersomstandigheden tot ver in de herfst worden gevonden. Het grootste aantal waarnemingen komt uit de periode april tot mei en uit september. Het is onduidelijk of de waarnemin-

gen uit de tweede piek betrekking hebben op adulten die in hun poppenwieg worden gevonden of dat een deel van de dieren in deze periode reeds van nature uit de poppenwieg komt. Vondsten in de maanden november en december hebben betrekking op dieren die binnenshuis, bij hardhout zijn gevonden.

Habitat – *Acanthocinus aedilis* komt voor in dennenbossen en de soort kan plaatselijk algemeen zijn op kapvlakten van oudere dennenopstanden. Zo werd de soort in 1945-1946 te Bennekom bij tientallenaangetroffen op gekaptedennenstammetjes (med. F.A.S. Sterrenburg) en werden er in september 1960 een vijftiental exemplaren gehakt uit dennenstronken te Aalst (NB).

Op zoek – Deze soort is overdag te vinden op gekapte, niet ontschorste stammen en stronken van grove den. Bij mindere gunstige weersomstandigheden kruipen de kevers weg, onder andere tussen en onder stammen van houtopslag. 's Nachts zijn

de dieren actiever en lopen dan rond over de stammen en stronken.

Status – *Acanthocinus aedilis* was vroeger wijd verspreid op de hoge zandgronden en de duinen van Noord- en Zuid-Holland. De soort is sterk achteruitgegaan en is tegenwoordig beperkt tot de Veluwe en Limburg. De achteruitgang heeft mogelijk te maken met het feit dat er tegenwoordig veel minder dennenplantages en kapvlaktes van dennen zijn.

Acmaeops marginatus

Uurhokken voor 1980: 8

Status voor 1980: Zeldzaam

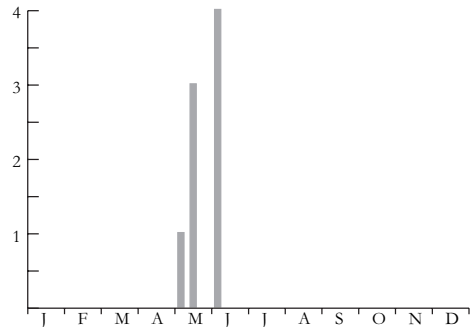
Uurhokken vanaf 1980: 0

Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – Volgens Palm (1959) is *Acmaeops marginatus* gekweekt uit kort daarvoor door brand beschadigde dode of levende grove dennen. De larven leven aan de voet van deze bomen in dikke schors, vooral daar waar deze nog vastzit aan het spinthout. Volgens Švacha & Danilevsky (1989) leven de larven ook onder de dunne schors van dikke, afgestorven takken die in hoger gelegen stamdelen van levende bomen zitten. De ontwikkelingsduur duurt twee jaar. Volwassen larven verlaten de broedboom en verpoppen in het voorjaar in de bovenste bodemlaag.

Verspreiding nabije buitenland – In België is de soort vooral waargenomen in Vlaanderen en de aangrenzende delen van Wallonië. In de periode voor 1980 was de soort wijd verspreid maar in de periode 1950-1984 werd de soort in slechts zes 10x10km-hokken aangetroffen. In Duitsland zijn in het westen van Nordrhein-Westfalen de vondsten na 1950 met 90% afgenomen. In Westfalen is de soort na 1972, ondanks gerichte zoekacties, niet meer gevonden.

Fenologie – In Nederland waargenomen in mei en juni, wat overeenkomt met waarnemingen uit andere landen. Voor boktorren heeft deze soort als adult een heel korte actieve periode.

Habitat – *Acmaeops marginatus* komt voor op kapvlakten, langs bospaden en bij opslag van dennenhout met brandschade.

Op zoek – De soort kan gevonden worden op bloeiende dennen en vers gekapt hout en minder

vaak op bloeiende kruidachtige planten. Verwarring met *Pseudovadonia livida*, een boktor die bij oppervlakkige beschouwing op *A. marginatus* lijkt, komt vaak voor.

Status – In Nederland is *A. marginatus* zeldzaam en met uitzondering met die van Scheveningen hebben alle waarnemingen betrekking op een enkel exemplaar. Wel werd er bij Hilversum zowel in mei als in juni 1943 een exemplaar gevonden. De laatste waarneming is van 4 juni 1983 te Putte (NB). Een zeer opmerkelijke vondst betreft die van vijf

exemplaren aan de vloedlijn van het Zuiderstrand van Scheveningen op 11 mei 1947.

Verspreiding nabije buitenland – Uit België zijn vondsten van vermoedelijk versleepte dieren bekend uit Luik en Brasschaat (Muylaert 1984). Daarnaast is er een ongepubliceerde vondst van een mannetje en een vrouwtje bij Han sur Lesse (1-2 juni 1974, coll. Teunissen). In Duitsland zijn geen vondsten bekend van Nordrhein-Westfalen en Saarland en in Rheinland-Pfalz is de soort slechts bekend van vier uurhokken.

Agapanthia intermedia

Uurhokken voor 1980: 1

Status voor 1980: Uiterst zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 0

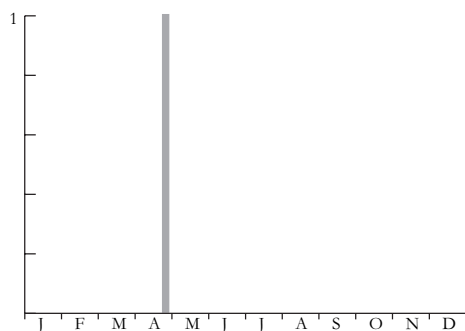
Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – De ontwikkeling vindt uitsluitend plaats in de stengeldelen van beemdtkroon. De ontwikkelingsduur is een jaar.

Fenologie – De enige Nederlandse waarneming is van 26 april. In het buitenland is *Agapanthia intermedia* gevonden van eind april tot midden augustus maar vooral actief in mei en juni.

Habitat – Door de zon beschenen ruige bermen, ruderaal terreinen, kalkgraslanden, bosranden en randen van vochtige weiden met beemdtkroon.

Op zoek – De soort is het best te zoeken door het

op zicht afzoeken van bladeren en stengeldelen van beemdtkroon.

Status – Uit Nederland is slechts een vondst van een exemplaar bekend: Lage Vuursche (UT) op 26 april 1962 (Teunissen 2007). Door de toename van warme zomers zou *A. intermedia* in Zuid-Nederland kunnen worden gevonden.

Verspreiding nabije buitenland – *Agapanthia intermedia* is een voornamelijk Midden-Europese soort die oostelijk voorkomt tot in Oekraïne en

***Agapanthia villosoviridescens* – gewone distelboktor**

Uurhokken voor 1980: 114
 Status voor 1980: Algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 301
 Status vanaf 1980: Zeer algemeen

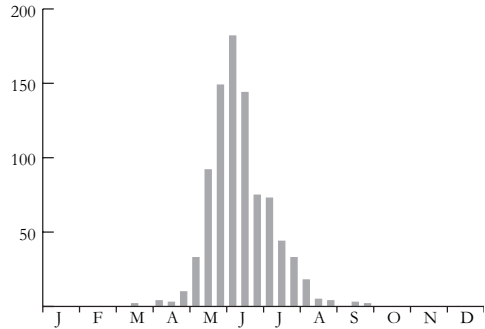
Levenswijze – *Agapanthia villosoviridescens* ontwikkelt zich in de stengels van een groot aantal kruidachtige gewassen. Bense (1995) noemt 18 planten, waaronder brandnetel, distel, engelwortel, berenklauw, leverkruid, kruiskruid en alssem. Aan de Noordzeekust, op schorren en langs riviermonden met brak water, ontwikkelt de soort zich ook in zulte (zeeaster) (Soelen & Markusse 1983).

Fenologie – *Agapanthia villosoviridescens* wordt voornamelijk van mei tot augustus gevonden met een piek in mei en juni.

Habitat – Bermen, akkerranden, slootkanten, dijken en ruderaal terreinen. In Nederland vooral op distel en brandnetel maar niet als deze op regelmatig verstoorte plekken staan.

Op zoek – De kevers zitten op de bladeren en de stengels van de broedplanten, maar vliegen ook op andere planten in de directe omgeving. Ze kunnen

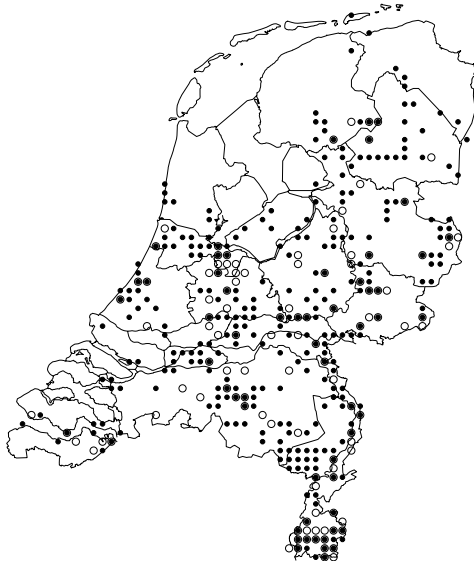
Rusland. De soort is niet uit België bekend maar gezien de verspreiding in de aangrenzende Duitse gebieden is ze daar wel te verwachten.

het beste op zicht worden gezocht. Eventueel kan men met een net over de planten slepen of de broedplanten afkloppen.

Status – In Nederland is *A. villosoviridescens* een van de algemeenste soorten die overal op de hoge zandgronden en de duinen van het vasteland kan worden gevonden. Buiten de zandgronden is ze zeldzamer. De soort ontbreekt grotendeels in de noordelijke duinen van Noord-Holland en op de Waddeneilanden. In 1998 en 2005 werd *A. villosoviridescens* voor het eerst langs de Waddenkust gevonden en in 2008 voor het eerst op een Waddeneiland (Schiermonnikoog). Mogelijk wijst dit op een noordwaartse uitbreiding van de soort.

Verspreiding nabije buitenland – *Agapanthia villosoviridescens* is in België en aangrenzende delen van Duitsland overal algemeen.

Alosterna tabacicolor

Uurhokken voor 1980: 47
Status voor 1980: Vrij algemeen
Uurhokken vanaf 1980: 21
Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

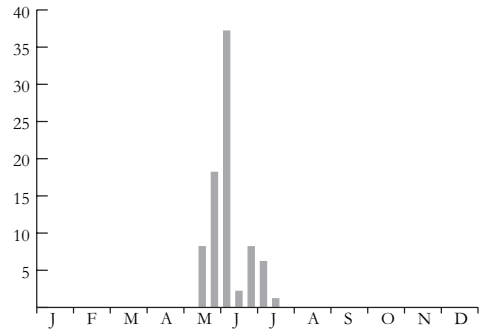
Levenswijze – De larven leven onder de bast en in beschimmelt en vochtig hout van stronken en takken van loofbomen als berk, beuk, hazelaar, eik, wilg en es. Vooral esdoorn zou de voorkeur hebben. De levenscyclus is eenjarig. De verpoping vindt plaats in het voorjaar.

Fenologie – Mei tot juli, met een piek begin juni.

Habitat – Komt voor bij bosranden en wegbermen nabij loofbos.

Op zoek – De soort bezoekt vaak bloemen en kan gevonden worden door het op zicht afzoeken of het slepen van bloemen als duizendblad, braam, meidoorn, margriet, boterbloem, kervel, peen en kornoelje.

Status – *Alosterna tabacicolor* is vrij zeldzaam in het zuiden en zuidoosten van het land. De soort lijkt in de periode vanaf 1980 beduidend zeldzamer te zijn in het oosten van Overijssel en Gelderland. De stip bij Den Haag heeft betrekking op waarnemingen

van verschillende dagen door meerdere personen. Deze waarnemingen zijn waarschijnlijk allemaal van voor 1900 en mogelijk was hier toen een populatie aanwezig.

Verspreiding nabije buitenland – *Alosterna tabacicolor* heeft een groot verspreidingsgebied en komt voor van Europa tot in Japan. In België is de soort wijd verspreid in Wallonië maar vrij schaars in Vlaanderen. In Duitsland is het in Westfalen een min of meer gewone soort. In het westen van Nordrhein-Westfalen is de soort vrij wijd verspreid (vooral in het zuiden) en vertoont na 1950 een lichte vooruitgang. In Rheinland-Pfalz is ze algemeen.

Anaesthetis testacea

Uurhokken voor 1980: 6

Status voor 1980: Zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 4

Status vanaf 1980: Zeer zeldzaam

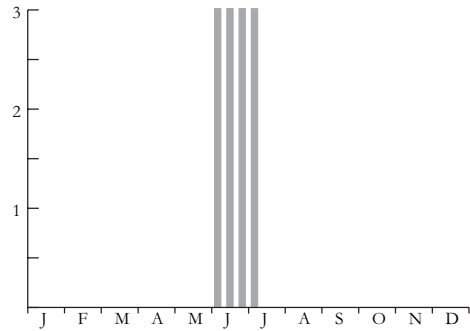
Levenswijze – *Anaesthetis testacea* is polyfaag. De kevers ontwikkelen zich vooral in eik, kastanje en walnoot, maar ook wilg, populier, els, berk, hazelaar, beuk en braam worden genoemd. De larve leeft in afstervende droge takken en twijgen en verpopt zich in april in het hart van het hout na een ontwikkelingscyclus van twee jaar. Overdag zitten de kevers op de takken. Ze zijn in de schemering en 's nachts actief en kunnen dan zwermen rond de broedbomen. Ze worden door kunstlicht aangetrokken.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen van midden mei tot eind juni. In het buitenland is de soort gemeld tot augustus.

Habitat – Oude bosgebieden en landgoederen.

Op zoek – *Anaesthetis testacea* kan worden verzameld door het afkloppen van takken van bij voorkeur eik, walnoot of hazelaar. De kevers zijn vooral 's nachts actief en kunnen dan gevonden worden door het afkloppen van takken.

Status – *Anaesthetis testacea* is bekend van een klein aantal waarnemingen maar wordt mogelijk door de nachtelijke activiteit over het hoofd gezien. Oude meldingen zijn bekend van Maastricht, Oud Vroenhoven, op walnoot (LI, 1909-1910), Helenaveen

(NB, 1958), Waalre, Nuene en Eindhoven (allemaal NB, 1951) en Sint-Michielsgestel (NB, 1960). De laatste jaren zijn er enkele vondsten uit een zandverstuiving in de Loonse en Drunense Duinen (NB). De kevers werden hier tijdens de schemering op avonden met een temperatuur van boven de 20°C gevonden op dikke, enigszins droge bemoste takken van oude eiken. Lichtvangsten van *A. testacea* zijn afkomstig van De Kaaistoep bij Tilburg (NB) (13 juni 2005 en 23 juni 2006). De enige waarneming uit Overijssel is van 14 juni 2003 in de omgeving van Vasse.

Verspreiding nabije buitenland – *Anaesthetis testacea* is uit België na 1950 bekend van een drietal plaatsen in het zuidoosten van het land en is in Belgisch Limburg aangetroffen na 1984. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen zeldzaam met enkele vondsten langs de Rijn tot aan Wesel. In Westfalen is ze zeldzaam en alleen bekend van enkele oude literatuurvermeldingen. In Rheinland-Pfalz en Saarland is *A. testacea* vrij wijd verspreid maar niet algemeen.

Anaglyptus mysticus

Uurhokken voor 1980: 28

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 19

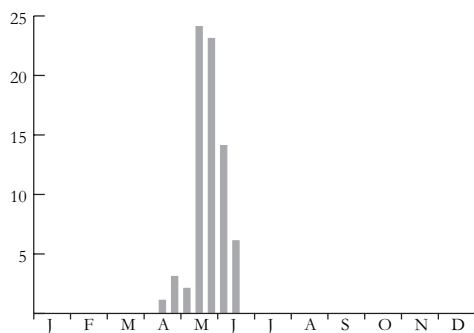
Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

Levenswijze – *Anaglyptus mysticus* is polyfaag in loofhout. Genoemd worden beuk, haagbeuk, paardenkastanje, esdoorn, els, hazelaar, meidoorn, eik, roos, linde, es, walnoot, vlier en kardinaalsmuts. In Duitsland is *A. mysticus* gekweekt uit hout van paardenkastanje, walnoot, es en haagbeuk (Niehuis 2001). De larven ontwikkelen zich in het droge hout van takken en dunne stammen. De ontwikkelingscyclus is minstens tweejarig. De larve verpopt zich op het einde van de herfst in het hout. De volwassen kevers overwinteren in een poppenwieg en verschijnen vanaf april.

Fenologie – Van april tot juni met een maximum in mei.

Habitat – *Anaglyptus mysticus* wordt vooral gevonden langs zonnige en beschut gelegen weg- en bosranden.

Op zoek – *Anaglyptus mysticus* wordt vaak aange troffen op warmere plekken langs wegbermen en bosranden op lage struiken en op takken en bladeren van de broedbomen. De kevers kunnen gevonden worden door het afzoeken van bloemen

van meidoorn, spirea, kornoelje, kardinaalsmuts, braam en schermbloemen. Afkloppen van de struiken is ook effectief.

Status – In Nederland is *A. mysticus* voornamelijk beperkt tot Zuid-Limburg en de omgeving van Nijmegen. In het westen van Noord-Brabant is de soort gevonden bij Bergen op Zoom (1995, 2005), Pannenhoeve, Rijsbergen (1998) en bij Achtmaal (1969). Er is een oud exemplaar in het ZMA dat is verzameld in Denekamp (OV).

Verspreiding nabije buitenland – In België en in het aan Nederland grenzende deel van Duitsland is *A. mysticus* niet zeldzaam. Sinds 1972 neemt het aantal waarnemingen in Westfalen toe. In het westen van Nordrhein-Westfalen is de soort echter na 1950 zeldzamer dan daarvoor.

Anastrangalia sanguinolenta

Uurhokken voor 1980: 1
 Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 2
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

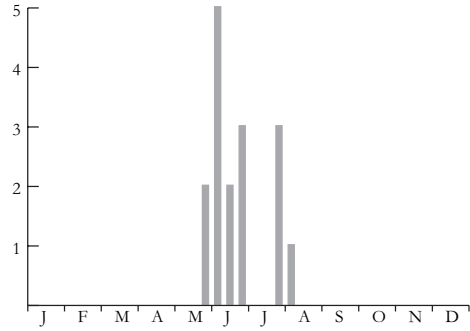
Levenswijze – De larven ontwikkelen zich in dode stronken, dikke takken en liggende stammen van dennen en sparren. Vooral het vochtige vermolmde hout heeft de voorkeur. De larven verpoppen in het hout. De ontwikkeling is vermoedelijk tweejarig.

Fenologie – In bergachtige streken van juni tot september. In Nederland gevonden van eind mei tot begin augustus.

Habitat – *Anastrangalia sanguinolenta* komt vooral voor in vochtige, koele naaldbossen.

Op zoek – De adulten bezoeken bloeiende planten als duizendblad, framboos en braam in een omgeving waar naaldhout groeit en vochtig dood en rot hout aanwezig is. Van Aartsen zag de kevers 's morgens in de bloemen van vingerhoedskruid.

Status – De Nederlandse exemplaren van *A. sanguinolenta* zijn gevonden in het Friese Gaasterland in de omgeving van Rijs en Aldemardum (Oudemirdum). Het betreft hier waarschijnlijk een stabiele lokale populatie die vermoedelijk berust op van oorsprong geïmporteerde dieren. Van andere waarnemingen wordt aangenomen dat ze betrekking

hebben op foutieve etikettering of versleping. Het gaat hierbij om een waarneming bij 'de westpunt van Vollenhove' in juni en juli 1921 en om enkele dieren uit Velp van juli en augustus 1927 met etikettoevoeging 'nabij Roskam'.

Verspreiding nabije buitenland – *Anastrangalia sanguinolenta* mijdt het Atlantische laagland van West-Europa en uit België zijn geen vondsten gemeld. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen niet inheems. In het oosten van Westfalen zijn drie oude vondsten bekend. In het zuiden van Rheinland-Pfalz is de soort vrij wijd verspreid. In Saarland is ze pas in 1983 voor het eerst gevonden. In Zuid-Engeland en Schotland is de soort vermoedelijk geïmporteerd (Niehuis 2001).

Anoplodera sexguttata

Uurhokken voor 1980: 1

Status voor 1980: Uiterst zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 0

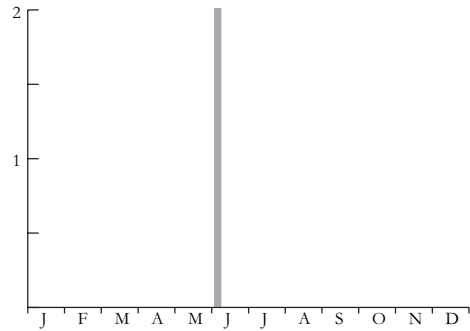
Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – De larven van *Anoplodera sexguttata* leven in het donkerbruine, vermolmde kernhout van heel oude eikenstronken. Ontwikkeling in beuk, haagbeuk en els is ook gemeld. In Zweden is de soort ook bekend van spar. De hele ontwikkeling duurt minstens twee jaar. In het voorjaar vindt de verpopping in het hout plaats.

Fenologie – In Nederland alleen bekend van juni. In het buitenland gevonden in de periode mei tot juli. Midden juni biedt de meeste kansen om de kevers waar te nemen.

Habitat – *Anoplodera sexguttata* wordt vooral gevonden bij open, lichte randen van loofbossen met eik, kastanje en haagbeuk. De soort heeft een voorkeur voor mild warme biotopen.

Op zoek – Het op zicht zoeken op bloemen van braam, spirea, kornoelje, meidoorn en schermbloemigen als berenklaauw op licht beschaduwde plaatsen langs bosranden geeft de beste kans.

Status – Uit Nederland is *A. sexguttata* bekend van een vondst van een exemplaar bij Putten (GL) op 8 juni 1892. De soort is vroeger vermoedelijk inheems geweest maar al vroeg uit Nederland verdwenen.

Verspreiding nabije buitenland – In België komt *A. sexguttata* voornamelijk voor in het oosten van Wallonië. In Belgisch Limburg is de soort vermoedelijk verdwenen. In Duitsland is ze in het westen van Nordrhein-Westfalen vrij wijd verspreid aan de oostkant van de Rijn, noordelijk tot de hoogte van Noord-Limburg. Rheinland-Pfalz en Saarland liggen centraal in het gebied waarin *A. sexguttata* voorkomt en daar is deze kever nagenoeg overal aanwezig.

Arhopalus ferus

Uurhokken voor 1980: 66

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 5

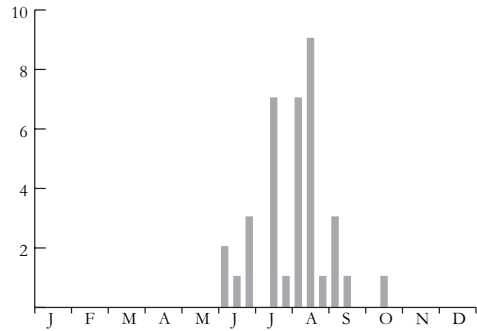
Status vanaf 1980: Zeer zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in den en spar. De larven leven in het begin onder de schors en vervolgens in het hout van verse maar dode, staande bomen en in stronken. De onderste stamdelen en wortelpartijen hebben de voorkeur. De ontwikkeling duurt drie tot vier jaar. De verpopping vindt in het late voorjaar of in de zomer diep in het hout plaats.

Fenologie – De volwassen dieren zijn aangetroffen van juni tot oktober met de meeste waarnemingen in juli en augustus.

Habitat – *Arhopalus ferus* komt voor in naaldhoutopstanden van den en spar, vaak bij kapvlakten of door brand beschadigde bossen. *Arhopalus ferus* is vooral schemering- en nachtactief. Overdag leven de kevers verborgen achter schors of in en onder het hout van de broedboom. De volwassen kevers vliegen ook op licht, maar worden in tegenstelling tot *A. rusticus* in onze streken maar zelden zo gevangen. Lichtvangsten uit zuidelijk Europa laten vaak het tegenovergestelde beeld zien.

Opzoek – Door de zeldzaamheid en de nachtactieve levenswijze van de soort heeft gericht zoeken zelden resultaat. De kevers kunnen vlak voor het

uitkomen van de adulten uit het hout worden gekapt.

Status – Vroeger was *A. ferus* wijd verspreid op de hoge zandgronden en in de duinen van Noord- en Zuid-Holland. In 1950 en 1954 is *A. ferus* op Vlieland gevonden. In Nederland is de soort sterk achteruitgegaan en tegenwoordig zeer zeldzaam. De laatste twee vondsten zijn van Tongeren (OV, 1989) en Epe (GL, 1990).

Verspreiding nabije buitenland – In België is *A. ferus* bekend van de meeste provincies. Vermoedelijk is de soort daar ook sterk achteruitgegaan maar de huidige status is niet duidelijk. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen na 1950 veel minder aangetroffen. De verwante soort *A. rusticus*, waarvan biologie, broedhout en vliegtijd overeenkomen, is daarentegen een algemene verschijning. Uit Rheinland-Pfalz zijn van *A. ferus* slechts enkele recente vondsten bekend. Een oorzaak van de achteruitgang is ook daar niet aan te geven.

Arhopalus rusticus

Uurhokken voor 1980: 95

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 70

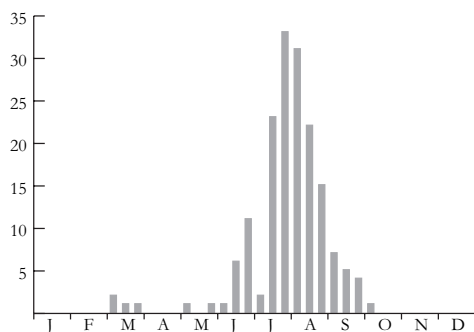
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – Een soort van den en spar die ook van fijnspar en lork is gemeld. De larven leven onder de schors en later in het hout van dode, liggende en staande stammen en stronken. De onderste stamdelen en wortelpartijen hebben een voorkeur. De ontwikkeling duurt minstens twee tot drie jaar. De verpopping vindt in het voorjaar of begin van de zomer in het hout plaats. *Arhopalus rusticus* is nachtactief en overdag verbergen de kevers zich.

Fenologie – Deze soort wordt voornamelijk gezien van juni tot laat in september met de meeste waarnemingen in juli en augustus. Sterk afwijkende data betreffen meestal gekweekte kevers of vroegtijdig uit hout verzamelde adulten.

Habitat – *Arhopalus rusticus* komt voor in naaldbossen met een duidelijke voorkeur voor dennenbossen. De kevers worden met het verslepen van hout verspreid en worden dan ook aangetroffen op plaatsen waar geen naaldhout voorkomt.

Op zoek – *Arhopalus rusticus* is in aantal te vinden in wat oudere dennenstronken, vooral in juli. In juni is de soort te verzamelen door aangetaste dennen-

stronken open te hakken. 's Nachts vliegen de kevers soms in grote aantallen op lichtbronnen. Goede contacten met lepidopterologen die bereid zijn naast hun vlindervangsten ook kevers mee te nemen, zijn waardevol.

Status – *Arhopalus rusticus* is in Nederland een algemene soort. Door gewijzigd bosbeheer, waardoor er meer dood hout blijft liggen, gaat de soort de afgelopen jaren weer vooruit. Dit beeld zien we ook in de ons omringende landen.

Verspreiding nabije buitenland – *Arhopalus rusticus* komt voor in Europa, Azië en Amerika. In België en in de Duitse deelstaten Noordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz en Saarland is de soort wijd verspreid. In het westen van Noordrhein-Westfalen is de soort na 1950 zeer sterk toegenomen.

Aromia moschata – muskusboktor

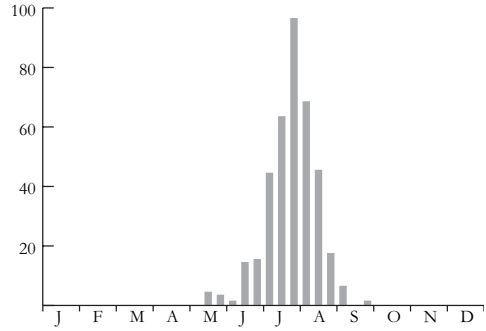
Uurhokken voor 1980: 102
 Status voor 1980: Algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 113
 Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – *Aromia moschata* ontwikkelt zich vooral in zieke, vaak door de wilgenhoutvlinder *Cossus cossus* aangetaste wilgen. In de literatuur worden ook populier en els als broedboom genoemd. De ontwikkeling duurt minstens drie jaar. De verpopping vindt in het voorjaar in het hout plaats.

Fenologie – Gevonden van mei tot in september met een maximum in juli en begin augustus.

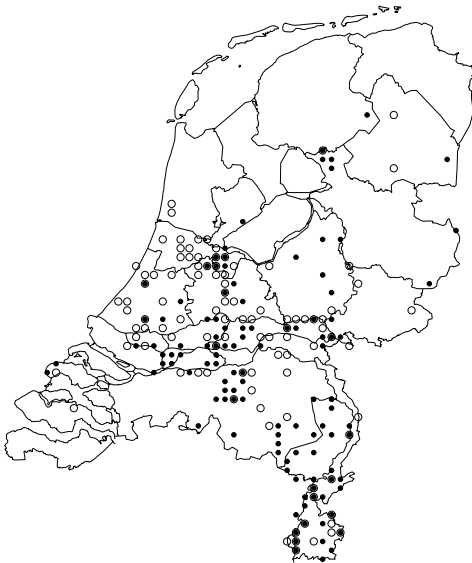
Habitat – Deze soort is aanwezig in vochtige biotopen zoals broekbossen, grienden, oevers van rivieren en meren en bij klei- leem- of veenafgravingen.

Op zoek – *Aromia moschata* wordt vaak nabij wilgen op in de zon staande bloeischeden van vooral berenklauw, maar ook engelwortel en koninginnekruid gevonden. Daarnaast is de soort op margriet, vlinderstruik en gistende bramen aangetroffen. Ze kan ook op de stammen van de broedbomen gevonden worden.

Status – In Nederland is *A. moschata* vrij wijd verspreid maar komt overal in lage aantallen voor. In Zuid- en Noord-Holland lijkt er sprake te zijn van achteruitgang maar landelijk is dat niet het geval. De soort is in het noorden en noordoosten zeldzaam en lokaal.

Verspreiding nabije buitenland – *Aromia moschata* is bekend van heel België en in de provincie Limburg constateert men recent een toename. In Duitsland zou de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen enigszins in aantal afnemen. In Rheinland-Pfalz is de soort afwezig in hoger gelegen gebieden en komen de meeste vondsten uit de rivierdalen.

Asemum striatum

Uurhokken voor 1980: 91

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 32

Status vanaf 1980: Minder algemeen

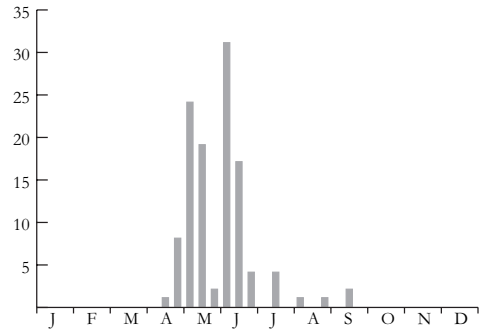
Levenswijze – De larven van *Asemum striatum* leven in vers dood hout van stammen van vooral dennen maar ook in spar en lork. Bij voorkeur vindt de afzetting van eieren plaats in de dikke onderste delen van de stam of in vrijliggende wortelpartijen.

De larven leven in het begin onder de schors en later in het hout. De ontwikkeling duurt twee of drie jaar. Verpoping vindt plaats in het voorjaar in het broedhout.

Fenologie – De volwassen kevers worden gevonden van eind april tot juni met sporadische waarnemingen in juli, augustus en september.

Habitat – De soort komt vooral voor in grotere dennen- en sparrenbossen.

Op zoek – *Asemum striatum* is actief in de schemering en 's nachts. In april en begin mei kan men de kevers uit dennenstronken kappen. In de vliegtijd kunnen de kevers gevonden worden op vers gekapte, niet ontschorste stammen en stronken van vooral den. De smalle en vers uitziende ovale

uitvliegopeningen verraden hun aanwezigheid. De soort vliegt aan op houtstapels en lichtbronnen.

Status – Vroeger was *A. striatum* wijd verspreid op de hoge zandgronden maar tegenwoordig is de soort minder algemeen. Ze is een aantal keren in de Hollandse duinen gevonden, in 1963 voor het laatst. De oorzaak van de achteruitgang is niet bekend.

Verspreiding nabije buitenland – *Asemum striatum* is in België wijd verspreid in Wallonië en de zand- en krijtgebieden van Vlaanderen. In Belgisch Limburg laat de soort recent net als in Nederland een achteruitgang zien. In Duitsland is ze in het westen van Nordrhein-Westfalen na 1950 achteruitgegaan.

Callidium aeneum

Uurhokken voor 1980: 0

Status voor 1980: Afwezig

Uurhokken vanaf 1980: 5

Status vanaf 1980: Zeer zeldzaam

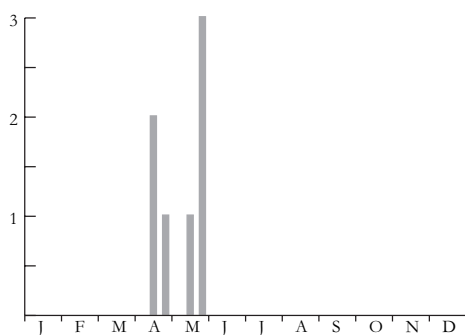
Levenswijze – De larven van *Callidium aeneum* vreten zowel in loof- als naaldhout, vooral den maar ook lork en jeneverbes worden gebruikt. Zelden in beuk, eik en esdoorn. De ontwikkeling lijkt sterk op die van de verwante soort *C. violaceum*. De kevers leven vooral onder de schors van dode takken en in dunne stammen. De ontwikkeling duurt twee jaar. De larven overwinteren en verpoppen in het voorjaar in het hout.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit april, mei en juli. In het buitenland van mei tot september, maar vooral in mei en juni.

Habitat – Bosgebieden.

Op zoek – Gericht zoeken is niet eenvoudig. Bij warm weer zouden ze op het broedhout te vinden zijn. Niet uitgesloten is dat de kevers ook met hout of houtproducten vanuit het buitenland worden geïmporteerd. Ze vliegen vaak aan op omheiningen van niet geschild dennenhout en op houtstapels.

Status – De eerste Nederlandse vondst stamt uit 1999 van het Mastbosch bij Breda (NB) (Cuppen 1999). Sindsdien zijn vondsten bekend geworden van Haren (GR), Gasteren, Balloërveld (DR),

Rucphense Bossen (NB), De Hamert bij Wellerlooi (LI) en Heythuysen, Spaanse Bos (LI). De toename in Nederland sluit aan bij de uitbreiding in de aangrenzende Duitse deelstaten en België.

Verspreiding nabije buitenland – *Callidium aeneum* is een soort van bergachtige streken die in Midden-Europa tamelijk zeldzaam maar in Noord-Europa plaatselijk talrijk en bij gelegenheid schadelijk is. In Midden-Europa komt de soort westelijk voor tot het oosten van Frankrijk en België. De soort heeft zich de afgelopen decennia naar het westen uitgebreid. Zowel in het westen van de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz als in België is de soort toegenomen. In België is *C. aeneum* bekend uit de Ardennen, maar ook uit de omgeving van Achel, Brussel en Antwerpen.

Callidium violaceum

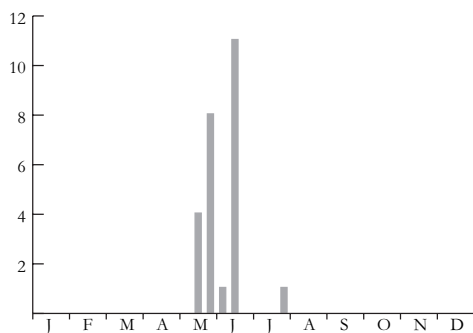
Uurhokken voor 1980: 39
 Status voor 1980: Minder algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 15
 Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

Levenswijze – De larven van *Callidium violaceum* leven voornamelijk in droge takken en onder de schors van afgestorven stammen van naalddhout als den, spar, lork en een enkele keer in eik. In onze streken vooral in spar en den. De eieren worden in het verse hout gelegd. De ontwikkeling is tweejarig, soms langer. De volledige ontwikkeling kan in heel dikke schorsdelen plaatsvinden. Vaker zal de larve zich in de herfst in het hout vreten om daar in de lente of vroege zomer te verpoppen. Na het ontschorsen van het hout verdwijnt in de regel de aantasting door de kevers.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit mei en juni met een enkele in juli. In het buitenland is *C. violaceum* gemeld van april tot september met een maximum in mei en juni.

Habitat – Naaldbossen.

Op zoek – *Callidium violaceum* is vooral schemering- en nachtactief. Overdag verbergen de kevers zich onder loszittende schors of andere moeilijk bereikbare plaatsen. 's Nachts lopen ze actief over het hout en dan vindt daar ook de paring plaats. Ze vliegen aan op houtstapels, schuurtjes, jachthutten,

hoogzitten en veestallen van onbewerkt naalddhout.

Status – *Callidium violaceum* is verspreid over de hoge zandgronden waargenomen. In West-Nederland zijn er vooral oude waarnemingen. Zo werd de soort tot 1934 meerdere malen en door meerdere personen bij Den Haag waargenomen. In Amsterdam werd de soort in vijf verschillende jaren waargenomen in de periode 1891-1985; helaas is er van geen van deze waarnemingen specifieke informatie bekend. Een andere waarneming uit 1985 is van 'Amsterdam het bos, in hout koestal' waarmee vermoedelijk het Amsterdamse Bos wordt bedoeld. In Nederland is het aantal waarnemingen na 1966 afgenomen. Van veel oude waarnemingen is niet na te gaan of het verslepte exemplaren betreft.

Verspreiding nabije buitenland – *Callidium violaceum* is een holarctische soort die in Europa een groot verspreidingsgebied heeft. In België is ze vooral bekend van de oostelijke helft van het land.

In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen vrij wijd verspreid in de gebieden langs de Rijn noordelijk tot de hoogte van Midden Limburg. De soort heeft hier een afname van bijna 70% laten zien. In Westfalen is daarentegen

een toename gemeld, wat wordt toegeschreven aan de uitbreiding van het areaal naaldhout (Zicklam & Terlutter 1998). In Rheinland-Pfalz en Saarland komt de soort verspreid voor en is niet gewoon.

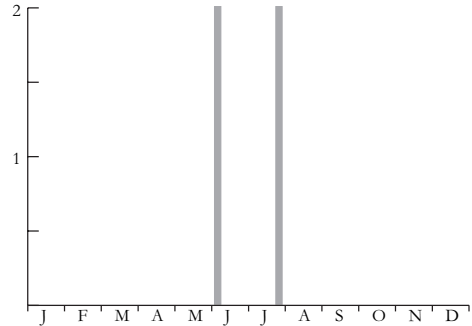
Cerambyx scopolii – kleine heldenboktor

Uurhokken voor 1980: 2
 Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 2
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – *Cerambyx scopolii* is een polyfage soort die zich onder meer ontwikkelt in eik, beuk, kastanje, berk, es, wilg, populier, sering, walnoot, linde, hazelaar, pruim, prunus en perzik. De jonge larven van *C. scopolii* vreten eerst onder de schors en daarna dringen ze het hout van takken of de stam binnen. Na een ontwikkeling van twee of drie jaar verpoppen de larven zich in de herfst in het hout en overwinteren in een poppenwieg. De kever kan in fruitbomen schadelijk zijn.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit juni en juli. In het buitenland zijn de kevers waargenomen van april tot september met een maximum van eind mei tot midden juni.

Habitat – Op warme plaatsen in lichte bossen,

boomgaarden, tuinen en beplanting langs wegen.

Op zoek – *Cerambyx scopolii* wordt vooral gevonden in oude hoogstamboomgaarden van appel en peer, maar uit eigen ervaring vooral in boomgaarden van steenvruchten als kers en perzik. De kevers zitten op de stam, op takken met een doorsnede van 5-10 cm, maar ook op overrijpe hangende vruchten, waarvan ze eten. *Cerambyx scopolii* wordt ook gevonden op bloemen van vlier, kornoelje, meidoorn, spirea, roos, op schermbloemen en op uitvloeiende boomsappen. De dieren zijn dagactief.

Status – Van de oude Nederlandse vondsten is zelden specifieke informatie bekend. Slechts in twee gevallen is zeker dat het om versleepte dieren

gaat: een in Voorburg (ZH) in april 1947 gevonden exemplaar met het etiket 'uit Frans beukenhout' en een exemplaar van 13 januari 2000 uit Eindhoven met de vermelding 'mogelijk uit haardblokken'. Waarnemingen zonder specifieke informatie zijn hier beschouwd als import. Van drie vondsten in Limburg is bekend dat ze in de vrije natuur werden verricht: Venlo, 30 juli 1978 (Van Aartsen & Kervink 1980); Vrakelberg, Colmont, 10 juni 2006; en Bunderbos, Hoge Bos, Bunde, 10 juni 2006. Een exemplaar uit de collectie Amsterdam met de gegevens Gronsveld (LI), 1 juni 1965 is mogelijk verkeerd geëtiketteerd of betreft import aangezien op dezelfde plaats en datum ook *Cerambyx cerdo*

werd verzameld. *Cerambyx scopolii* is een in Nederland vermoedelijk zeer zeldzaam voorkomende soort.

Verspreiding nabije buitenland – *Cerambyx scopolii* is in Europa wijd verspreid en in het zuiden vaak vrij algemeen. De soort is in België zeldzaam en voornamelijk uit het midden en zuiden van het land bekend van oude waarnemingen. In Duitsland is *C. scopolii* in Nordrhein-Westfalen sterk achteruitgegaan. Actuele vondsten zijn vooral bekend uit het Bergische Land (Zicklam & Terlutter 1998) en het gebied ten zuiden van Bonn, dat aansluit op Rheinland-Pfalz. In deze laatste deelstaat komt de soort nog algemeen voor in de lagere, warmere delen.

Chlorophorus varius

Uurhokken voor 1980: 0
 Status voor 1980: Afwezig
 Uurhokken vanaf 1980: 1
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

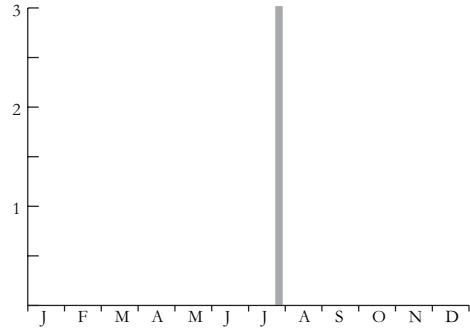
Levenswijze – *Chlorophorus varius* is extreem polyfaag en is van 21 loofhoutsoorten opgegeven, waaronder eik, kastanje, populier, es, els, meidoorn, walnoot en robinia. Ontwikkeling in kruidachtige planten als duizendblad en zeekraal wordt ook genoemd. De larven leven in het dode hout van afgestorven twijgen of takken met een doorsnede van 2-5 cm, soms in de lagere delen van de stam of zelfs ondergronds (Sama 2002). De ontwikkeling duurt twee tot drie jaar, de kevers verpoppen in het voorjaar in het hout en verschijnen vanaf mei.

Fenologie – De enige Nederlandse waarneming komt uit eind juli. In het buitenland is de kever waargenomen van eind mei tot in augustus, vooral in juli.

Habitat – Zonnige, kruidenrijke bosranden, bloemrijke akkerranden en wegbermen.

Opzoek – *Chlorophorus varius* is een warmteminnende soort, die overdag vooral te vinden is op scherm-bloemen en composieten, zoals duizendblad.

Status – In Nederland is *C. varius* bekend van een exemplaar gevonden te Maastricht op 29 juli 1989 (Teunissen 1998). De kever werd aangetroffen op gewone berenklaup op een warm ruderaal terrein

langs de Maas ten zuiden van de stad. De twee andere waarnemingen (Aetsveld, Weesp (NH), 18 juni 1991 en Leeuwarden (FR), 5 juli 1992) hebben vermoedelijk betrekking op geïmporteerde dieren.

Verspreiding nabije buitenland – *Chlorophorus varius* is een thermofiele soort die vooral in Zuid-Europa en slechts sporadisch in het noordelijk deel van Midden-Europa voorkomt. Uit België zijn enkele vondsten bekend, vermoedelijk van geïmporteerde exemplaren. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen bereikt de soort de noordwestgrens van zijn verspreiding en is daar in de loop van de tijd van de meer noordelijke vindplaatsen verdwenen. In Rheinland-Pfalz leek de soort uitgestorven maar tijdens de laatste warmere jaren zijn enkele vondsten bekend geworden waaronder een massaal optreden in 2000. Klaarblijkelijk reageert *C. varius* sterk op klimaatveranderingen. Het opnieuw opduiken van de soort in Nederland is bij voortgaande opwarming dan ook niet uitgesloten.

Clytus arietis – kleine wespenboktor

Uurhokken voor 1980: 200

Status voor 1980: Zeer algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 340

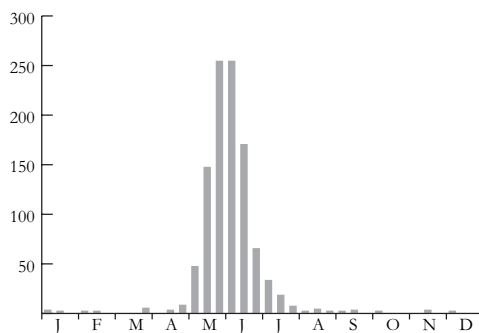
Status vanaf 1980: Zeer algemeen

Levenswijze – *Clytus arietis* is extreem polyfaag en voortplanting is vermeld van ten minste 20 houtsoorten. In Nederland vindt de ontwikkeling vooral plaats in eik en beuk. De larve leeft eerst onder schors om daarna in het hout te boren. Meestal overwintert de kever in het popstadium in het spint van de boom om van eind april tot juli als imago te verschijnen. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – Het merendeel van de waarnemingen komt uit de periode eind april tot in juli met een piek eind mei begin juni

Habitat – *Clytus arietis* komt voor in loofbossen, oude boomgaarden en in tuinen bij bomen en struiken met dode takken of geveld eiken- en beuken.

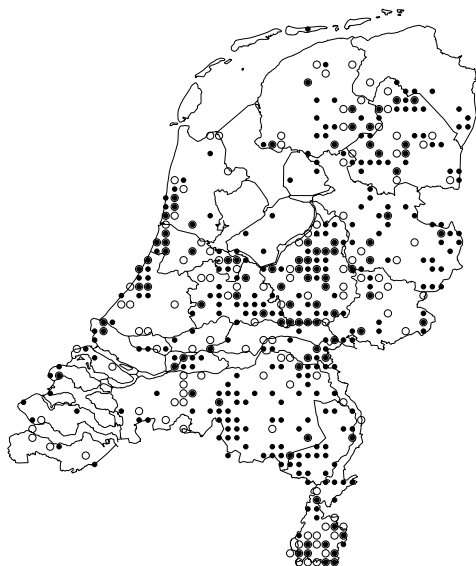
Op zoek – De kleine wespenboktor is vooral te vinden op houtstapels, waar ze vaak snel en wat schokkerig rondlopen in de zon, het gedrag van wespen enigszins imiterend. De dieren kunnen op

zicht worden gevonden door het afspeuren van broedbomen, bladeren en bloeiende struiken en kruiden zoals meidoorn, kornoelje, braam en fluitenkruid.

Status – In Nederland is de kleine wespenboktor een van de gewoonste en meest wijd verbreide soorten, maar is nog opvallend weinig waargenomen op de Zeeuwse eilanden en de Waddeneilanden.

Verspreiding nabije buitenland – Zowel in België als in de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz een veel voorkomende kever. Een toename van de waarnemingen wordt zowel in Nederland als daarbuiten geconstateerd.

Cortodera humeralis

Uurhokken voor 1980: 1
 Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 4
 Status vanaf 1980: Zeer zeldzaam

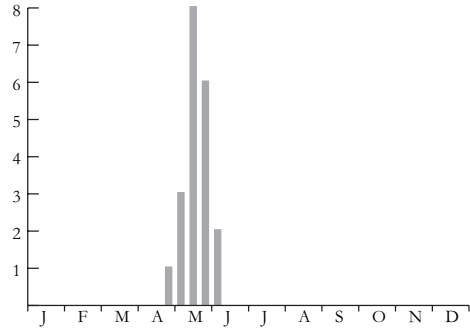
Levenswijze – De ontwikkeling van de larve vindt plaats in de bovenste bodemlaag in vermolmde takken en twijgen van loofbomen (eik, sleedoorn, zoete kers), maar ook in wortels die aan de oppervlakte liggen. De larven zijn heel mobiel en veranderen vaak van voedselbron. De ontwikkeling duurt een jaar, de volwassen larven overwinteren in de bodem en verpoppen zich in het voorjaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit eind april tot begin juni.

Habitat – De vindplaatsen zijn overwegend warme en door de zon beschienen bosranden.

Op zoek – *Cortodera humeralis* is een warmteminnende kever die een voorkeur heeft voor boomkruinen (Klausnitzer & Sander 1981) en daardoor moeilijk te vinden is. Ze wordt op bloeiende planten gevonden als eik, maar ook op meidoorn, prunus, roos, esdoorn en linde. In Nederland werd de soort vliegend of zittend op de bladeren van eik aangetroffen (Van Aartsen & Kervink 1980).

Status – In Nederland werd de kever in 1979 voor het eerst gevangen op het landgoed Welna bij

Tongeren (GL) (Van Aartsen & Kervink 1980). Op dezelfde vindplaats werd de soort in de jaren 1993-1997 nog een aantal malen gevonden. Van Gelderland zijn ook vangsten bekend van het Caitwickerzand (meerdere raamvalvangsten in eind april en mei 2005) en het Kootwijkerveen (2 mei 1999). De enige waarneming buiten Gelderland komt van de Groeningse Bergen (NB) waar de soort op 13 mei 2000 werd verzameld.

Verspreiding nabije buitenland – In België zijn enkele waarnemingen bekend uit het zuidoosten. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen wordt *C. humeralis* sporadisch en in afnemend aantal waargenomen in het Bergisches Land. In Rheinland-Pfalz en Saarland is de soort wijd verbreid en in sommige jaren plaatselijk gewoon op warme en zonnige plekken.

Dinoptera collaris

Uurhokken voor 1980: 15

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

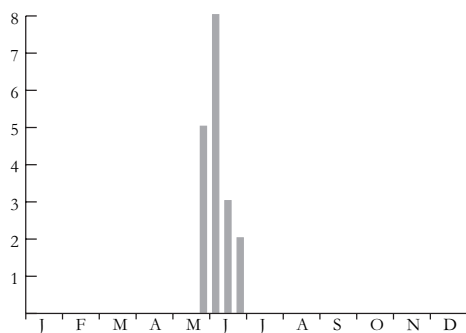
Levenswijze – *Dinoptera collaris* leeft polyfaag in loofhout. In de literatuur worden ratelpopulier, kastanje, kornoelje, zoete kers, peer, appel, esdoorn, es en eik genoemd. De ontwikkeling duurt twee jaar. De larven zijn te vinden onder loszittende droge schors van liggende dode takken en onder de schors van afstervende dunne bomen. De soort overwintert als volwassen larve in de bodem en verpopt in het voorjaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit de periode eind mei en juni. In het buitenland is *D. collaris* gevonden van mei tot augustus.

Habitat – Bloemrijke graslanden, bosranden, akkerranden.

Op zoek – De soort bezoekt bloemen en de kevers kunnen op zicht worden gezocht. Zoeken heeft vooral kans op meidoorn maar ze kunnen ook worden aangetroffen op braam, Brem, fluitenkruid, duizendblad, venkel, berenklauw, vlier, margriet en boterbloem.

Status – Uit Nederland zijn slechts oude vondsten bekend van het einde van de 19e en het begin van

de 20e eeuw. De soort was toen redelijk wijd verspreid in delen van Oost-Nederland en Zuid-Limburg. Na 1938 werd de soort alleen nog in 1970 waargenomen te Houthem (LI) en op 24 mei 2007 te Wolfhaag (LI). Dit laatste exemplaar werd gevonden op bloemen van ribzaad.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *D. collaris* verspreid over Wallonië en Limburg waargenomen maar de meer recente vondsten komen allemaal uit het zuidoosten van het land. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen eveneens achteruitgegaan en heeft hier nog geïsoleerde populaties in het zuidelijke deel. In Rheinland-Pfalz ten zuiden van het Ahrdal is de soort wat algemener. De kever lijkt uit een groot deel van zijn noordwestelijke verspreidingsgebied verdwenen te zijn.

Ergates faber

Uurhokken voor 1980: 0
 Status voor 1980: Afwezig
 Uurhokken vanaf 1980: 1
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

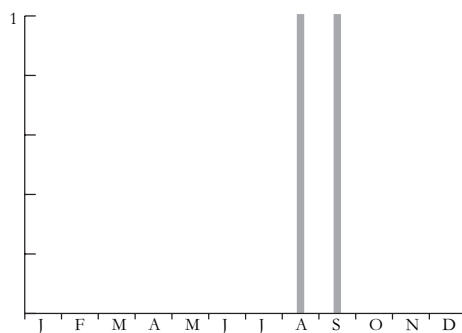
Levenswijze – De ontwikkeling van *Ergates faber* duurt minstens drie jaar. De larve leeft in dood, wat vochtig naaldhout. Vooral forse dennenstronken en de wortelpartijen daarvan komen in aanmerking. Staande en omgevallen stammen en dikke takken kunnen ook als broedgelegenheid dienen. Verpoping vindt plaats in het late voorjaar en in de zomer in het hout dat volledig in molm is omgezet.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit augustus en september. In het buitenland zijn de kevers waargenomen van juni tot in september met een maximum in juli en augustus.

Habitat – Oude dennenopstanden met grote dennenstronken en vermolmd dikke dennenstammen.

Op zoek – De kevers kruipen overdag weg en zitten in de uitvliegopeningen van de broedboom, achter schors en tussen afgefallen blad. Ze vliegen op licht en veel vondsten hebben betrekking op lichtvangsten.

Status – *Ergates faber* is in de ons omringende landen zeldzaam en van de meeste Nederlandse vondsten ontbreekt informatie over de omstandig-

heden waaronder de dieren werden gevonden. Van deze exemplaren is daarom aangenomen dat ze zijn geïmporteerd met hout. Zo betrof de waarneming uit Eemdijk (UT, 1988) een dier dat in een houtzagerij werd gevonden. Alleen de waarnemingen bij Aalst, Eekenrooi (NB) van twee mannetjes op 15 augustus en een vrouwtje op 14 september 2004 worden als inheems beschouwd en hebben vermoedelijk betrekking op een populatie (Teunissen 2005). Op 30 augustus 2007 werd een vrouwtje aangetroffen in een zwembad langs de Tudderen-derweg te Sittard (LI). Er zijn geen verdere gegevens van deze vondst bekend en de waarneming wordt daarom als import beschouwd.

Verspreiding nabije buitenland – *Ergates faber* heeft in Europa een groot verspreidingsgebied en vooral in Zuid-Europa is de soort niet zeldzaam in gebieden waar grote dennenopstanden voorhanden zijn. De soort ontbreekt in Denemarken en België en is in Brittannië, Ierland en de Duitse deelstaat

Nordrhein-Westfalen alleen bekend van import. In Rheinland-Pfalz is een geïsoleerd voorkomen

bekend in de omgeving van Bad Kreuznach en een grote populatie in het Pfälzerwoud.

Exocentrus adpersus

Uurhokken voor 1980: 4

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

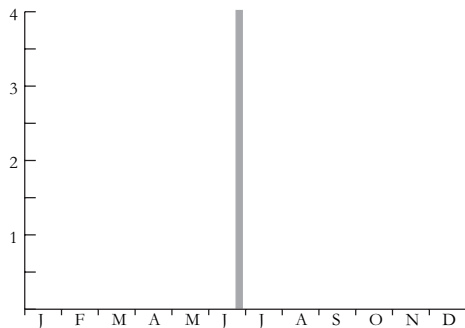
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – *Exocentrus adpersus* leeft polyfaag in loofhout, vooral in eik en kastanje, maar ook haagbeuk, beuk, berk, hazelnoot, els, iep, klimop en linde worden genoemd. De larve leeft in droge afgestorven takken en twijgen in de kroon van de boom. Verpoping vindt plaats in het voorjaar in het hout. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – Alle Nederlandse waarnemingen komen uit eind juni. In het buitenland zijn de kevers gemeld van mei tot juli met een piek in juli.

Op zoek – *Exocentrus adpersus* is te kloppen van de dunne takken en twijgen van de broedbomen. De soort is actief in de schemering en vliegt op licht.

Status – In Nederland is *E. adpersus* een grote zeldzaamheid die slechts van een paar plaatsen in Limburg bekend is. De enige vondsten na 1950 zijn van Nieuw-Bergen op 23 juni 2007 en Terziet, Bovenste Bos (LI), op 7 juli 2008. De kever werd hier gevonden op de takken van een omgewaaide

eik. De wortels hadden gedeeltelijk nog contact met de bodem maar het blad was aan het verwelken. De vondst in Noord-Brabant heeft betrekking op dieren die uit oude bonenstaken waren gekweekt.

Verspreiding nabije buitenland – *Exocentrus adpersus* is in Europa wijd verspreid maar in Noordwest-Europa zeldzaam. Uit België is de soort recent bekend van de oostelijke Ardennen en na 1984 ook uit de provincie Limburg. In Duitsland is ze in het westen van Nordrhein-Westfalen bekend van enkele waarnemingen in de buurt van de Rijn, noordelijk tot de hoogte van Noord-Limburg. In Rheinland-Pfalz en Saarland is *E. adpersus* niet bijzonder zeldzaam en het vermoeden bestaat dat de soort zich uitbreidt.

Glaphyra umbellatarum

Uurhokken voor 1980: 8
 Status voor 1980: Zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 3
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

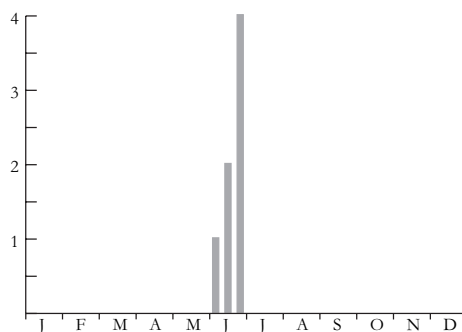
Levenswijze – *Glaphyra umbellatarum* ontwikkelt zich onder de schors van twijgen, takken en dunne stammen van verschillende loofhoutsoorten als appel, populier en houtige rozen- en braamstruiken. Verpoping vindt plaats in het hout in de late zomer of in het daaropvolgende voorjaar. De duur van de ontwikkeling is twee jaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit juni. In het buitenland is de kever gemeld van eind april tot in augustus met een maximum midden juni.

Habitat – Bosranden, beekdalen en boomgaarden.

Op zoek – De kevers kunnen gevonden worden door het afkloppen van bloeiende struiken als rode kornoelje en de bloemen van onder meer reuzenberenklauw en roosachtigen. Kloppen verdient de voorkeur boven zichtvangsten omdat de kevers vaak onder en in de bloemen aan het oog onttrokken zijn.

Status – In Nederland is *G. umbellatarum* zeldzaam en bekend van slechts tien waarnemingen uit Oost-Gelderland en Zuid-Limburg. De recentste

waarnemingen betreffen een exemplaar gevangen te Vorden op 23 juni 1979 (Van Aartsen & Kervink 1980), waarnemingen op twee plekken op de Sint Pietersberg in juni 2007 en twee exemplaren die werden geklopt van fruitboomtakken in een boomgaard bij Cottessen op 10 juni 2007. Het drietal waarnemingen uit Zuid-Limburg gedaan tijdens het NEV-weekend in 2007 suggereren dat de soort hier minder zeldzaam is dan tot dusverre vermoed en dat de soort mogelijk vooruitgaat.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *G. umbellatarum* vooral bekend uit het oosten met recente waarnemingen alleen uit Wallonië. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen zijn er voor 1950 twee en na 1950 zes waarnemingen bekend. In Rheinland-Pfalz is de soort niet zeldzaam en niet bedreigd.

Gracilia minuta

Uurhokken voor 1980: 56

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 3

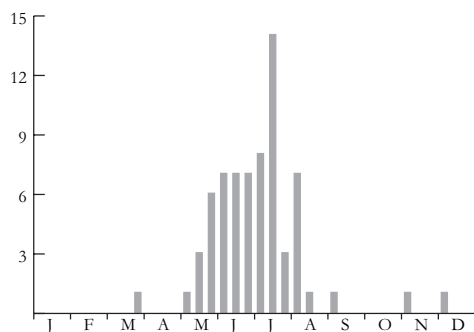
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De larve leeft onder de schors van dunne, droge twijgen, takken en wortels van vooral wilg, maar ook van berk, es, esdoorn, eik, paardenkastanje, vuilboom, braam, meidoorn, kardinaalsmuts, roos, hazelaar, peer en prunus. De soort is ook vermeld van naaldbhout. De ontwikkeling duurt een tot twee jaar. In het voorjaar vindt de verpopping plaats in het hout. De kevers ontwikkelen zich niet in ontschorst hout.

Fenologie – In Nederland is deze kever vooral waargenomen van mei tot augustus met een maximum in juli. Daarbij moet opgemerkt worden dat het vaak om vondsten in gebouwen gaat.

Habitat – In onze streken wordt *Gracilia minuta* niet in de vrije natuur aangetroffen. De Nederlandse waarnemingen komen van opslagruimten, in huizen op zolders, in kelders, magazijnen en mandenmakerijen. Het gaat daarbij vaak om beesten afkomstig uit manden van wilg.

Op zoek – Omdat de kevers ook op vensters aanvliegen is onderzoek van de vensterbank nog wel eens lonend. Boormeel onder manden en korven kan ook een aanwijzing zijn. In gebieden

waar *G. minuta* van nature voorkomt kan op de broedbomen en struiken worden gezocht. In de schemering en 's nachts lopen de kevers actief op het hout rond.

Status – Vroeger werd *G. minuta* verspreid door het gehele land aangetroffen. Na 1960 is het aantal waarnemingen snel afgenomen doordat er weinig gevlochten manden meer worden geïmporteerd. Dat de soort vroeger erg talrijk en schadelijk kon zijn blijkt wel uit de opmerking in Schroevers (1932): 'vernield in Haarlem niet minder dan ruim 12.000 manden, die aan eene veiling van bloembollen voor transport werden gebruikt; de manden vielen vermolmd uiteen. Verbranden was het eenige, wat er opzat'. Snellen van Vollenhoven (1863) vermeldt 'Bij honderden in een sluitmand', wat duidelijk maakt dat de dichtheden zeer hoog kunnen zijn. Een exemplaar in de collectie Everts werd door Dr. Fabiny 'uit de neus van een kind gehaald', maar vermoedelijk kan de soort daar zijn cyclus niet

volbrengen. In Nederland is slechts een beperkt aantal recente vondsten, onder meer van augustus 1987 uit een wilgentenenmand te Utrecht.

Verspreiding nabije buitenland – *Gracilia minuta* is in Zuid-Europa, inclusief de grote eilanden, wijd verspreid en algemeen. De soort is in het westen, oosten en het centrale deel van Europa schaars en lokaal. Meldingen uit Noord-Europa berusten op

geïmporteerde exemplaren, meestal afkomstig uit gevlochten (was)manden van wilgenhout en hoepels van tonnen. Doordat de invoer van producten gemaakt van wilgenhout sterk is afgenomen, is het aantal vondsten in Nederland eveneens sterk teruggelopen. Hetzelfde is gebeurd in België en het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen.

Grammoptera abdominalis

Uurhokken voor 1980: 3

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 10

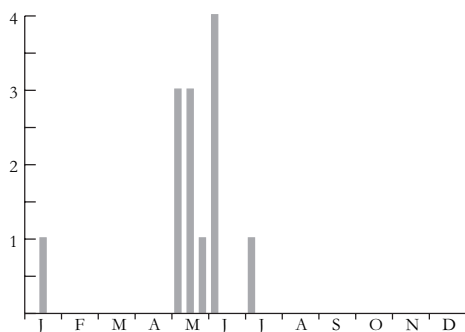
Status vanaf 1980: Zeldzaam

Levenswijze – De larve ontwikkelt zich in de kruin van eiken onder de schors en in het vermolmd hout van twijgen en takken. Ook paardenkastanje wordt als broedboom genoemd. Een relatie met aantasting van de schorsbreker *Vuilleminia comedens* wordt in de literatuur vermeld. Deze zwam zit onder de bast van dode, nog aan de boom vast zittende, takken. Dit sluit aan bij mijn ervaring in de Loonse en Drunense Duinen (NB) waar de bast van de takken met de kever er opgerold uitziet. In 2008 werd de kever gekweekt uit eikentakken die werden verzameld in het Weerterbos bij Nederweert (LI). Verpopping vindt in het spinthout plaats. Vermoedelijk bedraagt de ontwikkelingstijd twee jaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit mei tot juli. In het buitenland zijn de kevers gemeld van eind april tot augustus met een maximum van eind mei tot midden juni.

Habitat – Bosranden en oude eikenbossen.

Op zoek – *Grammoptera abdominalis* kan het beste geklopt worden van de vermolmd takken, maar ook van de bladeren van eik. Verder is afkloppen

van bloeiende eik, tijdens de piek van de bloei, en meidoorn een beproefde vangmethode. Vangsten in malaisevallen en op licht worden eveneens gemeld.

Status – In Nederland is *G. abdominalis* geen gewone soort. Oudere gemelde vondsten bleken vaak op foutieve determinatie te berusten. De soort neemt, mogelijk door een gewijzigd bosbeheer, in ons land toe.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *G. abdominalis* bekend van vooral het midden- en oosten van het land maar is overal zeldzaam. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen zeldzaam; Baumann (1997) meldt een afname na 1950. Uit Westfalen is een oude vondst bekend uit Paderborn (Stöver 1972); Zicklam & Terlutter (1998) meldten nieuwe vondsten uit het laagland en het Bergische Land. In Rheinland-Pfalz wordt een lichte toename geconstateerd. In Saarland is de soort bekend van drie vondsten (Saar-Nahe-Bergland).

Grammoptera ruficornis

Uurhokken voor 1980: 126

Status voor 1980: Algemeen

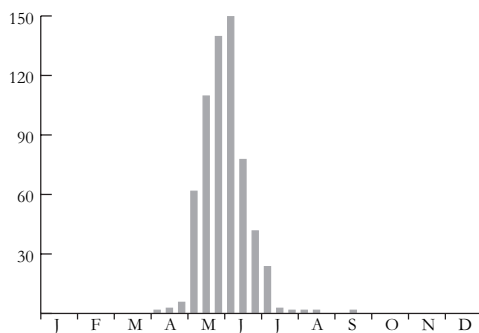
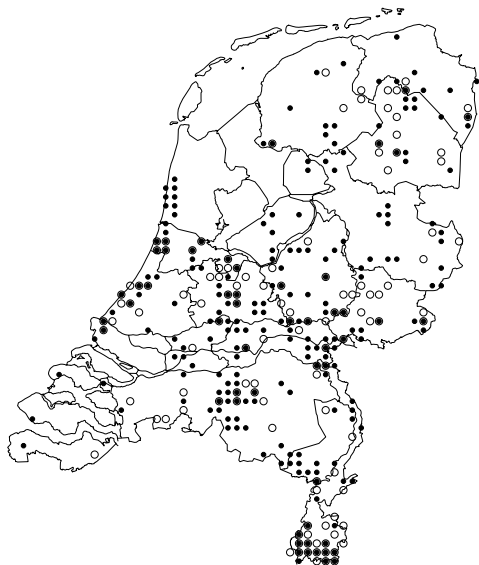
Uurhokken vanaf 1980: 227

Status vanaf 1980: Zeer algemeen

Levenswijze – *Grammoptera ruficornis* is een uitgesproken polyfage soort, die zich ontwikkelt onder de schors van droge twijgen, takken en dunne stammen. De verpopping vindt in het voorjaar in het spinhout plaats. Kweekresultaten zijn onder meer bekend uit eik, klimop, es, vuilboom, peer, appel, meidoorn en kardinaalsmuts (Niehuis 2001). Populier, wilg, els, linde, hazelnoot, berberis en esdoorn worden ook genoemd als broedboom.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen bijna uitsluitend van april tot juli met een maximum in eind mei en begin juni.

Habitat – Deze boktor kan op allerlei plekken worden aangetroffen mits de broedbomen en struiken aanwezig zijn. Het is een van de weinige soorten die ook in parken en tuinen van de stadscentra van grote steden kan worden gevonden.

Op zoek – De kevers worden vooral gevonden op braam, roos, meidoorn, lijsterbes, spirea, appel en op de bloemen van venkel, berenklauw en peen, en zijn met kloppen en slepen te verzamelen.

Status – Dit is een van de algemeenste Nederlandse boktorren die wijd verspreid is op de hoge zandgronden en in de duinen van Noord- en Zuid-Holland en daarbuiten schaars voorkomt. *Grammoptera ruficornis* neemt sterk in aantal toe. De soort is niet bekend van de Waddeneilanden maar is daar wel te verwachten.

Verspreiding nabije buitenland – *Grammoptera ruficornis* is algemeen en wijd verspreid in de ons omringende landen inclusief bijna geheel Brittannië en Ierland.

Grammoptera ustulata

Uurhokken voor 1980: 5

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 2

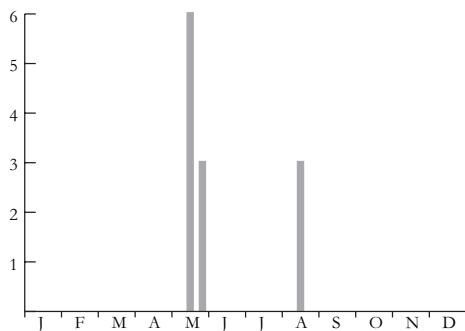
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – Deze soort ontwikkelt zich in loofhout als eik, meidoorn, paardenkastanje, els, esdoorn en walnoot, maar is in Nederland uitsluitend bekend van eik. De larven leven onder de schors of in het verrotte hout van twijgen, takken en dunne stammen in de kroon (Siering 2002). Vaak gaat het om hout dat met korstmossen en paddestoelen begroeid is. De ontwikkeling duurt vermoedelijk een jaar. Verpopping vindt plaats in het vroege voorjaar onder de schors of in het verrotte hout.

Fenologie – De Nederlandse waarnemingen komen van mei en augustus. In het buitenland zijn de kevers aangetroffen van april tot in het begin van juni met een maximum in de tweede helft van mei en begin juni.

Habitat – *Grammoptera ustulata* is een soort met een voorkeur voor oude eikenbestanden in gebieden met een hoge dagtemperatuur. Dit komt overeen met de locaties van de Brabantse waarnemingen.

Op zoek – *Grammoptera ustulata* is te vinden door het afkloppen van eikenbloesem op het moment van optimale bloei en het afkloppen van bemoste

half verrotte takken die nog in contact staan met het levende hout. Ook het afkloppen van meidoorn- en lijsterbesbloemen kan resultaat geven.

Status – In Nederland is *G. ustulata* een zeldzame soort die verspreid over de hoge zandgronden is gevonden. Oude waarnemingen komen van Gelderland (Empe, 1918; Winterswijk, 1926; en Doetinchem, Slagenburg, 1936), Limburg (Venlo, 1906) en Drenthe (Roden, 1924). Recentelijk is ze alleen van de Loonse en Drunense Duinen (NB) bekend (Teunissen 1998) waar de soort in 1986, 1987, 1992 en 1994 werd gevonden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *G. ustulata* zeldzaam, met enkele verspreid liggende waarnemingen. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort zeldzaam met slechts zes vondsten vanaf 1950. In Rheinland-Pfalz en Saarland is ze tamelijk zeldzaam en vooral in het zuidoosten van het gebied gevonden.

Hylotrupes bajulus – huisboktor

Uurhokken voor 1980: 151

Status voor 1980: Algemeen

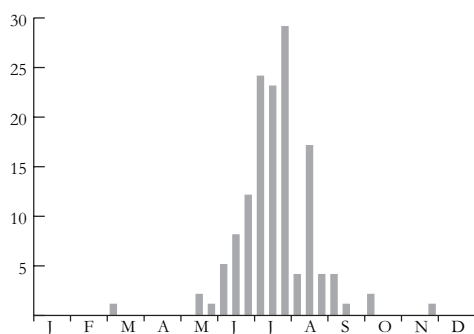
Uurhokken vanaf 1980: 35

Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De larve leeft in dode, droge stammen en stronken van naaldhout zoals den, spar en minder vaak in zilverspar. De ontwikkeling in de vrije natuur bedraagt twee of drie jaar. In vertimmerd hout is de ontwikkeling beduidend langer. De vrouwtjes leggen tot 160 eieren in spleten in het hout. De larven vreten het hout tot er een papierdunne buitenlaag overblijft en de inhoud uitsluitend uit boormeel bestaat. De kern van het hout wordt meestal niet aangetast. In de literatuur wordt een ontwikkelingstijd vermeld van 18 jaar. Dit wordt nog overtroffen door dieren die pas na 22 jaar uit de deurstijlen van mijn huis tevoorschijn kwamen. De optimale ontwikkeling vindt plaats bij 28-30°C en een luchtvochtigheid van bijna 100% (Klausnitzer & Sander 1981). De verpopping vindt in de vrije natuur plaats in het vroege voorjaar in het hout.

Fenologie – Het merendeel van de waarnemingen komt uit de periode mei tot september met een piek in juli en begin augustus.

Habitat – In de vrije natuur wordt *Hylotrupes bajulus* gevonden in dode stammen en stronken van den en

spar. In huizen wordt de soort gevonden in vertimmerd hout van deze boomsoorten.

Op zoek – *Hylotrupes bajulus* wordt door effectieve bestrijding in gebouwen steeds minder aangetroffen. Toch kan de soort nog steeds worden gevonden in vertimmerd hout op oude zolders, in schuren en stallen, in balken, planken, meubels en deuren. Buitenshuis is de soort te zoeken op droge, oude stammen van den en spar of op sloophout, oude telefoonpalen en schuttingen.

Status – In Nederland is *H. bajulus* sterk in aantal afgenomen door het gebruik van impregneermiddelen. Dit beeld zien we ook in de ons omringende landen. Vondsten buitenshuis komen wel voor maar minder vaak dan in gebouwen. Vroeger was de soort vrij wijd verspreid en vaak schadelijk. Zo meldt Schoevers (1932): ‘richtte groote verwoestingen aan in een Noordsch huis te Gorsseel, eene zeer onprettige, kostbare geschiedenis voor de bewoners’. Van Rossem (1952) vermeldt:

‘Een geval van zeer ernstige schade deed zich voor te Voorthuizen. Een grote landbouwschuur aldaar werd voor een belangrijk gedeelte door larven vernield. Er zijn ook meerdere meldingen van grote schade aan elektriciteitsmasten. Zo staat in Schroevers (1932) over de huisboktor vermeld dat deze ‘op het oogenblik bezig is, buitengewoon groote schade in Noord-Brabant aan te richten in de palen van het electrisch lichtnet in die provincie, eene schade, die tonnen gouds dreigt te belopen’.

Verspreiding nabije buitenland – *Hylotrupes bajulus* komt oorspronkelijk voor in Europa, Noord-

Afrika en West-Azië maar is met hout geïmporteerd in onder meer Noord-Amerika, Zuid-Afrika, Madagaskar en Japan. In België was de soort in de periode voor 1984 wijd verspreid in Vlaanderen maar schaarser in Wallonië. Recente informatie over België ontbreekt maar vermoedelijk is de soort ook daar achteruitgegaan. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is *H. bajulus* vooral waargenomen in de gebieden langs de Rijn en is na 1950 minder algemeen. In Rheinland-Pfalz en Saarland is de soort vrij wijd verspreid en zijn er geen aanwijzingen voor een sterke achteruitgang.

Iberodorcadion fuliginator

Uurhokken voor 1980: 3

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

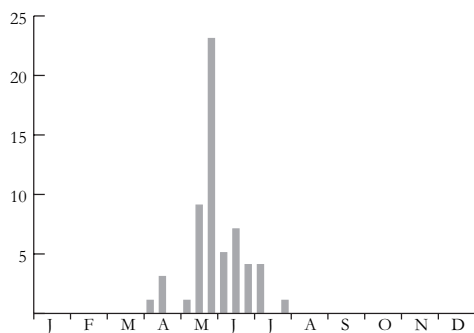
Levenswijze – *Iberodorcadion fuliginator* heeft een tweejarige ontwikkeling. De eieren worden in grasstengels afgezet. De larven vreten van graswortels. De eerste overwintering vindt plaats als larve en de tweede overwintering als adult in de grond. Na de tweede overwintering zijn de kevers lopend over de grond te vinden. De vleugels zijn niet ontwikkeld en het is samen met *Lamia textor* de enige Nederlandse boktor die niet kan vliegen.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit april tot juli met de meeste waarnemingen in mei.

Habitat – De kevers komen voor op droge warme terreinen en hebben een voorkeur voor een open, matig begroeide zandige en enigszins stenige bodem. De Nederlandse restpopulatie bevindt zich op een heideterrein (Teunissen et al. 2005).

Op zoek – De kevers lopen over de grond en moeten op zicht worden gezocht. Ze zijn vooral te vinden bij zonnig en warm weer als de bodem voldoende is opgewarmd. Bij bewolkt weer verschuilen ze zich onder stenen, in graspollen of graven zich in.

Status – De soort is in Nederland altijd al zeldzaam

geweest en is alleen bekend van het noordoosten van Zuid-Limburg. Tegenwoordig resteert slechts een kleine restpopulatie in het oostelijke deel van de Brunssummerheide (Teunissen et al. 2005). Aangepast beheer door extensieve beweiding en het verwijderen van houtopslag kan een positieve invloed hebben op het voortbestaan van de populatie en mogelijk leiden tot herstel.

Verspreiding nabije buitenland – *Iberodorcadion fuliginator* komt voor in Midden- en Zuidwest-Europa en is in het noorden van zijn verspreidingsgebied zeldzaam. Uit België zijn oude vondsten bekend van de omgeving van Brussel, Stembert en Groenendael en Eichen-Clairefontaine. Recent is de soort aangetroffen in de provincie Namen (Dourbes, 17 juni 1989). In Duitsland komt de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen in aantal voor bij Geilenkirchen (Teverenerheide) en in het Nahetal. De soort is niet bekend uit Westfalen.

Lamia textor – weverboktor

Uurhokken voor 1980: 63

Status voor 1980: Vrij algemeen

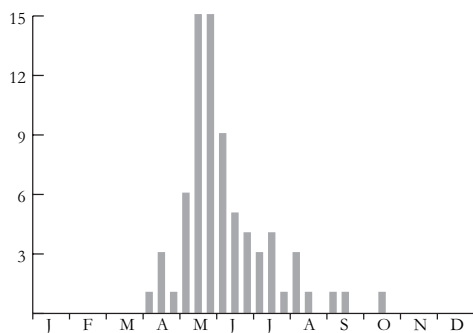
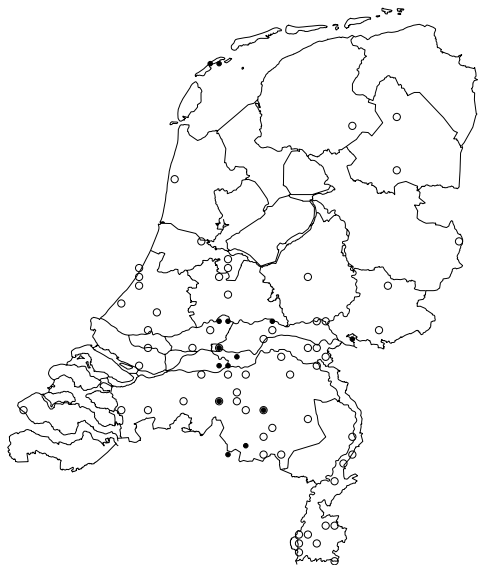
Uurhokken vanaf 1980: 14

Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling van *Lamia textor* vindt vooral plaats in de wortels en onderste stamdelen van vaak verzwakte of soms jonge wilgen en populieren, in Nederland vooral in ratelpopulier. Zo is bij Eindhoven een foto gemaakt waarop drie naast elkaar gelegen poppen in een opengewerkt worteldeel van ratelpopulier te zien zijn. In de literatuur worden ook els, berk en moerbeï genoemd. Het vrouwtje legt haar eieren in een met de kaken gemaakte holte in het hout. De larve vreet daarna van het deel tussen de schors en het zachte hout onder de bast van de boom of struik. Later maakt de larve diepe gangen in het hout van de onderste stamdelen en in de wortels. De verpoping vindt plaats in de wortels. Aan jonge bomen en struiken kan schade worden toegebracht doordat vraat de sapstroom kan onderbreken.

Fenologie – Adulten zijn vooral van april tot oktober aangetroffen met een duidelijke piek in mei.

Habitat – De soort wordt gevonden langs oevers van kanalen, rivieren en beken en, in Nederland, in

grienden en opgespoten terreinen waar wilgen en populieren aanwezig zijn.

Op zoek – De meeste kevers worden rondkruipend gevonden op wegen en paden in de directe omgeving van de waardplanten. Men kan ze ook met een kloptrechter vangen, wanneer de kevers vreten aan het blad of knagen aan schors van de takken. In grienden in het vroege voorjaar, direct na het kappen van het schot tussen de wortels en op de geknotte wilgen. De kevers zijn vooral nachtactief.

Status – *Lamia textor* was vroeger wijd verspreid in vooral het zuiden van het land. Het Nederlandse areaal is sterk ingekrompen en tegenwoordig is de soort zeldzaam.

Verspreiding nabije buitenland – De soort was in België, het westen van Nordrhein-Westfalen en in Rheinland-Pfalz vroeger wijd verspreid maar is overal sterk afgenomen. Uit Westfalen zijn na 1965 en in Brittannië na 1953 geen vondsten meer gemeld.

Leiopus femoratus – kleine nevelvlekboktor

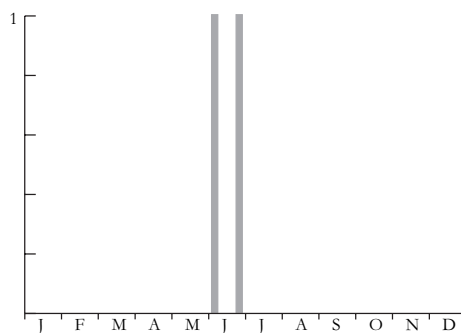
Uurhokken voor 1980: 0
 Status voor 1980: Afwezig
 Uurhokken vanaf 1980: 2
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – Deze soort is polyfaag op loofhout waar de larve zich ontwikkelt onder de schors van twijgen en dunne afgestorven takken. De overwintering van de larven vindt in het hout plaats. Na de overwintering vindt in de periode april tot mei de verpopping plaats in een poppenwieg vlak onder of in de schors.

Fenologie – De twee Nederlandse waarnemingen zijn afkomstig van 10 juni 2007 en 26 juni 2008. In het buitenland worden de dieren van eind april tot in juli waargenomen.

Habitat – De soort wordt aangetroffen bij randen van loofbossen, bij boomgaarden en solitaire bomen. In Nederland is de soort aangetroffen in een hoogstamboomgaard met appel en peer met aan de randen walnoot en es. De andere vindplaats betreft een solitair staande linde.

Op zoek – De beste methode is het afkloppen van bomen en struiken en daarvan vooral het dode en afstervende hout. De soort is op licht aangetroffen.

Status – *Leiopus femoratus* is een nieuwkomer die tot nu toe twee maal is waargenomen, in 2007 bij Cottessen en in 2008 bij Vaals (Teunissen 2009). De soort heeft zijn areaal afgelopen decennia vanuit het zuiden uitgebreid naar Noordwest-Europa. Het is daarom waarschijnlijk dat de soort in de komende jaren op meerdere plaatsen in Oost- en Zuid-Nederland zal opduiken.

Verspreiding nabije buitenland – De eerste waarneming in België dateert uit 2000; de soort is daar sindsdien op verschillende locaties aangetroffen. In Duitsland is *Leiopus femoratus* voor het eerst in 2004 vastgesteld en tot nu toe alleen in Saarland aangetroffen. In Luxemburg werden in 2007 enkele kevers uit fruitbomen geklopt en daarmee nieuw voor de fauna gemeld.

Leiopus nebulosus – nevelvlekboktor

Uurhokken voor 1980: 99

Status voor 1980: Algemeen

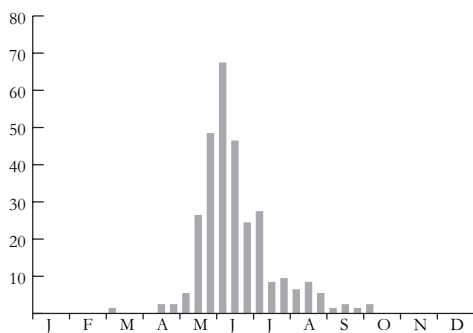
Uurhokken vanaf 1980: 140

Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – De larven leven onder de schors van dode twijgen, takken en in dunne stammen en stronken van verschillende loofbomen zoals eik, beuk, haagbeuk, es, berk, wilg, linde en bij uitzondering in spar. Een voorkeur schijnt te bestaan voor liggende takken met een hoge vochtigheidsgraad. Voor de overwintering dringen de larven het hout in. Na de overwintering vindt in de periode april tot mei de verpopping plaats in een poppenwieg onder of in de schors. De pop bevindt zich loodrecht achter de schors onder een dun houtlaagje terwijl de uitvliegopening vooraf gereed is gemaakt en is afgedekt met houtspaanders of splinters. De ontwikkeling duurt een tot twee jaar.

Fenologie – Adulten worden voornamelijk in de periode mei tot september gezien, met een maximum in juni.

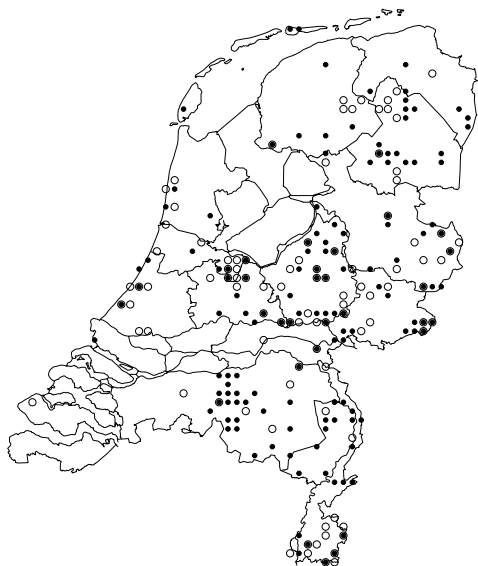
Habitat – De soort komt voor in loofbossen met veel dood hout.

Op zoek – De beste methode is het afkloppen van bomen en struiken en daarvan vooral het dode en afstervende hout. De soort zou in de schemering actiever zijn, maar zelf heb ik dit niet waargenomen.

Status – *Leiopus nebulosus* is vrij algemeen op de hoge zandgronden en in de Hollandse duinen. Daarbuiten wordt ze slechts sporadisch gevonden. De soort lijkt de afgelopen jaren te zijn toegenomen.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *L. nebulosus* tamelijk algemeen. In Duitsland is het in het westen van Nordrhein-Westfalen een zich uitbreidende soort en ook in de zuidelijker gelegen Rheinland-Pfalz en Saarland in de lager gelegen delen een gewone verschijning.

Leptura aethiops

Uurhokken voor 1980: 58

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 36

Status vanaf 1980: Minder algemeen

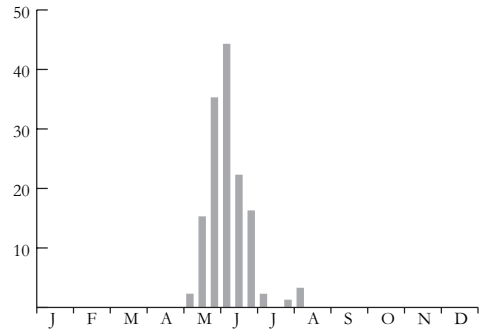
Levenswijze – Over de ontwikkeling van *Leptura aethiops* is weinig bekend. De larve zou zich ontwikkelen in dunne stammen en takken van els, berk, wilg, linde, eik en hazelaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit mei tot begin augustus met een piek in mei en juni.

Habitat – De soort wordt vooral gevonden in grote, vochtige (broek)bossen.

Op zoek – De kevers zijn op zicht te vinden door bloemen en struiken af te zoeken. Ze zitten vooral op de bloemen van braam en margriet maar ook wel op die van duizendblad, lijsterbes, valeriaan, kornoelje en kroppaar. Verder zitten ze soms op de bladeren van els en eik.

Status – In Nederland is *L. aethiops* lokaal niet zeldzaam in het zuiden en oosten. De soort lijkt vooral in Limburg achteruit te zijn gegaan.

Verspreiding nabije buitenland – In België is deze soort wijd verspreid in Wallonië en bekend van verspreide en voornamelijk oude waarneming in Vlaanderen. In Belgisch Limburg is achteruitgang gemeld. In Duitsland melden Zicklam & Terlutter (1998) een aanmerkelijke achteruitgang in het laagland van Westfalen. Uit het westen van Nordrhein-Westfalen is *L. aethiops* bekend van alle grotere loofbossen maar lijkt ook daar af te nemen. In Rheinland-Pfalz en Saarland is het geen gewone soort met een voorkeur voor het milde klimaat van de lager gelegen delen.

Leptura quadrifasciata

Uurhokken voor 1980: 145

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 198

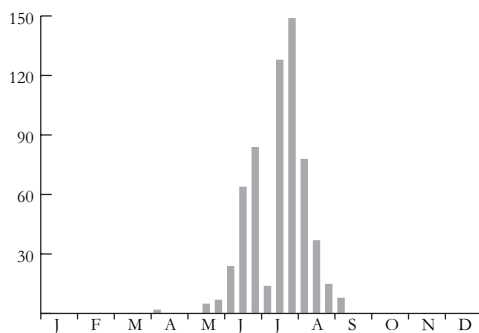
Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – De larven ontwikkelen zich vooral in zacht houtsoorten als populier en wilg. Ze komen verder voor in els, berk, beuk, eik, hazelaar en soms in naaldhout als den en spar. Zelf heb ik de soort uit een vermolmd berkenstam gekweekt. De ontwikkeling vindt plaats in het vermolmd hout van stronken of op de grond liggende stammen en takken in een vochtige omgeving. De ontwikkeling duurt minstens drie jaar. De verpopping vindt plaats in het voorjaar in het hout.

Fenologie – Bijna alle waarnemingen komen uit juni tot begin september met een maximum in juli.

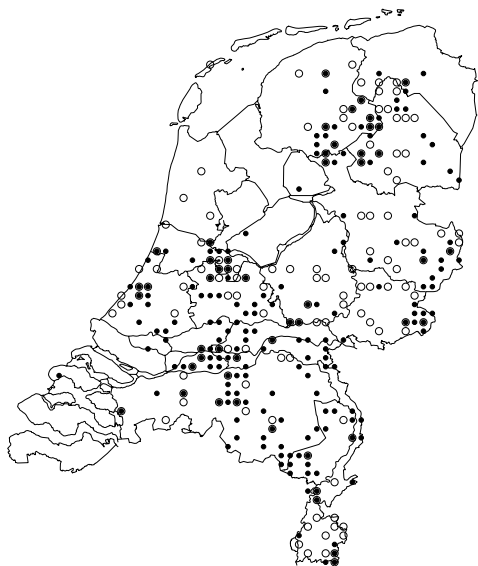
Habitat – *Leptura quadrifasciata* komt vooral voor langs beken en sloten in overwegend vochtige terreinen met opslag van zacht houtsoorten als populier en wilg.

Op zoek – De soort kan het beste op zicht worden gezocht op bloemen van braam, distel, duizendblad, peen en berenklauw.

Status – *Leptura quadrifasciata* is een in Nederland wijd verspreide en algemene soort die lijkt toe te nemen. Het is opmerkelijk dat de soort zo schaars is in het Deltagebied en op de Waddeneilanden. De enige waarneming van de Waddeneiland is van Vlieland (1957).

Verspreiding nabije buitenland – In België is *L. quadrifasciata* algemeen in Wallonië en vrij schaars in Vlaanderen. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen neemt de soort enigszins toe en is daar niet zeldzaam.

Mesosa nebulosa

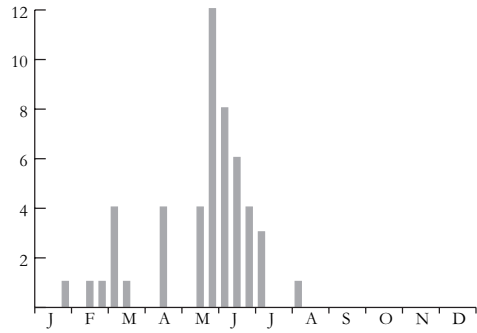
Uurhokken voor 1980: 25
 Status voor 1980: Minder algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 14
 Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling vindt voornamelijk plaats in loofbomen als eik, beuk, hazelaar, linde, paardenkastanje, tamme kastanje en soms in spar. De larve vreet in dood, soms liggend, vochtig hout van takken en dunne stronken, welke door schimmels zijn aangetast. De ontwikkeling duurt twee tot drie jaar. Verpoping vindt plaats aan het einde van de zomer. De volwassen kevers overwinteren in een poppenwieg.

Fenologie – De meeste waarnemingen komen uit mei tot juli. Van deze soort zijn er relatief veel winterwaarnemingen. Mogelijk gaat het hierbij deels om dieren die uit de poppenwieg zijn verzameld. Een opmerkelijke wintervondst van een lopend dier werd gedaan in het natuurreservaat De Brand bij Udenhout (NB) in de nacht van 26 januari 1999, in de regen bij een temperatuur van 6°C.

Habitat – Deze boktor komt vooral voor in oude eikenbossen en in solitaire eikenbomen met dood, rottend en vaak bemest hout in een warme omgeving.

Op zoek – *Mesosa nebulosa* kan op zicht worden gevonden of worden geklopt van dikkere, vaak

bemoste, dode takken die al dan niet nog aan de broedboom vastzitten. De soort is schemering- en nachtactief en kan dan gevonden worden op de broedboom.

Status – In Nederland is *M. nebulosa* vrij zeldzaam op het zuidelijke tweederde van de hoge zandgronden. De soort is soms plaatselijk vrij talrijk. Zo werd ze midden mei 2006 in de Loonse en Drunense Duinen (NB) in aantal op eik gevonden. Uit de duinen van Noord- en Zuid-Holland is ze bekend van enkele, voornamelijk oude waarnemingen. Mogelijk gaat *M. nebulosa* in de komende jaren toenemen door het gewijzigde bosbeheer waarin meer dood hout blijft liggen op de bosbodem.

Verspreiding nabije buitenland – *Mesosa nebulosa* is in België niet algemeen en verspreid in het midden, oosten en zuiden van het land. In de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort niet algemeen en in het westen van Nordrhein-Westfalen is het aantal vondsten na 1950 afgenomen.

Molorchus minor

Uurhokken voor 1980: 48

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 63

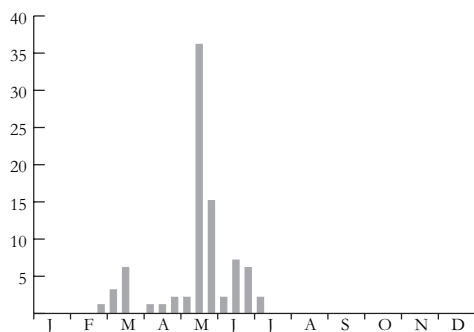
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in naaldbomen als grove den, spar, zilverspar en lork. De larve vreet onder de schors van dode of pas gekapte takken en dunne stammen. De duur van de ontwikkeling is twee jaar. In het voorlaatste jaar verpopt de kever zich in de nazomer om als volwassen insect in een poppenwieg te overwinteren.

Fenologie – De meeste waarnemingen van adulten komen uit mei en juni. Waarnemingen vroeger in het jaar hebben mogelijk deels betrekking op dieren die uit de poppenwieg zijn verzameld.

Habitat – De soort komt voor in droge naaldbossen.

Op zoek – Vanaf eind april kan men de kevers al vinden door het afkloppen van op de grond liggende, vers gesnoeide of door storm afgebroken takken van den of spar. De soort is ook te vinden door het kloppen of op zicht afzoeken van bloeiende lijsterbes, vogelkers, meidoorn, sneeuwbal, spirea en verschillende schermbloemen en vers gekapte sparrenstammen, niet ontschorste weidpalen en brandhout.

Status – *Molorchus minor* komt wijd verspreid voor op de hogere zandgronden. De waarnemingen uit de duinregio van Zuid- en Noord-Holland stammen uit 1949 of eerder. In Gelderland en Noord-Brabant lijkt de soort toe te nemen en mogelijk wordt de soort de komende jaren ook weer in Utrecht en de westelijke provincies waargenomen. In 2008 was de soort opvallend talrijk. Zo werd de soort op veel plekken in Noord-Brabant in aantal waargenomen.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *M. minor* schaars in Wallonië en vrij zeldzaam in het oosten van Vlaanderen. In de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort niet zeldzaam en in het westen in de meeste naaldbossen aanwezig.

Monochamus galloprovincialis pistor

Uurhokken voor 1980: 1
 Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 1
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

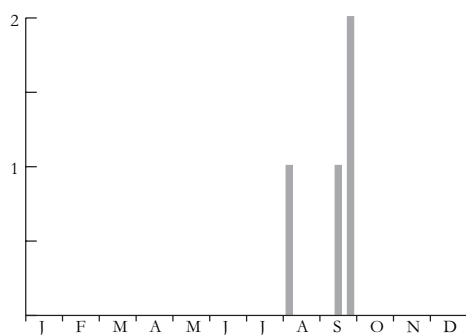
Levenswijze – De ontwikkeling van *Monochamus galloprovincialis* vindt plaats in grove, zwarte of Oostenrijkse den en af en toe in spar. Larven vreten onder de schors en in het hout van afstervende of pas afgestorve dunne stammen en takken, bij voorkeur in takken met een dikte van 3-8 cm. De larve vreet diep in het kernhout en is daardoor schadelijk. Na overwintering als larve vindt de verpopping plaats in een poppenwieg. De duur van de ontwikkeling is gewoonlijk een jaar.

Fenologie – In het buitenland is de soort waargenomen van eind mei tot in september, met een maximum in juni en juli.

Habitat – Dennenbossen.

Op zoek – *Monochamus galloprovincialis* kan gevonden worden op de broedboom of op vers gekapte dikke takken of dunne stammen. Vraat aan de basis van de dennennaalden, waardoor deze al snel afvallen, kan ook een aanwijzing zijn. De *Monochamus*-soorten zijn vooral te vinden op plaatsen waar grootschalig dennenbomen zijn verbrand.

Status – In Nederland is deze boktor van slechts één vindplaats bekend, de boswachterij Schoorl in Noord-Holland. Het eerst bekende exemplaar was

een mannetje gevangen op 20 september 1949 zittend op een Oostenrijkse den (Fluiter 1950). Vijftig jaar later, op 24 september, werd in boswachterij Schoorl een vrouwtje gevangen. Een derde exemplaar werd op 1 augustus 2002 gevangen bij De Kerf, Schoorl. Dit maakt het waarschijnlijk dat hier reeds ten minste sinds 1949 een kleine, lokale populatie aanwezig is. De soort is een vijftal keren op andere locaties gevonden maar gezien de locaties betreft het hier ingevoerde dieren. Zo werd bij Zwolle (OV) een exemplaar gevonden 'tussen stelling in groot distributiecentrum' en werd een exemplaar uit Eyselshoven (LI) geëtiketteerd met de opmerking 'vermutlich mit Holz aus Berlin eingeführt'.

Verspreiding nabije buitenland – *Monochamus galloprovincialis* is een boreomontane soort die de Atlantische kusten grotendeels mijdt. De soort is niet bekend uit België en wordt in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen als niet-inheems beschouwd. In het zuidoosten van Rheinland-Pfalz is de soort inheems.

Nathrius brevipennis

Uurhokken voor 1980: 8

Status voor 1980: Zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 0

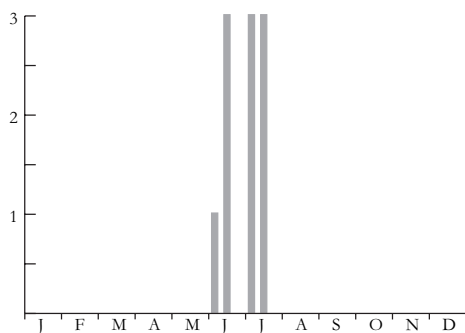
Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – *Nathrius brevipennis* ontwikkelt zich in dunne takken en twijgen van verschillende loofhoutsoorten waaronder wilg, els, es, eik, hazelaar en kastanje, en af en toe ook in naaldhout zoals den. De jonge larven vreten in het vlak onder de schors en als ze ouder worden gaan ze dieper in het hout. De larve verpopt in de eerste winter. De kevers zijn schemering- en nachtactief.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit juni en juli. In het buitenland zijn de kevers aangetroffen van mei tot in juli met een maximum in juni.

Habitat – In Nederland is deze boktor vooral gevonden in gebouwen, opslagruimten en schuren waar de kevers uit geïmporteerde(wilgen)-tenen manden en korven komen. De soort komt van nature voor in Zuid-Europa maar specifieke informatie over de biotoop die de soort daar bewoont is niet beschikbaar.

Op zoek – In het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort kan men de kevers verzamelen door afkloppen van dunne takken en twijgen van bomen waarin de soort voorkomt.

Status – Het overgrote deel van de waarnemingen in Noord- en Midden-Europa betreft dieren die met wilgentenen manden en andere gebruiksvoorwerpen uit het zuiden zijn ingevoerd. De Nederlandse vondsten hebben waarschijnlijk allemaal betrekking op geïmporteerde kevers. Zo komt een waarneming uit Wageningen (GL, 1969) van wilgentenen manden en eentje uit Amsterdam/Apeldoorn (1926) uit wasgoed. Met de kennis van nu is het waarschijnlijk dat dit dier uit de manden kwam waarin de was werd vervoerd. De import van dit soort gebruiksvoorwerpen is sterk afgenomen en hout wordt beter behandeld tegen vraat. Het is daarom niet verrassend dat het aantal waarnemingen is afgenomen. De laatste waarneming betreft een zestal exemplaren uit Zoetemeer (ZH, 1995) uit een hondenmand. De waarnemingen uit de streken nabij onze grenzen hebben waarschijnlijk ook betrekking op versleepte dieren.

Verspreiding nabije buitenland – De soort komt

oorspronkelijk uit het uit het West-Mediterrane gebied maar is door versleping in een groot deel van Europa vastgesteld. Uit de ons omringde

gebieden is de soort vooral bekend van oude waarnemingen van dieren uit manden en lijkt nergens inheems te zijn.

Necydalis major

Uurhokken voor 1980: 17

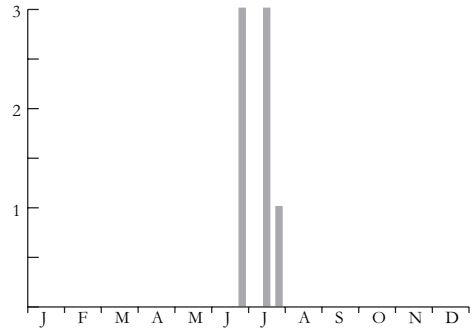
Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 0

Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – De kevers ontwikkelen zich in het vermolmde hout van zieke, beschadigde of dode bomen en stronken van eik, haagbeuk, berk, els, wilg, ratelpopulier, linde, es, paardenkastanje, esdoorn, peer, prunus en appel. Wilg, populier en prunus worden voor onze streken regelmatig als broedboom vermeld. In Finland heeft *Necydalis major* een voorkeur voor berk (Bily & Mehl 1989). Andere bronnen noemen de onderste vochtige delen van dikke stammen of takken van zwarte els, linde, eik en haagbeuk als plaatsen die een voorkeur zouden hebben voor de ontwikkeling van de larve, vaak in relatie met de aanwezigheid van de elzeweerschijnzwam *Inonotus radiatus*. De ontwikkeling duurt minstens drie jaar.

Fenologie – De Nederlandse waarnemingen komen uit juni en juli. In het buitenland zijn de kevers waargenomen van mei tot september met een maximum in juni en juli.

Habitat – *Necydalis major* lijkt een voorkeur te hebben voor oude loofboombestanden in een vochtige omgeving langs beken en rivieren.

Op zoek – De soort kan gevonden worden zittend op bladeren en bij droge en door de zon beschenen dode bomen en stronken. Op warme dagen vliegen ze in de hete middagzon waarbij ze een vliegedrag als van sluipwespen vertonen. *Necydalis major* is ook in de schemering actief. Bloemen worden slechts zelden bezocht.

Status – In Nederland is *N. major* vooral gevonden in Zuid-Holland, het noordwesten van Noord-Brabant en Zuid-Limburg. De soort is sterk achteruitgegaan en is na 1956 alleen nog in 1978 waargenomen. In dat jaar werden langs de oever van de Amer bij Drimmelen (NB) een mannetje en

een vrouwtje op moerasspirea verzameld (Van Aartsen & Kervink 1980). De soort werd in dit gebied in drie opeenvolgende uurhokken verzameld en lijkt hier een bolwerk te hebben gehad. Zoeken op deze plaats zou mogelijk succesvol kunnen zijn.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *N. major* een zeldzame soort die na 1950 niet in Vlaanderen is vastgesteld en die in Wallonië in de

periode 1950-1984 gevonden is in een viertal 10x10km-hokken. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen zeldzaam en sterk achteruitgegaan. In Rheinland-Pfalz is *N. major* een bedreigde soort met slechts enkele recente vondsten uit het dal van de Moezel en de noordelijke Rijnvlakte. In Saarland is de soort niet gevonden.

Oberea linearis

Uurhokken voor 1980: 12

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 2

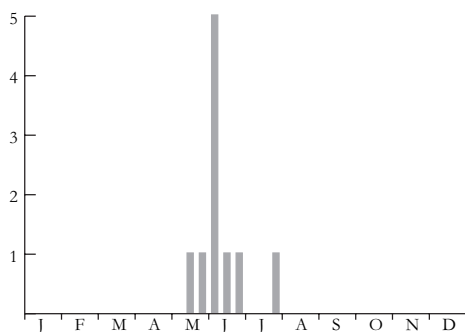
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in loofhout, vooral in hazelaar, maar ook walnoot, haagbeuk, iep en els worden genoemd. De larven knagen in jonge, levende loten en takken tot een centimeter doorsnede. Ze maken daarbij gangen met een lengte van 50-100 cm. De verpoping vindt plaats in de vraatgang. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit mei tot juli.

Habitat – *Oberea linearis* wordt gevonden langs bosranden en wegranden.

Op zoek – Deze boktor kan het beste worden gezocht op hazelaar door het afzoeken van de

bladeren, loten en jonge takken of door deze af te kloppen. De struiken met vraat zijn in het voorjaar te herkennen doordat door de vraat van de larven alleen de uiteinden van de dunne takken sterven terwijl het basisdeel goed blijft. De soort is actief in de schemering en is een enkele keer op licht gevangen.

Status – *Oberea linearis* is in Nederland altijd zeldzaam geweest en beperkt tot het zuidoosten. Het grootste deel van de waarnemingen komt uit Zuid-Limburg. De soort is achteruitgegaan en na

1980 slechts tweemaal waargenomen: in het Gerendal, Schin op Geul (LI, 1982) en in de omgeving van kasteel Vorden (GL, 1996).

Verspreiding nabije buitenland – In België is *Oberea linearis* schaars in Wallonië en zeldzaam in

Vlaanderen. In Duitsland is ze in het westen van Nordrhein-Westfalen zeldzaam en sporadisch langs de Rijn. Ten westen hiervan zijn meldingen schaars. In Rheinland-Pfalz en Saarland is de soort vrij wijd verspreid in de lage delen.

Oberea oculata

Uurhokken voor 1980: 39

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 48

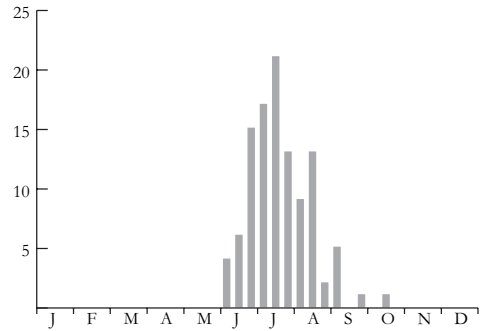
Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De larven leven in loten en dunne takken van verschillende soorten wilgen zoals boswilg en katwilg, maar worden ook gemeld van ratelpopulier. Ze hebben een voorkeur voor jonge struiken en bomen. De jonge larve vreet in de kern van het hout een gang van ongeveer 50 cm lengte, om aan het einde hiervan te verpoppen. Deze soort overwintert als larve. De ontwikkelingscyclus duurt een tot twee jaar.

Fenologie – Deze boktor is waargenomen van mei tot september met een maximum in de maand juli.

Habitat – De soort komt voor op vochtige plaatsen, langs beek- rivier- en kanaaloevers. Ook op aanplant in stedelijk gebied te vinden.

Op zoek – *Oberea oculata* is betrekkelijk eenvoudig

op zicht te vinden maar kan ook goed gevonden worden door het afkloppen van wilgenstruiken. De kevers zitten op de bladeren of tegen de dunne takken en verraden zich dan door hun oranje poten en onderzijde. Op warme avonden in juni en juli zwermen ze vaak tot in de schemering boven en rond de struiken.

Status – *Oberea oculata* komt verspreid en minder algemeen voor in de zuidelijke helft van Nederland. De soort ontbreekt in het grootste deel van de noordelijke helft van Nederland.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *O. oculata* niet algemeen maar is wel verspreid over

het land gevonden, met de nadruk op Wallonië. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen komt de soort vooral voor langs de Rijn, en beken en rivieren volgend tot in het Bergische

Obrium brunneum

Uurhokken voor 1980: 24

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 45

Status vanaf 1980: Minder algemeen

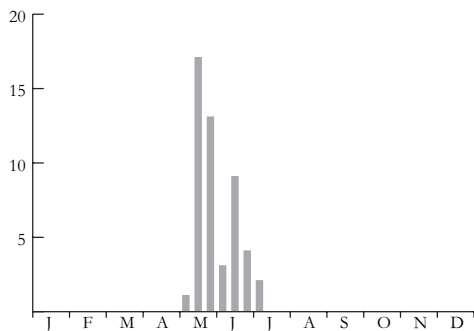
Levenswijze – De larve leeft onder schors van dode takken en stronken van pas geveldde sparren, waaronder ze lange meanderende gangen boren. In de literatuur worden ook den en lork genoemd als broedboom. In Midden- en Noord-Europa zou volgens enkele auteurs de larve overwinteren en in de volgende lente in het hout verpoppen. In Zuid-Europa zou *Obrium brunneum* daarentegen overwinteren in het popstadium. De ontwikkeling duurt een jaar.

Fenologie – In Nederland is *O. brunneum* vooral te vinden in mei en juni.

Habitat – Deze boktor komt voor langs bosranden en in open bossen. De soort mijdt het directe zonlicht en vliegt grote open vlakten tussen bossen niet over.

Op zoek – De soort is het beste te vinden door het afkloppen van en slepen met een net over bloeiende

Land. In Westfalen is ze verbreid, maar in het noorden zeldzamer. In het westen van Nordrhein-Westfalen is de soort achteruitgegaan en hetzelfde lijkt het geval te zijn in België.

struiken en kruiden als meidoorn, wilde lijsterbes, roos, dollé kervel en peen.

Status – In Nederland neemt *O. brunneum* sterk toe en de soort is nu niet zeldzaam op de hoge zandgronden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *O. brunneum* vrij wijd verspreid in Wallonië en van enkele regio's in Vlaanderen bekend van voornamelijk waarnemingen voor 1950. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen neemt de soort net als in Nederland sterk toe. Vermoedelijk geldt hetzelfde voor België maar gegevens hierover ontbreken.

Obrium cantharinum

Uurhokken voor 1980: 6

Status voor 1980: Zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 2

Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

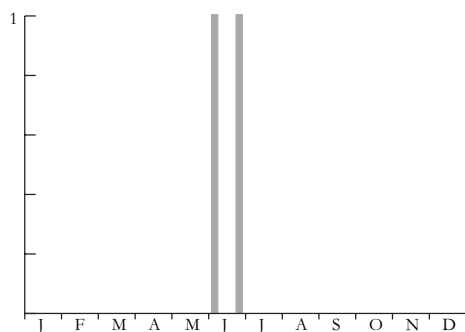
Levenswijze – De larve ontwikkelt zich onder schors van dode door de zon beschenen takken en stronken van loofhout, vooral van ratelpopulier, maar ook van schietwilg en roosachtigen. Verpoping vindt plaats in het voorjaar in het hout of in dikke schors. De levenscyclus duurt een jaar, zelden twee jaar.

Fenologie – In het buitenland wordt de soort vooral waargenomen van april tot augustus met een maximum in juli. Een waarneming uit februari heeft betrekking op dieren gevonden in haardhout.

Habitat – De soort wordt in een groot aantal biotopen zoals bosranden, tuinen, bermen, beemden, grienden en uiterwaarden gevonden.

Op zoek – Rekening houdend met de zeldzaamheid van *Obrium cantharinum* geeft gericht zoeken niet veel kans van slagen. De kevers worden gevonden op het broedhout en op bloemen zoals berenklauw, lijsterbes, vogelkers en groot springzaad. De kever vliegt op licht aan.

Status – In Nederland is *O. cantharinum* slechts van een klein aantal vindplaatsen uit Noord-Brabant en

Limburg bekend. Na 1980 is de soort alleen bekend van twee lichtvangsten bij Goirle op 30 juni 2005 en bij Tilburg, De Kaaistoep, op 10 juli 2006, en van een waarneming bij Tilburg in de jaren 1990.

De waarneming van Hengelo (1949) heeft betrekking op dieren die ‘in massa in huis’ werden gevonden. In 1982 werd de soort in Montfort binnenshuis op openhaardhout gevonden.

Verspreiding nabije buitenland – *Obrium cantharinum* ontbreekt in Noord-Duitsland en Denemarken en is in het zuiden van Engeland vermoedelijk geïmporteerd. In België is de soort zeldzaam met relatief veel waarnemingen uit het westen van Vlaanderen. Ook in de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz is ze zeldzaam.

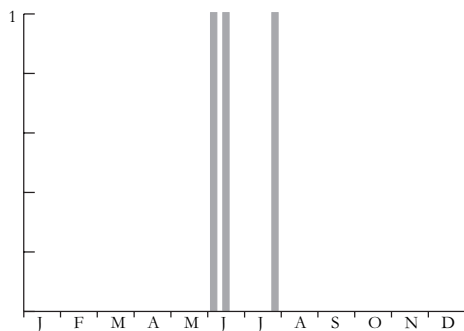
Opsilia coerulescens

Uurhokken voor 1980: 4
Status voor 1980: Zeer zeldzaam
Uurhokken vanaf 1980: 2
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling vindt meestal plaats in planten die behoren tot de familie van ruwbladigen. Veel waarnemingen komen van slangekruid maar ontwikkeling van de larven kan ook plaatsvinden in hondstong, parelzaad, smeewortel, kromhals, ossentong en donderkruid. De eieren worden in de lente in de levende stengels van de plant gelegd, waarna de larven gangen tot in de wortels boren. De larve overwintert in de plant en verpopt in het voorjaar in de onderste delen.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit juni en juli. In het buitenland zijn de kevers gevonden van mei tot juli met een maximum in juni.

Habitat – De soort is te vinden op plekken waar ruwbladigen groeien, zoals bos- weg- en straatranden, in graanakkers, langs spoorbanen, op spoorwegemplacements, zand- en steengroeven, ruderaal plaatsen en industrieterreinen. Vaak gaat het om plekken met kalkrijke grond. Het betreft vooral droge, warme, door de zon beschenen en beschutte plaatsen. In warme jaren komt de soort meer voor.

Op zoek – De kevers zijn te vinden door het op zicht afzoeken van de planten waarbij vooral moet worden gekeken aan de onderzijde van de bladeren of op de stengeldelen. Vooral op slangekruid zijn ze moeilijker te vinden door de beharing van de planten. Het slepen af afkloppen met een net van de voedselplant is een andere mogelijkheid. De dieren kunnen ook op rozetten van niet-bloeiende planten gevonden worden.

Status – De Nederlandse waarnemingen komen vooral uit het zuidwesten van Zuid-Limburg. Daarnaast is *Opsilia coerulescens* bekend van een oude waarneming bij Roosteren. De recente Nederlandse waarnemingen zijn van de Sint Pietersberg, Maastricht (1996) en de Bemelerberg, Bemelen (2003). De soort zal mogelijk de komende jaren profiteren van de warmere zomers.

Verspreiding nabije buitenland – *Opsilia coerulescens* is wijd verspreid in Midden- en Zuid-Europa. De soort bereikt in Duitsland en Nederland

zijn noordgrens. In België is ze vrij wijd verspreid in Wallonië en bekend van enkele locaties in Vlaanderen. In het westen van Nordrhein-Westfalen komt *O. coeruleus* voornamelijk voor in het zuiden van

dit gebied. Daar zou de soort sterk in aantal afnemen. In Westfalen is de soort na enkele oude meldingen nu weer gevonden in het Süderbergland (Zicklam & Terlutter 1998).

Oxymirus cursor

Uurhokken voor 1980: 1
 Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 0
 Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – *Oxymirus cursor* is polyfaag maar ontwikkelt zich voornamelijk in naaldhout als fijnspar, zilverspar en den. Beuk, els, berk, hazelaar, wilg en lijsterbes worden in de literatuur ook wel genoemd als broedboom. De larve vreet in het rotte hout van liggende stammen, stronken en wortels. Als broedgelegenheid worden genoemd oude, langzaam rottende, droge stronken aan bosranden. De volwassen larve verlaat het hout en overwintert in de bodem om in de lente in een aarden cocon te verpoppen. De ontwikkeling duurt drie jaar.

Fenologie – In het buitenland zijn de kevers waargenomen van mei tot augustus met een maximum in juni.

Habitat – De soort heeft een voorkeur voor koele en vochtige biotopen in bergachtige streken en is vooral te vinden in oude sparrenbossen.

Op zoek – De kevers zijn vooral nachtactief maar zijn ook overdag te vinden op de broedbomen. Ze zijn het beste te vinden door het afzoeken van houtstapels van vooral oude bomen. *Oxymirus cursor* wordt zelden op bloemen aangetroffen.

Status – Uit Nederland is slechts een enkel oud en ongedateerd exemplaar bekend uit Limburg (Bleijenbeek). In het uiterste zuiden van Limburg en het oosten van het land is de soort in oude sparrenbossen te verwachten. Doordat de larve zich in de bodem en niet in het hout verpoppt worden de kevers, in tegenstelling tot de soorten uit het geslacht *Rhagium*, minder vaak met hout verslept, waardoor uitbreiding vanuit het zuiden en oosten minder makkelijk verloopt.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *O. cursor* alleen bekend in Wallonië en met een duidelijke concentratie in de Hoge Venen. In Duitsland komt *O. cursor* in het westen van Nordrhein-Westfalen voor in de Eifel, het Siebengebirge en in het Bergische Land. In Rheinland-Pfalz is de soort, net als in Nordrhein-Westfalen en België, beperkt tot de hoger gelegen gebieden.

Pachytodes cerambyciformis

Uurhokken voor 1980: 54

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 72

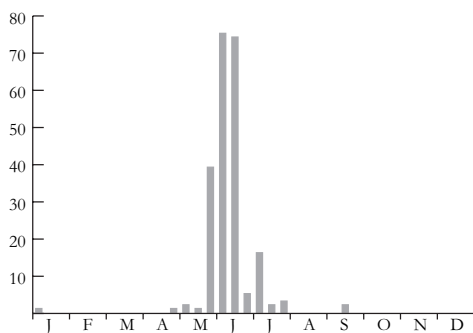
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – *Pachytodes cerambyciformis* is een extreem polyfage soort, waarvan de larve leeft in de wortels van loof- en naaldhoutsoorten als eik, els, berk, paardenkastanje, haagbeuk, spar en den. De larve leeft ondergronds waar ze lange gangen in de wortels vreet. Vermoedelijk kan ze zich, door de grondlaag, van de ene wortel naar de andere verplaatsen. De verpopping vindt plaats in een kleine holte in de bodem of in het hout.

Fenologie – De meeste waarnemingen komen uit mei tot juli met een piek in juli.

Habitat – De soort komt voor in bosgebieden langs bos- en akkerranden.

Op zoek – *Pachytodes cerambyciformis* kan worden gevonden door het afzoeken of afkloppen van onder andere bloeiende bessenstruiken, lijsterbes, distel, braam, schermbloemen en spirea.

Status – In Nederland is *P. cerambyciformis* vrij algemeen in bosgebieden in het oosten. De soort is opvallend zeldzaam in Noord-Brabant en is zelfs geheel afwezig op de westelijke Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug hoewel hier veel geschikt biotoop aanwezig lijkt. De soort gaat vooruit en mogelijk zal de soort deze gebieden in de komende jaren koloniseren.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. cerambyciformis* algemeen in Wallonië en aangrenzende delen van Vlaanderen. In Duitsland is de soort algemeen in Nordrhein-Westfalen en neemt in ieder geval in het westen van deze deelstaat toe.

Paracorymbia fulva

Uurhokken voor 1980: 83

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 57

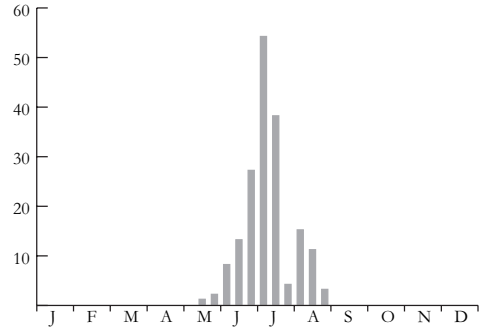
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – *Paracorymbia fulva* is bekend van hybride populieren, ratelpopulier, eik, beuk en tamme kastanje. De larve leeft vermoedelijk in stronken en mogelijk in rotte takken. Van de ontwikkeling van *P. fulva* zijn geen verdere details bekend.

Fenologie – De Nederlandse waarnemingen komen van eind mei tot augustus met een maximum in juli.

Habitat – De soort komt vooral voor bij wilgen- en populierenopstanden op terreinen met weinig begroeiing, zoals braakliggende terreinen, weg- en akkerranden en zandgroeven. De kevers zijn ook in tuinen aangetroffen.

Op zoek – *Paracorymbia fulva* is te vinden door het afzoeken of afkloppen van bloeiende kruiden als duizendblad, margriet, fluitenkruid, peen en berenklauw.

Status – Met uitzondering van een waarneming uit Drenthe (Drouwenerveen, 1991) is *P. fulva* beperkt tot de zuidelijke helft van Nederland. De soort lijkt achteruitgegaan en is vooral in het midden van Nederland zeldzamer geworden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. fulva* wijd verspreid en algemeen. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is *P. fulva* beperkt tot het Bergische Land en het laagland. Opvallend is het ontbreken van de soort in de Kalkeifel.

Pedostrangalia revestita

Uurhokken voor 1980: 19

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

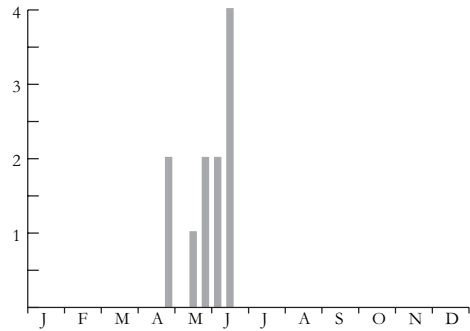
Uurhokken vanaf 1980: 3

Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – *Pedostrangalia revestita* ontwikkelt zich in loofbomen, vooral in eik, beuk, populier, walnoot en iep, maar is ook bekend van haagbeuk, esdoorn, prunus, paardenkastanje en berk. De larve leeft vooral in dood hout dat nog in verbinding staat met het levende hout van de boom, zoals de aanhechting van dode takken met de stam en de plaatsen rondom gedeeltelijk overgroeide wonden. Verder leven ze vaak in takken in de kruin van door de zon beschenen bomen, in beschimmelde en in op de grond liggende takken en stronken. In Duitsland zijn de kevers gekweekt uit armdikke takken en stammen van lage eiken die op het zuiden waren georiënteerd en waar duidelijk oude en overgroeide wondplekken aanwezig waren. Oude uitvliegopeningen en spleten met spaanders in het vermolde hout wezen op eerdere aanwezigheid. De ontwikkeling duurt twee tot drie jaar. De kevers verpoppen in de vroege lente in het hout.

Fenologie – In Nederland is *P. revestita* waargenomen van eind april tot half juni, in het buitenland van eind april tot augustus met een maximum van eind mei tot in juli.

Habitat – *Pedostrangalia revestita* komt voor in vrijstaande bomen in lanen, parken, bosranden en

open plekken in het bos. Het is een warmteminnende soort.

Op zoek – In de literatuur wordt het afkloppen van bloeiende eiken, meidoorn en rode kornoelje als vangstmogelijkheid genoemd. Toch wordt de soort relatief zelden op bloemen en bij boomsap gevonden. Ze zwermt rond de kruin van de broedbomen. Na een storm zijn de kevers te slepen van grassen onder eiken of te kloppen van de onderste takken. Ze vliegen ook op licht.

Status – *Pedostrangalia revestita* is in Nederland altijd al zeldzaam geweest en lijkt uit een deel van zijn vroegere verspreidingsgebied verdwenen te zijn. Recente waarnemingen komen alleen nog maar van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Tussen 1925 en 1986 werd de soort niet waargenomen. Sindsdien is de soort weer gevonden bij Austerlitz (UT, 1986), Ugchelen (GL, 1995) en Landgoed Welna, Tongeren (GL, 1996). Bij Austerlitz werd *P. revestita* op circa 5 m hoogte vliegend rond de kruin van een eik gevangen (Teunissen 1998).

Verspreiding nabije buitenland – Uit België zijn slechts vondsten bekend van voor 1950 die opvallend genoeg grotendeels uit het noorden van

het land komen. In de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort eveneens zeldzaam met uit het westen slechts enkele vondsten.

Phymatodes testaceus

Uurhokken voor 1980: 106

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 98

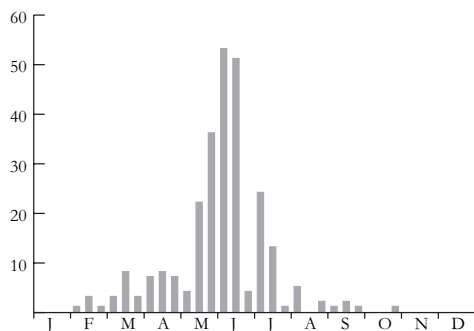
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – De larve leeft onder de schors van dode stammen en takken van vooral eik, maar ook beuk, haagbeuk, kastanje, iep, hazelaar, wilg, vuilboom, wijnstok en fruitbomen worden genoemd. Verpoping vindt plaats in het voorjaar onder en in de schors. De ontwikkeling duurt twee jaar. De soort wordt vaak in grote aantallen gevonden waarbij de verschillende kleurcombinaties vaak tegelijk aanwezig zijn.

Fenologie – De meeste waarnemingen in de vrije natuur komen van mei tot juli. Beesten die tussen hardhout zitten dat op een warme plek (bijvoorbeeld binnenshuis) wordt bewaard kunnen ook buiten de normale periode worden gevonden.

Habitat – *Phymatodes testaceus* wordt vooral gevonden in bossen, langs wegranden of bij houtopslagplaatsen. De soort wordt relatief vaak in huizen tussen niet onschorste eiken hardblokken aangetroffen maar brengt geen houtschade in woningen aan.

Op zoek – In de vrije natuur is *P. testaceus* te vinden

in bossen, langs wegranden of bij houtopslagplaatsen op of onder liggende eikenstammen en -takken. De soort is vooral in de schemering en gedurende de nacht actief. Overdag verbergen de kevers zich onder loszittende schors of onder het hout. Ze vliegen soms op licht.

Status – In Nederland en omliggende landen is *P. testaceus* een wijd verspreide en algemene soort die door zijn voornamelijk nachttactieve levenswijze echter gemakkelijk over het hoofd wordt gezien. Relatief veel waarnemingen hebben dan ook betrekking op dieren die tussen eiken hardhoutblokken worden gevonden. Wanneer de hardblokken 's winters in een verwarmde ruimte worden gebracht, verschijnen de kevers vaak in grote aantallen, wat bij de bewoners tot grote onrust kan leiden. De kevers leven normaal gesproken niet in

ontschorst of behandeld hout en zijn daardoor niet schadelijk voor huis of inboedel. De opmerking uit Van Rossem (1950) over een waarneming bij Wieringermeer ‘... alwaar de larven schoolbanken vernielde...’ is dan ook een uitzondering. De soort

wordt vaak door houttransporten verslept en kan daardoor bijna overal worden aangetroffen.

Verspreiding nabije buitenland – Zowel in België als in de aangrenzende delen van Duitsland is *P. testaceus* een algemeen soort.

Phytoecia cylindrica

Uurhokken voor 1980: 15

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 15

Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

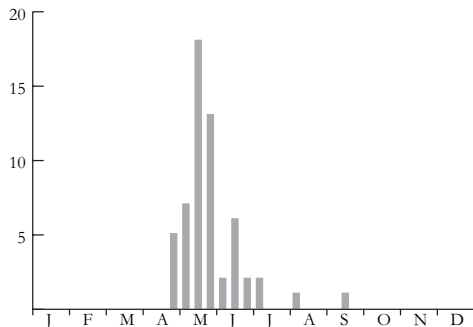
Levenswijze – De larven van *Phytoecia cylindrica* leven in verschillende kruidachtige planten. In de literatuur worden onder meer fluitenkruid, gewone berenklaau, peen, brandnetel, gouden ribzaad en doller kervel genoemd. De larve leeft in de stengel en wortelhals van de planten. De ontwikkeling duurt een jaar.

Fenologie – *Phytoecia cylindrica* is voornamelijk te vinden van eind april tot juli met een maximum in mei.

Habitat – De soort komt voor langs bosranden, wegbermen, ruderaal terreinen en krijthellingen.

Op zoek – De kevers zijn het beste te vinden door het slepen van kruidenvegetaties met de waardplanten in het kalkrijke deel van Limburg.

Status – De soort is in Nederland nagenoeg

beperkt tot Zuid-Limburg en is daar niet zeldzaam. Buiten Limburg is de soort alleen bekend van waarnemingen in 1971 en 1976 in De Doort (Midden-Limburg).

Verspreiding nabije buitenland – In België is de soort beperkt tot Limburg en Wallonië met daarbuiten enkele voornamelijk oudere waarnemingen in Vlaanderen. In Duitsland wordt *Phytoecia cylindrica* in het westen van Nordrhein-Westfalen sporadisch gemeld uit de noordelijke Eifel en langs de Rijn met de noordelijkste vondst vlak bij de Gelderse grens. In Rheinland-Pfalz komt de kever in grote delen van het onderzochte gebied lokaal voor, maar is daar niet algemeen..

Plagionotus arcuatus – grote wespboktor

Uurhokken voor 1980: 109

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 28

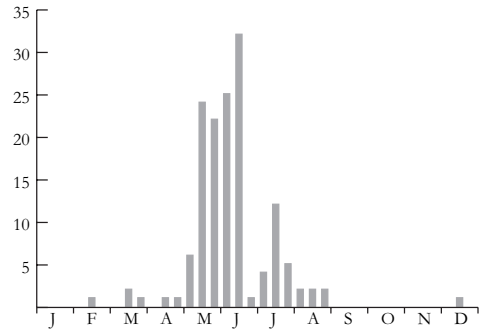
Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De larve van *Plagionotus arcuatus* ontwikkelt zich in loofhout. Vooral in eik en bij voorkeur in stammen die een winter buiten hebben gelegen. Ook in dikke takken en stronken. Voor het buitenland zijn ook andere loofhoutsoorten genoemd zoals kastanje, haagbeuk, beuk, wilg, prunus en robinia. Uit Nederland zijn geen waarnemingen of kweken bekend uit andere houtsoorten dan eik. Larven vreten eerst onder de schors lange gangen en dringen daarna tot wel vijf centimeter diep in het hout. De verpopping volgt in het vroege voorjaar. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – Het overgrote deel van de waarnemingen komt uit de periode mei tot augustus.

Habitat – De soort wordt vooral gevonden in oude eikenbossen.

Op zoek – De kevers vliegen graag aan op vers geveld en door de zon beschenen eikenstammen en houtstapels. Ze kunnen ook worden gevonden op staande stammen en weidpalen. Vaak zitten ze in aantal bij elkaar, druk rondlopend over het hout en een gedrag als van wespen nabootsend. Geen bloembezoeker.

Status – *Plagionotus arcuatus* was vroeger wijd verspreid en niet zeldzaam maar is sterk achteruitgegaan. De soort is na 1980 zeldzaam maar wel verspreid over een groot deel van zijn vroegere verspreidingsgebied gevonden. Een deel van de waarnemingen heeft betrekking op dieren die met hout verslept zijn. Soms gaat het om hout afkomstig uit het buitenland. De soort werd onder andere aangetroffen in parkethout en in 1995 te Amsterdam in hout bestemd voor de bouw van het schip de Batavia.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. arcuatus* wijd verspreid in Wallonië, in Vlaanderen schaarser en vooral bekend van waarnemingen voor 1950. In Duitsland komt de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen overal voor waar eikenbos aanwezig is. *Plagionotus arcuatus* is in heel Rheinland-Pfalz aangetroffen, maar duidelijk minder in de bergachtige delen.

Plagionotus detritus

Uurhokken voor 1980: 2

Status voor 1980: Uiterst zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

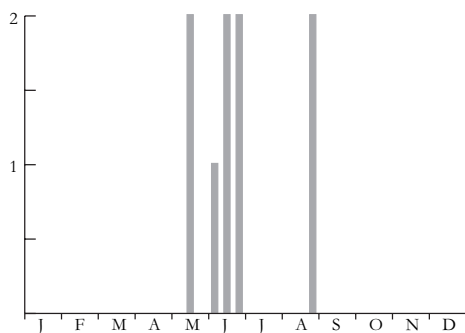
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De kevers leven vooral in dikke takken van kwakkelende bomen. Het gaat meestal om eik en zelden om andere bomen als kastanje en berk. Larven vreten eerst onder de schors lange gangen en dringen daarna tot wel vijf centimeter diep in het hout. De verpopping vindt plaats in het vroege voorjaar. De ontwikkelingsduur is twee jaar.

Fenologie – In het buitenland zijn de kevers waargenomen van juni tot augustus met een maximum in juli.

Habitat – *Plagionotus detritus* komt voor in oude eikenbossen. De Nederlandse waarnemingen bij Oostkapelle (ZE) komen van eikenbossen waarvan tijdens de oorlog meer dan de helft van de bomen geveld werd voor de aanleg van verdedigingswerken om luchtlandingen tegen te gaan. De overgebleven bomen waren gaan kwijnen en leverden in 1948 geschikt biotoop voor de soort.

Op zoek – Het vermoeden bestaat dat *P. detritus* zich hoog in oude eiken ontwikkelt en daarom weinig wordt waargenomen. Een enkele maal is de soort gevonden op houtstapels en op staande of

liggende stammen. De soort bezoekt geen bloemen. In een warme, droge periode zou men kunnen verzamelen met wijnvallen, opgehangen in de kroon van de broedbomen. In Zuid-Europa is deze methode vaak succesvol geweest.

Status – In Brakman (1949) wordt vermeld dat de waarnemingen uit Zwolle (1922) en Zaandam (1947) betrekking hebben op geïmporteerd hout. Een exemplaar van Velp, verzameld door Van Roon (1870-1928), werd volgens Van der Wiel (1956) ‘op staande eiken aangetroffen’ en zou dus betrekking hebben op een inheems exemplaar. De eerste Nederlandse waarneming die zonder twijfel betrekking heeft op een inheemse populatie komt van Oostkapelle. Hier werden op vier data in mei en juni 1948 11 mannetjes en zes vrouwtjes verzameld waarvan er vier in copula waren en één een eierlegend vrouwtje betrof (Brakman 1949). Het enige sindsdien gevonden exemplaar komt van het stuifzandgebied van de Loonse en Drunense Duinen (NB) op 28 augustus 1990 (Teunissen 1998).

Verspreiding nabije buitenland – Uit België is *P. detritus* bekend van enkele waarnemingen voor 1950. Uit het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort voornamelijk

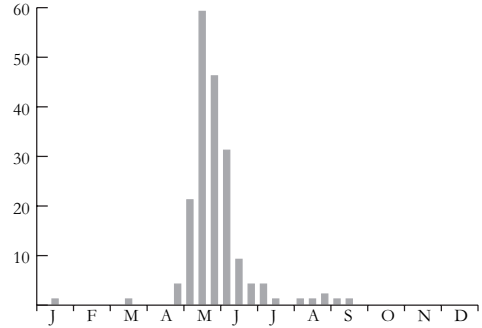
bekend van oude vondsten. De waarnemingen uit België en Nordrhein-Westfalen suggereren dat de soort in Noordwest-Europa sterk achteruitgegaan is.

Pocilium alni

Uurhokken voor 1980: 75
 Status voor 1980: Vrij algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 73
 Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – De larven ontwikkelen zich in loofhout, vooral in eik. Andere loofhoutsoorten die worden genoemd zijn paardenkastanje, els, iep, haagbeuk, esdoorn, hazelaar, vuilboom en roos. In Nederland is de soort ook gevonden op snoeihout van els en eenmaal in aantal rondlopend op dode takken van grove den. De larve vreet onder de schors van droge en vers geveldde takken van 1-2 cm dik. De verpopping vindt plaats in het voorjaar in het hout. De ontwikkeling duurt een jaar.

Fenologie – Het overgrote deel van de waarnemingen komt uit mei en juni maar tot in september worden er waarnemingen gedaan. De waarneming uit januari heeft betrekking op een exemplaar gevonden in huis, mogelijk geldt hetzelfde voor de waarneming uit maart.

Habitat – *Pocilium alni* komt voor in open bossen.

Op zoek – De dieren lopen actief over takken rond en kunnen op zicht worden gezocht. Toch is het kloppen een efficiëntere methode. Vooral in het begin van mei zijn de kevers massaal te kloppen van in het voorjaar gekapte eikentakken. De soort kan ook op de kronen van geveldde of omgewaaide eiken of op dode takken in staande eiken worden gevonden.

Status – *Pocilium alni* is in Nederland verspreid over de hogere zandgronden en in de duinen van Noord-

en Zuid-Holland aangetroffen. Sinds 1980 is de soort echter niet in Zuid-Limburg gevonden en de laatste waarnemingen uit de duinen is van 1988 (Heemskerk). Plaatselijk lijkt de soort echter wel toe te nemen en de soort kan op plekken waar eiken of elzen worden geveld of gesnoeid talrijk zijn.

Pogonocherus decoratus

Uurhokken voor 1980: 21

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 8

Status vanaf 1980: Zeldzaam

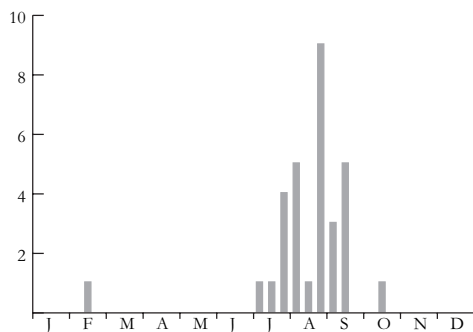
Levenswijze – *Pogonocherus decoratus* ontwikkelt zich voornamelijk in dode takken van grove den. De kever is tevens bekend van spar, zilverspar en hazelaar. De soort overwintert als adult in een poppenwieg. De ontwikkelingsduur is twee jaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit de late zomer van juli tot september met daarnaast een waarneming in oktober en een in februari. In het buitenland wordt gemeld dat de soort het gehele jaar is te vinden, met in Rheinland-Pfalz in tegenstelling tot Nederland een maximum in het voorjaar.

Habitat – *Pogonocherus decoratus* komt voor in dennenbossen en bij solitaire dennen in droge heidegebieden en stuifzanden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. alni* niet algemeen en waarnemingen van na 1950 komen voornamelijk uit Wallonië. Ook in het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort niet algemeen en voornamelijk langs de Rijn noordelijk tot in het Reichswald en in het Bergische Land aangetroffen.

Op zoek – De soort is het best te vinden door het afkloppen van afstervende en dode takken van grove den.

Status – In Nederland is *P. decoratus* een zeldzame soort die achteruit is gegaan. De soort kan op de hoge zandgronden en in de duinen van Zuid- en Noord-Holland overal waar grove den voorkomt verwacht worden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. decoratus* zeldzaam met enkele verspreide waarnemingen van vooral voor 1950. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen zijn

naast oudere vermeldingen slechts enkele recente vondsten uit het zuidoosten bekend. Ook in

Rheinland-Pfalz is de soort zeldzaam en ze is niet bekend uit Saarland..

Pogonocherus fasciculatus

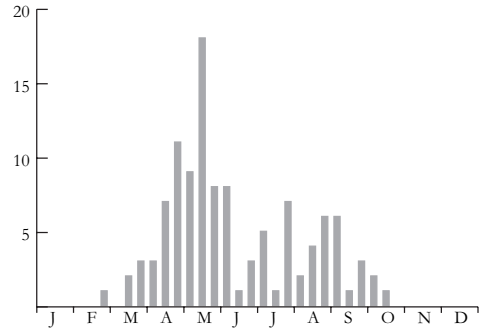
Uurhokken voor 1980: 61
 Status voor 1980: Vrij algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 23
 Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in naaldhout zoals spar, zilverspar, lork en verschillende soorten den. De larve leeft onder de schors van stervende of afgestorven dunne twijgen en takken met een diameter van 2-4 cm. De verpopping vindt plaats in het hout. De kevers overwinteren in een poppenwieg of in het bodemstrooisel onder de broedboom. De ontwikkelingscyclus neemt twee jaar in beslag.

Fenologie – *Pogonocherus fasciculatus* is gedurende het hele zomerhalfjaar aan te treffen met een duidelijk piek in het voorjaar (april-mei) en een minder duidelijke rond augustus. Mogelijk heeft deze soort, net als *P. hispidus*, een tweede activiteitspiek in de late zomer.

Habitat – *Pogonocherus fasciculatus* komt voor in naaldbossen.

Op zoek – De soort is het beste te vinden door het afkloppen van op de grond liggend stam- en

takhout van de grove den. Ook is ze te vinden op gevlochten takken die als perceelafscheidings worden gebruikt. Soms zijn de kevers aanwezig in strooisel onder naaldbomen dat met veel dood hout is vermengd.

Status – In Nederland is *P. fasciculatus* vrij zeldzaam en de soort is na 1980 minder algemeen dan in de periode daarvoor.

Verspreiding nabije buitenland – Uit België zijn weinig gegevens bekend. De weinige waarnemingen van na 1950 komen voornamelijk uit het zuidoosten van het land. In Duitsland komt de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen vooral voor in het zuidoosten. In Rheinland-Pfalz is ze niet algemeen en ze is niet bekend uit Saarland.

Pogonocherus hispidulus

Uurhokken voor 1980: 3

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 10

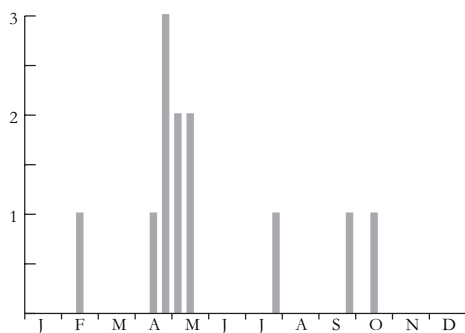
Status vanaf 1980: Zeldzaam

Levenswijze – *Pogonocherus hispidulus* is bekend van eik, linde, iep, beuk, meidoorn, sneeuwbal, berberis, vuilboom en els. In vergelijking tot de veel algemenere *P. hispidus* worden vaker planten uit de rozenfamilie, zoals meidoorn, gebruikt. De larven ontwikkelen zich in pas afgestorven twijgen en dunne takken. De verpoping vindt plaats in de nazomer of herfst en de soort overwintert in een poppenwieg of in strooisel onder de waardplant. De ontwikkelingsduur is twee jaar.

Fenologie – De soort kan gedurende het gehele zomerhalfjaar worden aangetroffen maar lijkt een piek te hebben in het voorjaar (april-mei). De schaarse Nederlandse waarnemingen suggereren dat de soort een activiteitsperiode heeft die vergelijkbaar is met de van *P. hispidus*.

Habitat – De soort wordt gevonden in grotere loofbossen.

Op zoek – Deze boktor kan gevonden worden door het afkloppen van pas afgestorven dode twijgen en dunne takken van loofbomen.

Status – In Nederland is *P. hispidulus* zeldzaam en beperkt tot de hogere zandgronden. De soort lijkt in het Rijk van Nijmegen wat algemener te zijn. Er zijn relatief veel recente waarnemingen en mogelijk is er sprake van een vooruitgang. Dit sluit aan bij een toename in het westen van Nordrhein-Westfalen en in Rheinland-Pfalz. Een verdere toename in Oost-Nederland is dan ook te verwachten.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. hispidulus* verspreid over het zuiden en oosten aangetroffen maar met weinig waarnemingen uit de periode 1950-1984. In Duitsland is het aantal vondsten in het westen van Nordrhein-Westfalen na 1950 sterk toegenomen. In Rheinland-Pfalz wordt de soort relatief weinig gevonden maar lijkt er wel sprake te zijn van een toename.

Pogonocherus hispidus

Uurhokken voor 1980: 89

Status voor 1980: Algemeen

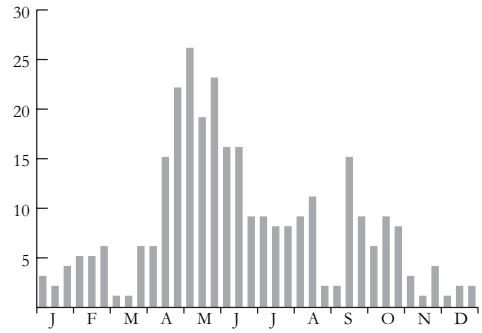
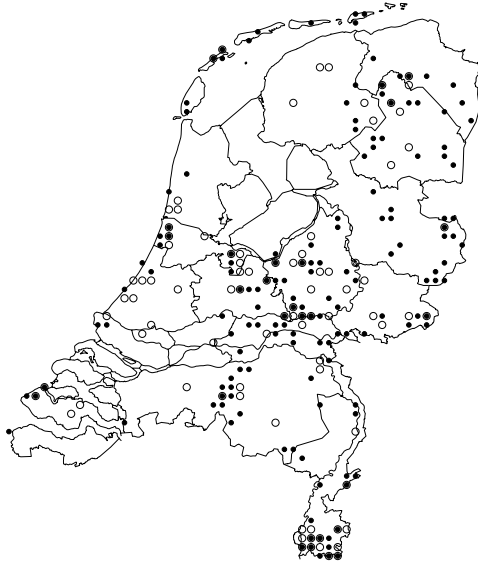
Uurhokken vanaf 1980: 153

Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – De larve leeft onder de schors van pas afgestorven dode dunne twijgen en takken van een groot aantal bomen en struiken. Genoemd worden onder meer eik, linde, iep, beuk, meidoorn, sneeuwbal, berberis, vuilboom en els. In Nederland is de soort vaak gevonden in klimop, appel en prunus en werd daarnaast uit dode twijgen van vuilboom en door hoogwater meegespoelde takjes van prunus en appel gekweekt. De kevers overwinteren in een poppenwieg in het hout of in het bodemstrooisel. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – *Pogonocherus hispidus* kan het gehele jaar worden aangetroffen met een piek van eind april tot midden juni en een smallere piek van eind augustus tot half september. Het is niet zeker waardoor de tweede piek wordt veroorzaakt. Mogelijk heeft een deel van deze waarnemingen betrekking op dieren die in de poppenwieg zijn gevonden. Gezien de grote hoeveelheid waarnemingen die in de tweede piek vallen is het echter waarschijnlijk dat een deel van de dieren aan het eind van de zomer van nature uit de poppenwieg komt.

Habitat – De soort komt voor in bosranden, boomgaarden en tuinen.

Op zoek – Deze boktor is het beste te vinden door het afkloppen van dode twijgen en takken van de broedbomen zoals oude onbespoten hoogstamfruitbomen en snoeihout. Doordat de soort gedurende het gehele jaar aanwezig is kan ze ook in de herfst nog van twijgen en takken worden geklopt. *Pogonocherus hispidus* is vrij eenvoudig uit dode en niet te oude twijgen en dunne takken te kweken. De soort wordt ook op licht gevangen.

Status – *Pogonocherus hispidus* is in Nederland algemeen en de meest voorkomende soort van het geslacht. Ondanks de brede biotoopkeuze is de soort toch grotendeels beperkt tot de zandgronden van de duinen en het binnenland.

Verspreiding nabije buitenland – *Pogonocherus hispidus* is in België algemeen. In Duitsland is de soort in Westfalen algemeen en in het westen van Nordrhein-Westfalen en in Rheinland-Pfalz algemeen en sterk toenemend.

Pogonocherus ovatus

Uurhokken voor 1980: 1

Status voor 1980: Uiterst zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 0

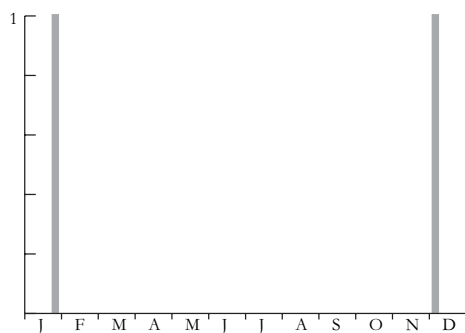
Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – De larve leeft onder de schors van afstervende twijgen en takken met een diameter van 4-6 mm, vooral van gewone zilverspar. Voor Midden-Europa wordt ook eik als waardboom aangegeven. Bekend is dat volwassen kevers overwinteren in het hout of tussen de schorsspleten aan de voet van levende gewone zilverspar. Overwintering in de strooisellaag onder de waardboom wordt ook genoemd. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – In de literatuur wordt *P. ovatus* gemeld van februari tot in november, met een maximum vermoedelijk in mei en juni en later van eind augustus tot medio oktober. Nederlandse waarnemingen komen uit december, januari en februari (laatstgenoemde zonder exacte datum).

Habitat – De soort komt voor in oude opstanden van gewone zilverspar. In de literatuur wordt vermeld dat *P. ovatus* een warmteminnende soort is.

Op zoek – *Pogonocherus ovatus* is te vinden door het afkloppen van droge, dunne takken van gewone zilverspar. Zoals bij alle *Pogonocherus*-soorten dient men enig geduld te hebben bij het uitzoeken van het materiaal omdat de kevers vaak niet direct actief zijn en hun schutkleur hen niet doet opvallen. Het

geklopte materiaal kan daarom het beste verder gezeefd worden.

Status – In Nederland is *P. ovatus* alleen bekend van Putten (GL) waar de soort in de periode 1907-1931 meerdere keren werd verzameld. Mogelijk betreft het hier een door import ontstane populatie. In Hacke-Oudemans (1947) wordt de soort ook vermeld van Terborg (GL). In de collecties konden van Terborg alleen exemplaren van *Pogonocherus decoratus*, *P. fasciculatus* en *P. bispidus* worden gevonden en vermoedelijk heeft de vermelding betrekking op een misidentificatie.

Verspreiding nabije buitenland – *Pogonocherus ovatus* is in de ons omringende landen een grote zeldzaamheid. Uit België zijn slechts enkele oude vondsten gemeld, alle uit de 19e en het begin van de 20e eeuw. Ook uit Westfalen en het westen van Nordrhein-Westfalen zijn slechts heel oude vondsten bekend. Uit Rheinland-Pfalz zijn twee vondsten gemeld, waarvan één dateert van na 1950. De soort is niet aangetroffen in Saarland.

Prionus coriarius – lederboktor

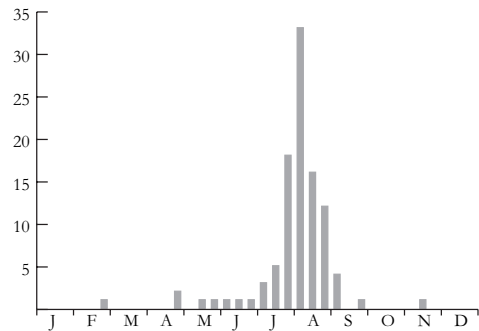
Uurhokken voor 1980: 35
 Status voor 1980: Minder algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 34
 Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De larve leeft aan de voet van en in ondergrondse delen van stammen en stronken van vooral eik en beuk, maar ook iep, kastanje, haagbeuk, els, wilg, berk, zilverspar, spar en den worden genoemd. De eieren worden in schorsspleten gelegd, waarna de pas uitgekomen larve onder de schors verder vreet. Veel later dringen ze dieper in de wortels door. Volwassen larven, die tot 60 mm lang kunnen worden, verlaten vervolgens het hout. Verpopping vindt in de vroege zomer plaats, in een zelfgemaakte cocon van aarde en houtspaanders. De ontwikkelingscyclus duurt minstens drie jaar. De kever verschuilt zich overdag in vermolmden stronken en onder loszittende schors en is actief in de schemering en de nacht.

Fenologie – Het merendeel van de waarnemingen komt uit eind juli en begin augustus. Mogelijk hebben veel van de waarnemingen van voor juli betrekking op dieren die in hun cocon zijn gevonden.

Habitat – *Prionus coriarius* komt voor in oudere bosopstanden van loof- en naalddhout. Vroeger werd de soort bij houtskoolbranderijen in aantal gevonden.

Op zoek – De soort is lastig gericht te zoeken omdat ze niet op bloemen zit en zich overdag verstopt. Ze

is actief in de schemering en kan dan vliegend in de omgeving van de waardbomen worden gevonden. Een deel van de Nederlandse waarnemingen heeft betrekking op dieren die verzameld werden op licht. Doordat het een grote kever betreft vallen ook de dode dieren op en meerdere Nederlandse waarnemingen hebben dan ook betrekking op dood gevonden dieren (soms alleen de dekschilden).

Status – *Prionus coriarius* is plaatselijk op de Veluwe en in het zuiden van Limburg niet zeldzaam, maar wordt door de verborgen leefwijze toch weinig gevonden. Daarnaast zijn er kleine populaties in de omgeving van de Sint Jansberg (GL) en de Loonse en Drunense Duinen (NB). Van Twente (De Lutte; 1939), de Achterhoek (Winterswijk, Ratum, 1922, 1924, 1960, 1967 en 1978), van Montferland (1906) en van Well (LI, 1913) zijn geen recente waarnemingen bekend. Bij Montfort in Midden-Limburg werd in 1986 een enkel dier gevonden. Recent lijkt het aantal waarnemingen toe te nemen, mogelijk als gevolg van een gewijzigd bosbeheer.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. coriarius* vooral gevonden in het midden en oosten van het land. In de Duitse deelstaten Nordrhein-

Westfalen en Rheinland-Pfalz is de soort plaatselijk algemeen.

Pseudovadonia livida

Uurhokken voor 1980: 72

Status voor 1980: Vrij algemeen

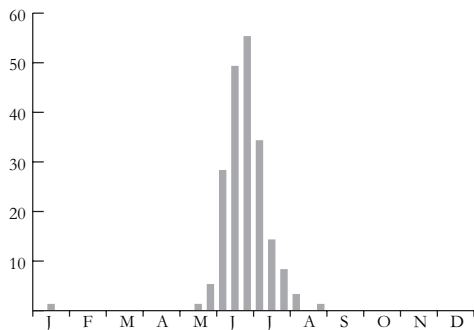
Uurhokken vanaf 1980: 64

Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – Samen met *Iberodorcadion fuliginator* is *Pseudovadonia livida* de enige Nederlandse soort waarvan de larve vrij in de bodem leeft. Het mycelium van de weidekringzwam *Marasmius oreades* lijkt een onmisbare component te zijn bij de voedselopname. Vermoedelijk voedt de larve zich ook met humus en stervende en dode worteldelen of graspollen. Voor de tweede overwintering legt de larve in de herfst een ovale, aarden cocon aan op een diepte van 2-5 cm. In het daaropvolgende voorjaar maakt de larve in het aarden omhulsel een cocon van een perkamentachtige stof. Vervolgens vindt in de periode eind april tot begin mei de verpopping plaats. De ontwikkeling duurt, naar waarnemingen in Polen, twee jaar.

Fenologie – *Pseudovadonia livida* komt voor van mei tot augustus met een maximum in juni.

Habitat – In tegenstelling tot de meeste boktorren komt *P. livida* voor in open terreinen als wegbermen, akkerranden, boomloze ruderaal terreinen of bosranden.

Op zoek – De kevers zijn op allerlei bloeiende planten te vinden zoals duizendblad, margriet, madeliefje, meidoorn en reuzenberenklauw. De kevers hebben een voorkeur voor een warme omgeving.

Status – In Nederland is *P. livida* plaatselijk niet zeldzaam in de duinen en op de zandgronden van vooral zuidelijk Nederland, met duidelijke concentraties in Limburg en het Rijk van Nijmegen. In delen van Nederland, zoals de Veluwe en Limburg lijkt de soort achteruit te zijn gegaan.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. livida* uit het hele land bekend maar ze lijkt in de periode 1950-1984 zeldzamer dan daarvoor. In Duitsland is de soort in Nordrhein-Westfalen wijd verspreid maar ook daar lijkt de soort achteruit te zijn gegaan. In Rheinland-Pfalz is ze algemeen.

Pyrrhidium sanguineum

Uurhokken voor 1980: 24

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 70

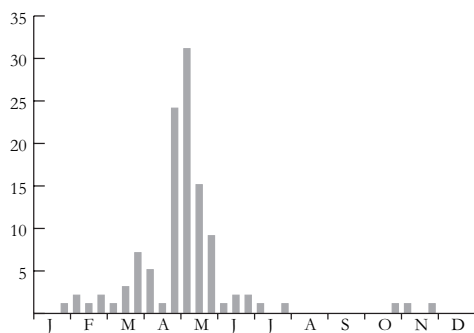
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – *Pyrrhidium sanguineum* leeft als larve vooral onder de schors van pas geveldde stammen en dikke takken van eik. Ook beuk, haagbeuk, berk, iep, tamme kastanje en zelfs fruitbomen en den worden als broedboom vermeld. Voor zover bekend zit de soort in ons land uitsluitend in eik. Verpopping vindt plaats direct in of onder de schors of in het spinthout, zowel in de herfst als ook in het voorjaar. De levenscyclus duurt een of twee jaar.

Fenologie – De meeste vondsten komen uit de periode maart tot juni met een maximum eind april en begin mei. In ieder geval tien van de vondsten gedaan voor april hebben betrekking op dieren die in huis of bij openhaardhout werden gevonden. Het gaat hier vermoedelijk om dieren die in verwarmde woningen vroegtijdig uit hardhout zijn gekomen. Mogelijk geldt dit voor het merendeel van de vroege waarnemingen.

Habitat – Eikenbossen.

Op zoek – De soort kan het best gezocht worden bij opslagplaatsen van eiken stammen. De kevers

zitten graag aan de onderkant en de schaduwkant van het hout. Ze zijn in de schemering en 's nachts actief op het broedhout. De soort wordt vaak aangetroffen bij hardhout. Het kan daarbij gaan om hout met, maar ook om hout zonder schors. De soort bezoekt geen bloemen.

Status – In Nederland is *P. sanguineum* niet zeldzaam, met uitzondering van de kustprovincies. Ze treedt soms lokaal in groot aantal op. In de 19e eeuw was *P. sanguineum* nog een zeldzaamheid maar sindsdien is de soort duidelijk toegenomen.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *P. sanguineum* wijd verbreid en vooral in Wallonië niet zeldzaam. In de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz is de soort algemeen ook daar sterk toegenomen.

Rhagium bifasciatum

Uurhokken voor 1980: 105

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 119

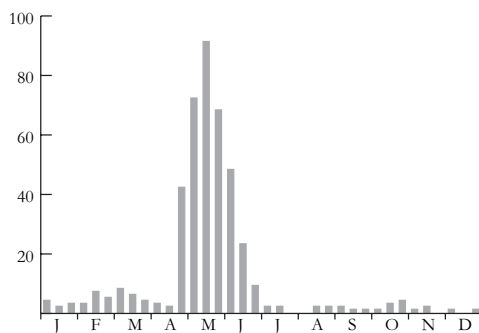
Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – *Rhagium bifasciatum* is een uiterst polyfage soort die zich vooral in naaldhout ontwikkelt, maar ook in rottend loofhout wordt gevonden. In de literatuur worden onder meer den, spar, fijnspar, eik, beuk, paardenkastanje, hazelaar, els, berk en brem genoemd. De larve leeft in het rottende hout van dikke stammen, takken en stronken. Er bestaat een voorkeur voor een enigszins vochtig milieu. Verpoping vindt plaats, zoals bij alle *Rhagium*-soorten, in de herfst. De totale ontwikkeling duurt meestal twee en soms drie jaar.

Fenologie – De meeste waarnemingen komen van midden april tot eind juni. Buiten deze periode zijn er kleine aantallen waarnemingen bekend uit alle maanden van het jaar. Deze waarnemingen hebben deels betrekking op dieren die in hun poppenwieg worden gevonden.

Habitat – De soort komt voor in naald- en loofbossen.

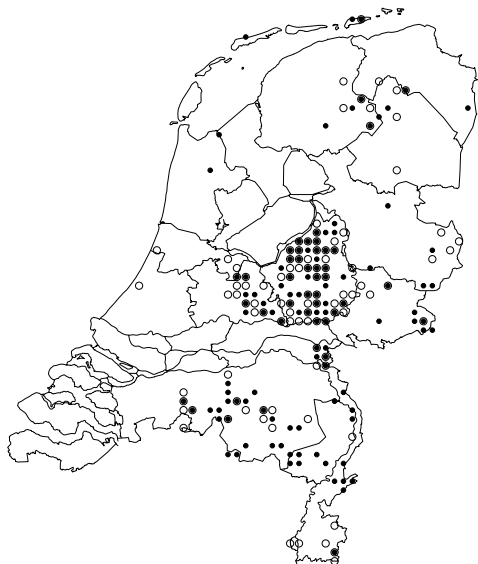
Op zoek – *Rhagium bifasciatum* kan worden gezocht bij opslagplaatsen van dennenhout langs boswegen, waar de kevers op de stammen te vinden zijn of

aanvliegen vanuit de omgeving. In de wintermaanden kunnen ze met een bijl uit rottend hout van stammen en stronken worden gehakt. Soms zijn ze in aantal te vinden op bloesem van onder meer meidoorn en lijsterbes.

Status – In Nederland is *R. bifasciatum* vooral algemeen en wijd verspreid op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug en vrij wijd verspreid in Noord-Brabant, Noord-Limburg en het Rijk van Nijmegen. In andere delen van het land is de soort beduidend minder algemeen. Bosarme gebieden worden vermeden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *R. bifasciatum* wijd verbreid in Wallonië en schaars in Vlaanderen. In Duitsland is de soort in Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz algemeen.

Rhagium inquisitor

Uurhokken voor 1980: 17

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 83

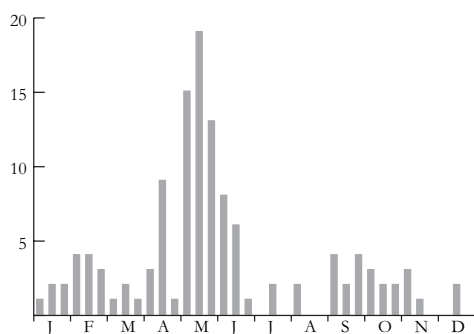
Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – De larve leeft achter de schors van dood naalddhout, in Nederland vooral achter de dikke schors van stammen en stronken van dennen. Andere in de literatuur genoemde broedbomen zijn spar, lork, berk, beuk en eik. Verpopping vindt plaats in de herfst in een poppenwieg, een ovale ring van houtspaanders. De volwassen kevers overwinteren in de poppenwieg onder de schors en verschijnen in het voorjaar. De ontwikkelingsduur is meestal twee jaar. De kevers zijn niet schadelijk aangezien ze alleen in dood hout leven.

Fenologie – Het overgrote deel van de waarnemingen komt uit de periode april tot en met juni met een maximum in mei. Meldingen uit de wintermaanden zijn toe te schrijven aan exemplaren die uit de poppenwieg zijn weggenomen.

Habitat – De soort komt voor in bossen met naalddhout, in Nederland vooral in dennenbossen.

Op zoek – *Rhagium inquisitor* is te vinden op liggende en staande dennenstammen en in stronken van de den. Langs bosranden vliegen de kevers aan op houtopslag. *Rhagium inquisitor* wordt zelden op bloemen gevonden. In de wintermaanden kan de soort makkelijk gevonden worden achter

loszittende dennenschors in hun poppenwieg. Uitgekleurde en uitgeharde exemplaren worden vooral aan het einde van de winterperiode gevonden.

Status – *Rhagium inquisitor* is in Nederland pas in 1920 in Delden (GL) voor het eerst gevonden (Everts 1921). In de periode 1920-1953 zijn er geen waarnemingen maar vanaf 1953 wordt de soort met enige regelmaat gevonden en lijkt de uitbreiding te starten. In de jaren 1950 komen waarnemingen van Twente (1953, 1958) en van Zuid-Limburg (1956) en pas in 1965 wordt de soort in zijn huidige kerngebied, de Veluwe, gevonden. *Rhagium inquisitor* heeft zich sterk uitgebreid en komt tegenwoordig verspreid over de hoge zandgronden, Schiermonnikoog en de Hollandse duinen voor. Opvallend is wel dat ze in de kustgebieden nog nauwelijks is gevonden hoewel daar wel veel den aanwezig is.

Verspreiding nabije buitenland – *Rhagium inquisitor* is een holarctische soort die over heel Europa tot in het uiterste noorden voorkomt. De soort heeft zich sinds het begin van de 19e eeuw vanuit het oosten

met de aanplant van naaldhout naar het westen uitgebreid. In België komt de soort vooral voor in

Rhagium mordax

Uurhokken voor 1980: 53

Status voor 1980: Vrij algemeen

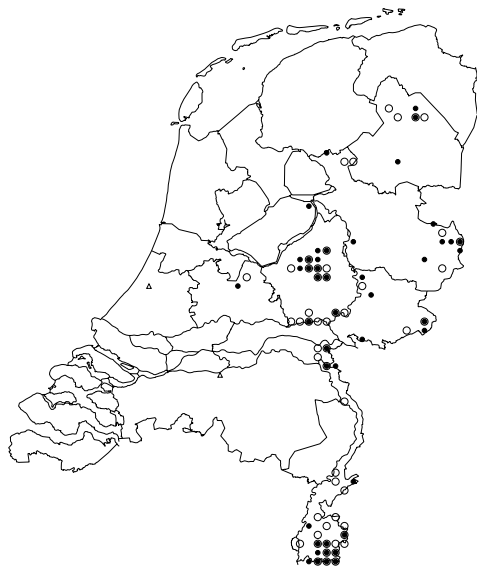
Uurhokken vanaf 1980: 45

Status vanaf 1980: Minder algemeen

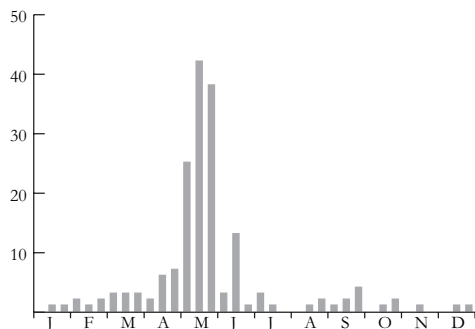
Levenswijze – De larven leven in of onder de schors van dood loofhout, in Nederland vooral in stammen, stronken en liggende dikke takken van eik en beuk. Andere in de literatuur genoemde broedbomen zijn paardenkastanje, linde, els, populier, berk en bij uitzondering naaldhout. Verpopping vindt in de herfst plaats in een poppenwieg, een ovale ring van houtspaanders. De volwassen kevers overwinteren in de poppenwieg onder de schors en verschijnen in het voorjaar. De ontwikkelingsduur is meestal twee jaar. De kevers zijn niet schadelijk aangezien ze in alleen in dood hout leven.

Fenologie – Het overgrote deel van de waarnemingen komt uit de periode april tot juni met een piek in mei. Buiten deze periode zijn er kleine aantallen waarnemingen bekend uit alle maanden van het jaar. Deze waarnemingen hebben deels betrekking op dieren die in hun poppenwieg zijn gevonden.

Habitat – De soort komt voor in loofbossen met eik en beuk.

Wallonië. In Duitsland is het in Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz een algemene soort.

Op zoek – *Rhagium mordax* is het beste te vinden door het afzoeken van houtstapels met hout van eik en beuk. De kevers komen ook op bloeiende struiken als meidoorn, lijsterbes en vlier en op verschillende schermbloemen. 's Winters is de soort te vinden achter schors en in het hout.

Status – In Nederland komt *R. mordax* vooral voor in beukenbossen op de Veluwe en in het zuiden van Limburg. In de rest van Nederland is de soort verhoudingsgewijs opmerkelijk schaars. Vooral het ontbreken in Noord-Brabant en het geringe aantal waarnemingen in de provincie Utrecht is opvallend.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *R. mordax* wijd verspreid in Wallonië en vrij schaars in Vlaanderen. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen algemeen en is daar sterk toegenomen.

Rhagium sycophanta

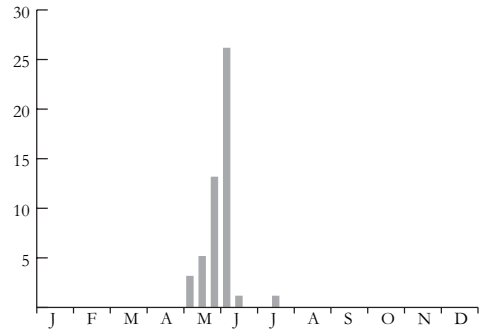
Uurhokken voor 1980: 13
 Status voor 1980: Vrij zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 9
 Status vanaf 1980: Zeldzaam

Levenswijze – De larven leven onder de schors van dood loofhout, in Nederland vooral in stronken van eik. Andere in de literatuur genoemde broedbomen zijn tamme kastanje, berk, els, linde en beuk. Verpoping vindt in de herfst plaats in een poppenwieg, een ovale ring van houtspaanders. De volwassen kevers overwinteren onder de schors en verschijnen in het voorjaar. De ontwikkelingsduur is meestal twee jaar.

Fenologie – De kevers zijn gevonden van mei tot juli met een maximum in begin juni. Er zijn enkele waarnemingen zonder exacte datum uit augustus en september. Vermoedelijk kunnen, net als bij *R. bifasciatum*, *R. inquisitor* en *R. mordax*, de adulten gedurende een groot deel van het jaar in de poppenwieg worden gevonden.

Habitat – *Rhagium sycophanta* komt voor in eikenbossen.

Op zoek – De soort is te vinden door stronken en staande en liggende stammen van de eik af te zoeken. De kevers zijn slechts zelden op bloemen gevonden.

Status – Het huidige voorkomen in Nederland beperkt zich grotendeels tot de bosgebieden ten westen van Apeldoorn. De soort werd hier gedurende de 20e eeuw regelmatig waargenomen in de omgeving van Hoog-Soeren, Assel, Nieuw-Milligen en Uddel. De enige recente waarneming buiten dit gebied komt van het Hoge Bos (LI). De soort werd tot 1965 met enige regelmaat waargenomen in het zuidoosten van Zuid-Limburg. Buiten deze gebieden zijn er waarnemingen van Wageningen (GL, zonder datum), Susteren, (LI, 1970, 1972) en Delden (GL, 1920).

Verspreiding nabije buitenland – In België is *R. sycophanta* in Vlaanderen schaars en niet waargenomen na 1950. In Wallonië is de soort vrij wijd verbreid maar is het aantal waarnemingen uit de periode 1950-1984 duidelijk lager dan daarvoor. In Duitsland was de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen vrij wijd verspreid maar ook daar zijn er na 1950 minder waarnemingen gemeld.

Rhamnusium bicolor

Uurhokken voor 1980: 5

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 0

Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – De ontwikkeling van de larven vindt plaats in loofhout. In de literatuur worden populier, wilg, beuk, gewone esdoorn, witte acacia, iep, eik, tamme kastanje, paardenkastanje, linde, walnoot, plataan en prunus genoemd. De larven leven in afgestorven rotte stamdelen van levende bomen en op plaatsen waar houtrot plaatsvindt door beschadiging van het hout. Ze vreten daar waar het gezonde en aangetaste hout met elkaar in contact komen. De verpopping vindt plaats in het voorjaar in een poppenwieg van houtspaanders in het hout. De ontwikkeling duurt twee of drie jaar. De kevers zijn voornamelijk actief in de schemering en de nacht en worden zelden overdag gezien.

Fenologie – In de literatuur wordt mei tot augustus met een maximum in mei als activiteitsperiode aangegeven. Vondsten buiten deze periode zijn pop- en larvenvondsten. Nederlandse waarnemingen komen uit april, mei, juni en juli. De enige waarneming met een volledige datum is van 29 juni 1901.

Habitat – In het buitenland is *Rhamnusium bicolor* gemeld van oude laanbeplantingen van paarden-

kastanje, van stads- en kasteelparken en van beek- en rivieroeveren in de molm van wilg en populier. De soort lijkt een voorkeur te hebben voor laaggelegen en warmere gebieden.

Op zoek – Men kan de kevers 's nachts zoeken door met een zaklantaarn de broedbomen te belichten en eventuele holten daarin te belichten en onderzoeken. Kevers vliegen op lichtbronnen aan.

Status – De weinige Nederlandse vondsten stammen uit de eerste jaren van de 20e eeuw. Het is niet waarschijnlijk dat *R. bicolor* nu nog tot onze fauna behoort. Toch is het niet uitgesloten dat door een gewijzigd beheer en veranderende klimatologische omstandigheden de kever weer zal worden gevonden. De Nederlandse waarnemingen komen uit Den Haag, Loosduinen en Rijswijk (ZH, 1901-1919), Sittard (LI, 1917) en Laag-Keppel en Hoog-Keppel (GL, 1917).

Verspreiding nabije buitenland – *Rhamnusium bicolor* komt in België voor in het midden van het

land en ten zuiden van Luik langs de Maas. Na 1950 is de soort weinig waargenomen. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen wordt de

soort sporadisch gevonden in lanen beplant met oude paardenkastanjes en dan vooral langs de Rijn.

Ropalopus clavipes

Uurhokken voor 1980: 9

Status voor 1980: Zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

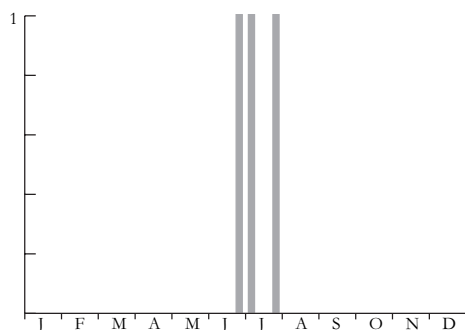
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in alle mogelijke loofhoutsoorten, onder andere wilg, populier, beuk, els, linde, eik en fruitbomen als appel en kers. De larven leven onder de schors en in het hout van droge rotte takken en dunne stammen van minstens 4 cm doorsnede. *Ropalopus clavipes* leeft vooral in de kruin van de broedbomen.

Fenologie – De Nederlandse waarnemingen komen uit de maanden juni, juli, augustus en september. In het buitenland loopt de vliegtijd van mei tot juli met een maximum in eind mei tot begin juni.

Habitat – In het buitenland is *R. clavipes* vooral aangetroffen in loofhoutbossen en boomgaarden.

Op zoek – De soort kan worden gezocht bij opslag van hout, maar is ook te vinden op bloesem van loof- en fruitbomen en op overrijp aan de boom hangend fruit als appel, peer en perzik. Boomvallen met rode wijn of overrijpe vruchten kunnen ook resultaat opleveren.

Status – In Nederland is *R. clavipes* bekend van een klein aantal waarnemingen die bijna allemaal van voor 1940 zijn. Toch lijkt de soort vroeger een redelijk groot verspreidingsgebied te hebben gehad dat Zuid-Limburg en het rivierengebied omvatte. De laatste twee waarnemingen zijn van Epen (LI, 1957) en van de Riesenbergring, Gronsveld (LI, 1993). Bij de vondsten van Den Haag (vermoedelijk 19e eeuw) en Rotterdam (1944) gaat het vermoedelijk om verslepte dieren.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *R. clavipes* uit Wallonië van een klein aantal verspreide vondsten bekend, alle van voor 1950. In Duitsland is de soort in Nordrhein-Westfalen mogelijk verdwenen. In Rheinland-Pfalz en Saarland is deze boktor met zeven bekende vondsten een zeldzaamheid.

Rutpela maculata

Uurhokken voor 1980: 102

Status voor 1980: Algemeen

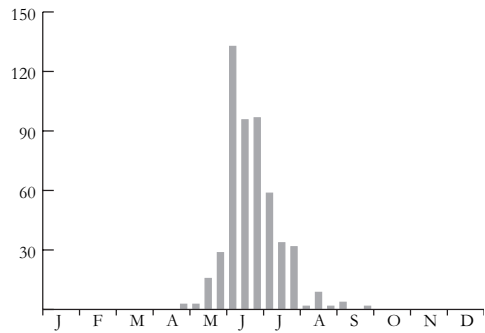
Uurhokken vanaf 1980: 151

Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – De larven ontwikkelen zich in dood hout van een groot aantal loofbomen zoals eik, beuk, haagbeuk, paardenkastanje, wilg, els, populier, meidoorn, hazelaar, berk en vlier, maar zijn ook bekend van naaldhout als spar, fijnspar en den. Ze leven in het vermolmd hout van dunne stammen en takken en in stronken en wortels, waar ze in het vochtige hout vlak aan het grondoppervlak vreten. In het voorjaar of in de vroege zomer verpopt de larve zich in het hout. De ontwikkeling duurt twee of drie jaar.

Fenologie – De soort is te vinden van half mei tot in augustus, en er zijn enkele waarnemingen in april en september.

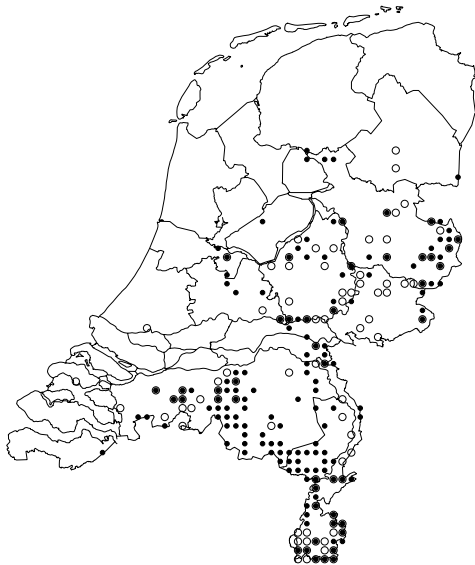
Habitat – *Rutpela maculata* is vooral te vinden langs bloemrijke bos- en akkerranden en is met name in vochtige loofbosgebieden algemeen. De soort ontbreekt in gebieden met uitsluitend dennenbossen.

Op zoek – *Rutpela maculata* is een typische bloembezoeker van braam, kervel, fluitenkruid, berenklauw en bloeiende struiken.

Status – In Nederland is *R. maculata* algemeen op de pleistocene zandgronden met uitzondering van de noordelijke provincies en is opvallend schaars op de Utrechtse Heuvelrug. De soort lijkt algemener te zijn geworden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *R. maculata*, met uitzondering van de kustregio, algemeen. Ook in de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz is het een algemene boktor die toeneemt.

Saperda carcharias – grote populierenboktor

Uurhokken voor 1980: 136

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 42

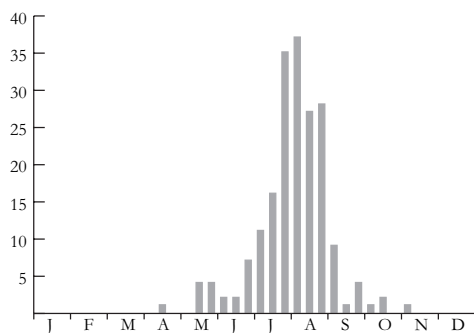
Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De larve leeft in het levende hout van ratel- en zwarte populieren en, minder vaak, in bos- en katwilg. De ontwikkeling duurt twee en soms drie jaar. De eieren overwinteren meestal in het eerste jaar, waarna de jonge larve in het voorjaar onder de schors vreet en daarna diep in het hout dringt. Aan het eind van de 15-25 cm lange gang verpopt de larve zich. Vooral jonge bomen kunnen door vraat afsterven. In oudere populieren worden vooral de topdelen en zware takken aangetast. In grote bomen kunnen de larven jarenlang vreten zonder dat de boom daar zichtbaar last van heeft. Bij een hoge vraatintensiteit in de onderste delen van de stam kan de boom bij sterke wind omvallen. De kevers zijn vooral nachtactief.

Fenologie – Het merendeel van de waarnemingen komt uit juli tot september met een piek eind juli en begin augustus.

Habitat – *Saperda carcharias* komt vooral voor bij wegen, boerderijen en rivieroeveren met beplanting van populieren en in populierenplantages.

Op zoek – De kevers vliegen op licht en bomen in de buurt van een lichtbron maken de meeste kans

te zijn aangetast. Jonge aanplant van hybride populieren is ook kansrijk voor het vinden van de kever. De kevers vreten aan het blad en aan de jonge schors, wat bij gericht onderzoek zichtbaar is. In de schemering kunnen de kevers op de stammen van jonge populieren worden gevonden. Bij klompenmakerijen is de soort te vinden op geveldde stammen.

Status – Vroeger was *S. carcharias* wijd verspreid in het zuidelijke tweederde deel van Nederland. In het noorden lijkt de soort schaarser maar is wel bekend van Texel, Vlieland en Terschelling. Het is een van de weinige soorten waarvan een groot deel van de waarnemingen uit laag Nederland komt. De soort is sterk achteruitgegaan maar komt nog steeds verspreid over een groot deel van Nederland voor.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. carcharias* vrij wijd verspreid in Vlaanderen maar vrij schaars in Wallonië. In Duitsland is in Nordrhein-Westfalen door afname in de aanplant van hybride populieren het aantal waarnemingen sterk teruggelopen.

Saperda populnea – kleine populierenboktor

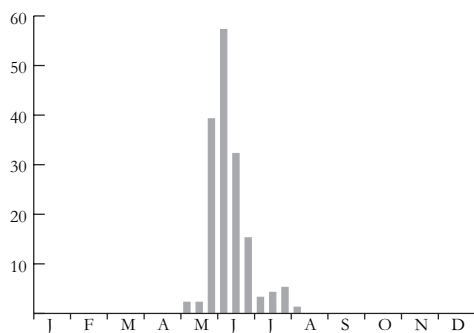
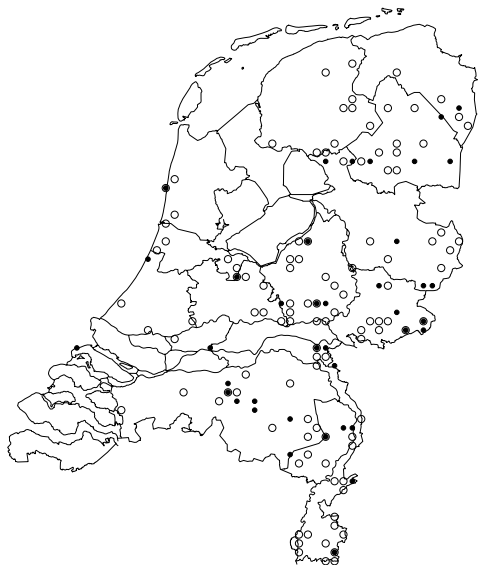
Uurhokken voor 1980: 111

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 39

Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in loofhout, vooral in ratelpopulier, maar ook in andere populieren en wilg. Hazelaar is in de literatuur ook genoemd. Het vrouwtje knaagt in ratelpopulier met een naar beneden gerichte kop een horizontaal gleufje in de bast waarmee de rekbaarheid van de bast vergroot wordt. Vervolgens maakt ze een klein gaatje tot in het spint. Vanuit dat punt worden twee boogvormige inkepingen in de schors geknaagd, gelijkend op een hoefijzervorm, die het gleufje of de gleufjes omvatten. Vervolgens legt het vrouwtje met de kop naar boven een ei onder het hoefijzervormige deel. Na enkele dagen reageert de plant rond de eiafzetting door een woekering die de pas uitgekomen larve tot voedsel dient. Vervolgens vreet de larve in het takhout waarna de verdikking in de tak of twijg pas goed zichtbaar wordt. Bij vochtig en koel weer gaat de celwoekering van de plant sneller dan de groei van de larve. De larve kan dan het celmateriaal met vreten niet tijdig verminderen, komt in de verdrukking en zal sterven. Om wat voor redenen

ook zal bij onvoldoende celwoekering de larve aan zijn einde komen. Door dit natuurlijke afweermechanisme van de boom en door parasieten als sluipvliegen (*Tachinidae*) en sluipwespen (*Ichneumonidae*), wordt jaarlijks 97-98% van de larven van *Saperda populnea* vernietigd. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – De meeste waarnemingen komen uit mei en juni maar de soort is tot begin augustus gevonden.

Habitat – Wegen, paden, bosranden en oevers met wilgen en populieren.

Op zoek – *Saperda populnea* is het beste te inventariseren door op zicht naar de galvormige verdikkingen in de takken en twijgen van vooral jonge ratelpopulier te zoeken. De kevers zitten midden mei nog vaak in de gallen en zijn daarna op de takken en twijgen of op de bladeren te vinden.

Status – In Nederland is *S. populnea* wijd verspreid op de hoge zandgronden en in de Hollandse duinen.

In tegenstelling tot *S. carbarius* is de soort zeldzaam in laag Nederland. De soort is net als *S. carbarius* sterk afgenomen.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. populnea* vooral in Wallonië vrij wijd verspreid. In

Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen vrij wijd verspreid maar is er na 1950 afgenomen. In Rheinland-Pfalz en Saarland is ze algemeen en overal aan te treffen.

Saperda scalaris – ladderboktor

Uurhokken voor 1980: 48

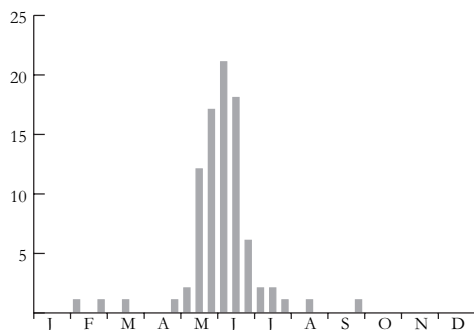
Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 35

Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – De larve leeft in en onder de schors van afstervende stammen, takken en twijgen van staand of liggend loofhout. Het betreft vaak eik maar in het buitenland is de soort ook vermeld van els, zoete kers, appel, lijsterbes, iep, noorse esdoorn, zomereik, wintereik, walnoot, boswilg, kraakwilg, zwarte populier en berk. In het westen van Nordrhein-Westfalen is de soort vooral op els vastgesteld. Bij wijze van uitzondering gebruikt *Saperda scalaris* ook naaldbout als lork en fijnspaar. In Nederland werden exemplaren gekweekt uit eik en adulten werden aangetroffen in gangen in hoogstamfruitbomen. Verpoping vindt plaats in het spinthout onder schors in het hout. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – Het merendeel van de waarnemingen komt uit mei en vooral uit juni. Van de waarnemingen

buiten deze periode heeft in ieder geval een deel betrekking op dieren die binnenshuis in hardhout werden gevonden.

Habitat – *Saperda scalaris* wordt gevonden bij vochtige loofbossen, gemengd bos met eik en berk, oude boomgaarden en uiterwaarden. In de Duitse deelstaat Rheinland-Pfalz is het een karakteristieke soort van oude fruitboomgaarden en vochtige broekbossen. Zelf vond ik de kever in groot aantal in en op de stammen van een hoogstamkersen-boomgaard bij Rijkholt (LI).

Op zoek – De dieren kunnen worden gezocht op stervende en beschadigde loofbomen als eik, prunus, appel en els of op houtstapels van onder

andere eik of fruitbomen. Bij zonnig weer vliegen de kevers op het hout aan. De kevers zijn schemering- en nachtactief en zijn in Nederland enkele malen op licht gevangen.

Status – In Nederland komt *S. scalaris* vooral voor in het midden en zuidoosten met enkele waarnemingen uit de duinstreek. De soort is niet zeldzaam maar omdat het geen bloembezoeker is en de kevers op zicht moeten worden verzameld zijn er toch weinig waarnemingen. Vergeleken met *S. carbarias* en *S. populnea* is *S. scalaris* minder sterk achteruit-

gegaan. De indruk bestaat dat de soort recent vooruitgaat.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. scalaris* wijd verspreid in Wallonië en het oosten van Vlaanderen. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen door het verdwijnen van geschikte leefgebieden sterk afgenomen. In Rheinland-Pfalz is de soort, met uitzondering van boomarme cultuurgebieden, overal te verwachten.

Spondylis buprestoides – wortelboktor

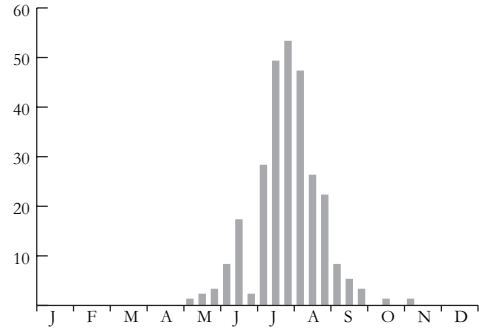
Uurhokken voor 1980: 116
 Status voor 1980: Algemeen
 Uurhokken vanaf 1980: 61
 Status vanaf 1980: Vrij algemeen

Levenswijze – De ontwikkeling van *Spondylis buprestoides* vindt voornamelijk plaats in grove den hoewel in de buitenlandse literatuur ook andere naalddhoutsoorten worden genoemd. De larve leeft in de wortels, stronken en dikke liggende stammen van dood hout. De vrouwtjes kunnen zich ingraven om de eieren aan de wortels af te zetten. Verpopping vindt plaats in het hout in de buurt van het bodemoppervlak. De ontwikkeling is meerjarig. De adulten zijn actief in de schemering en nacht.

Fenologie – De waarnemingen komen uit mei tot september met een maximum eind juli, begin augustus.

Habitat – De soort komt voor in naalddhoutbossen, liefst met oude opstanden van grove den.

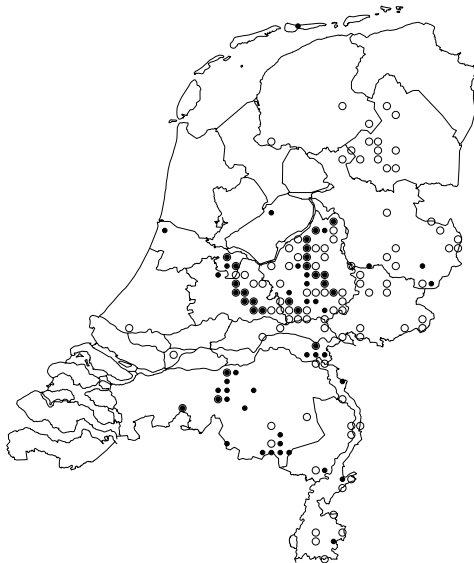
Op zoek – Overdag verschuilen de kevers zich in de stronken van de broedboom of achter de schors. In de schemering en de nacht worden ze actief en zitten dan op het hout of vliegen aan op houtstapels. Van begin juni tot begin juli zijn de kevers uit de

dennenstronken te kappen in gebieden met kaalslag of stormschade. De kever vliegt aan op kunstlicht.

Status – In Nederland is *S. buprestoides* niet algemeen maar vrij wijd verspreid op de hoge zandgronden. Daarbuiten is ze onder meer gevonden op Ameland (1980) en Bloemendaal (2003). De soort is achteruitgegaan en na 1980 niet gevonden in Drenthe en Friesland en weinig in de oostelijke helft van Overijssel en Gelderland.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. buprestoides* vooral bekend van de oostelijke en zuidelijke helft van het land en is daar niet algemeen. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is de soort vrij wijd verspreid in dennenbossen maar is na 1950 zeldzamer geworden.

Stenocorus meridianus

Uurhokken voor 1980: 43

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 23

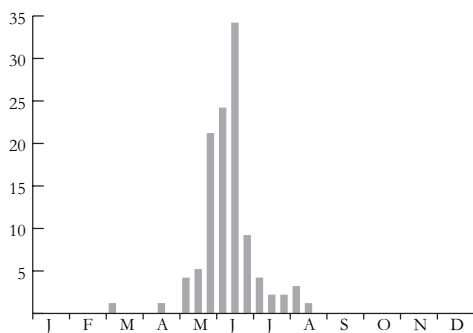
Status vanaf 1980: Vrij zeldzaam

Levenswijze – De larve leeft in loofhout zoals appel, beuk, eik, esdoorn, es, els, wilg en populier. De ontwikkeling vindt plaats in rottend hout van stronken, vooral in de wortelpartij. De eieren worden afgezet in de bodem, waarna de jonge larven eerst vreten onder de schors van dunne wortels. Later gaan de larven naar dickere wortels en vervolgens vreten ze tot in de stronk. Verpoping vindt in het voorjaar plaats in de bodem. De ontwikkeling van ei tot imago duurt minstens twee jaar.

Fenologie – De waarnemingen komen vooral van mei tot juli met een piek in juni.

Habitat – *Stenocorus meridianus* is een soort die zich graag in bosranden van vochtige bossen en langs rivieren, beken, grienden en boomgaarden ophoudt. De soort wordt ook in oude kaalkap met stronken van beuk en es aangetroffen.

Op zoek – Men kan de kevers op zicht vinden op bloemen van kornoelje, meidoorn, berenklauw, appel, vlier, braam en zwarte bes en door de takken

af te kloppen van bloeiende struiken in de omgeving van de broedbomen.

Status – In Nederland is *S. meridianus* geen algemene soort, die grotendeels beperkt is tot zuidelijk Limburg en het rivierengebied. Het is hiermee een van de weinige boktorren die een voorkeur heeft voor het rivierengebied. De soort lijkt achteruit te zijn gegaan.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. meridianus* wijd verspreid in Wallonië en vrij schaars in Vlaanderen. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen vrij algemeen in gebieden langs de rivieren en in essenbestanden in het middelgebergte. In Rheinland-Pfalz en Saarland is de soort schaars en vooral bekend uit de dalen en uit de waterrijke biotopen.

Stenopterus rufus

Uurhokken voor 1980: 108

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 83

Status vanaf 1980: Vrij algemeen

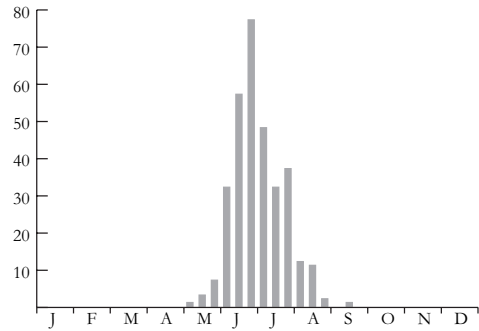
Levenswijze – De larve leeft in droge dode takken van wel 19 verschillende soorten loofbomen zoals eik, paardenkastanje en wilg. Over de biologie is weinig bekend. De ontwikkelingsduur bedraagt twee jaar.

Fenologie – Adulten worden waargenomen van mei tot augustus met een maximum eind juni.

Habitat – *Stenopterus rufus* komt voor bij bosranden, wegbermen en tuinen.

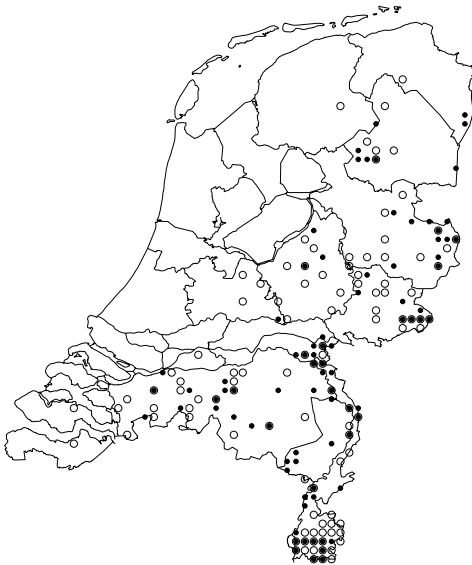
Op zoek – De kevers kunnen worden gevonden door het afzoeken of slepen van lage begroeiing. In juni zitten ze vooral op bloemen van margriet en duizendblad.

Status – De soort is in Nederland wijd verspreid en vrij algemeen op de hoge zandgronden met enkele

waarnemingen in Zeeland. Ze is stabiel of licht achteruitgegaan.

Verspreiding nabije buitenland – De soort is niet zeldzaam in grote delen van België en de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz. Voor Westfalen wordt een toename aangegeven van het aantal waarnemingen, mogelijk veroorzaakt door de toename van extensieve houtwinning.

Stenostola dubia

Uurhokken voor 1980: 13

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 3

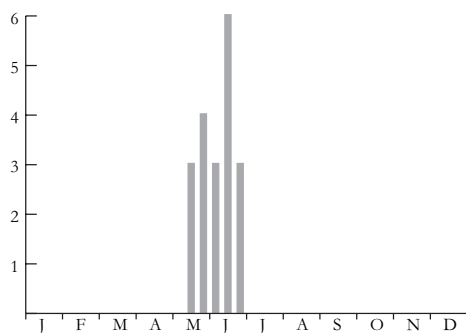
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De larve vreet gangen onder de schors en ontwikkelt zich in het hout van dode of pas afgestorven twijgen en takken van onder andere linde, hazelaar, eik, wilg, populier, walnoot, vuilboom, els, iep, esdoorn en beuk. Het gaat daarbij om hout met een relatief hoog vochtgehalte, zoals hout dat op de bodem ligt. Het spinthout wordt meestal niet aangevreten. Verpoping vindt in het voorjaar plaats in het hout. De ontwikkeling duurt twee jaar. De kevers vreten aan de bladeren en dunne schors van de broedbomen.

Fenologie – De soort is waargenomen van mei tot begin juli.

Habitat – *Stenostola dubia* wordt gevonden in loofbos in beekdalen en in vochtige loofbossen.

Op zoek – De soort is het beste te inventariseren door het afkloppen van de takken van loofbomen of het uitkweken van in het voorjaar meegenomen materiaal. Dit kunnen bijvoorbeeld op de bodem liggende en enigszins vochtige takken van linde en rotte stammetjes van hazelaar zijn.

Status – In Nederland is *S. dubia* uitsluitend bekend van Zuid-Limburg en is daar tamelijk zeldzaam. Er zijn relatief weinig recente waarnemingen en de soort lijkt achteruitgegaan te zijn.

Verspreiding nabije buitenland – De soort wordt vaak verwisseld met de verwante soort *S. ferrea* en in veel landen is een revisie van het materiaal gewenst. Uit Oost-België is ze bekend van enkele oude waarnemingen. *Stenostola ferrea* wordt hier vaker vermeld. In Duitsland komt de soort in Westfalen verspreid voor en is niet gewoon maar er lijkt sprake van een lichte toename van het aantal vondsten. Uit het westen van Nordrhein-Westfalen is *S. dubia* gemeld tot aan Krefeld en komt verspreid voor over het gebied ten zuiden hiervan.

Stenurella bifasciata

Uurhokken voor 1980: 16

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

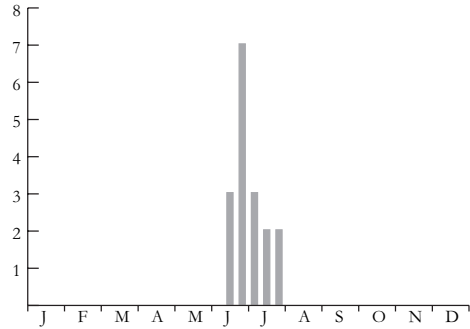
Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De larve is polyfaag en ontwikkelt zich vermoedelijk in droge takken, kleine stronken en aan de stambasis van dood hout. In de literatuur worden onder meer den, spar, iep, berk, zomereik, schietwilg en hondsroos genoemd. Over de ontwikkeling en ontwikkelingsduur is weinig bekend. Verpopping vindt plaats in het hout.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen uit juni en juli, en er is een waarneming uit augustus. In het buitenland is de soort aangetroffen van mei tot augustus met een maximum in juni.

Habitat – *Stenurella bifasciata* is een warmteminnende soort van droge gebieden, waarin een begroeiing met vertegenwoordigers van de rozenfamilie aanwezig is. Vaak is ze gevonden bij kalkgraslanden en weilanden die zijn afgezet met onder meer heggeroos en meidoorn. De soort wordt ook gevonden in droge dennenbossen met gemengde ondergroei.

Op zoek – De kevers kunnen worden gevonden door te zoeken op bloemen, zoals duizendblad, berenklauw en margriet. Slepen van lage bloemrijke vegetatie kan ook effectief zijn.

Status – In Nederland is *Stenurella bifasciata* gevonden in Zuid-Limburg, Midden-Limburg ten oosten van de Maas en bij Nijmegen. De waarnemingen bij Amerongen (UT, 2001) en Norg (DR, 1961) zijn opmerkelijk en worden hier beschouwd als verslepte dieren hoewel daar geen specifieke aanwijzingen voor zijn. In Nederland is deze boktor sterk achteruitgegaan en sinds 1980 alleen waargenomen op de Vrakelberg (LI, 1993).

Verspreiding nabije buitenland – In België is de soort in Wallonië vrij wijd verbreid maar in Vlaanderen zeldzaam en alleen bekend van waarnemingen voor 1950. Voor het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen wordt *Stenurella bifasciata* vooral aangegeven voor de Kalkeifel, waar het een typische soort is van schraalgraslanden in xerotherme biotopen.

Stenurella melanura

Uurhokken voor 1980: 167

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 167

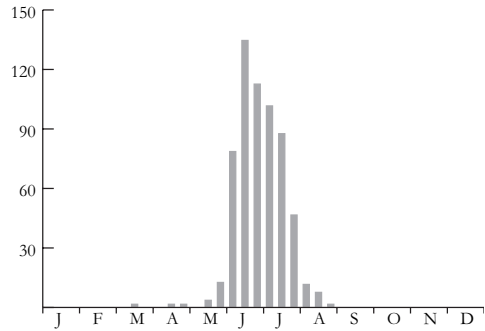
Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – *Stenurella melanura* is een extreem polyfage soort die zich zowel in loof- als naaldhout ontwikkelt. De larven ontwikkelen zich in dode twijgen, takken, dunne stammetjes en aan de oppervlakte gelegen wortels van dood, enigszins vochtig en verrot hout, vooral ook in hout dat op de bodem ligt. In de literatuur worden onder meer eik, beuk, wilg, meidoorn, esdoorn, spar, den en jeneverbes genoemd. Verpoping vindt plaats in het voorjaar of de vroege zomer in het hout. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – De soort is waargenomen van mei tot augustus maar vooral juni en juli.

Habitat – De soort is te vinden in bossen en open landschappen waarin oud- en enigszins vochtig dood hout aanwezig is en bermen of bosranden met bloeiende planten aanwezig zijn.

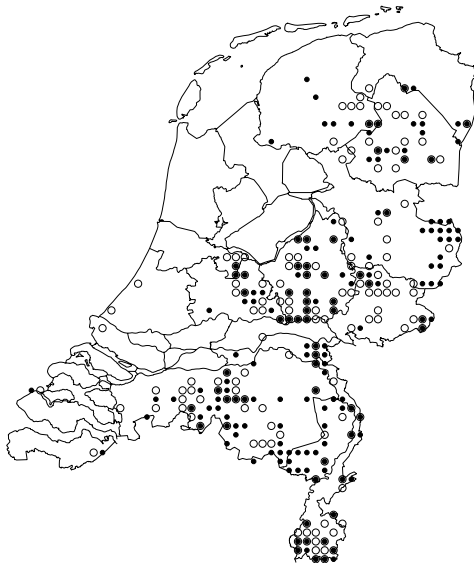
Op zoek – *Stenurella melanura* is een uitgesproken bloembezoeker, onder meer op duizendblad, peen, berenklaau, margriet, distel en kamille, en kan

gevonden worden door op zicht te zoeken, met een net de bloeiende planten te slepen of door bloeiende struiken af te kloppen. In de felle zon en na zonsondergang zijn de kevers vaak aan de onderzijde van de bloemen te vinden.

Status – *Stenurella melanura* is een van de algemeenste Nederlandse boktorren die overal op de hoge zandgronden is aan te treffen. Buiten de hoge zandgronden is de soort zeldzaam en opmerkelijk genoeg is de soort nog niet in Flevoland gevonden. In de duinen is de soort opvallend zeldzaam.

Verspreiding nabije buitenland – *Stenurella melanura* is een van de algemeenste Europese boktorren en de soort is in alle ons omringende gebieden algemeen.

Stenurella nigra

Uurhokken voor 1980: 53

Status voor 1980: Vrij algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 47

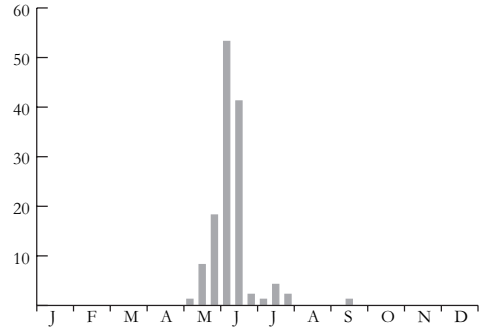
Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – *Stenurella nigra* ontwikkelt zich in berk, haagbeuk en hazelaar. In Nederland is ze uit haagbeuk gekweekt. In de literatuur worden daarnaast ook beuk, eik, iep, vuilboom, robinia en hondsroos genoemd. De ontwikkeling en verpoping vinden plaats in het hout. Van de biologie is weinig bekend.

Fenologie – De waarnemingen komen uit mei tot juli met een maximum in juni.

Habitat – *Stenurella nigra* leeft in bossen met oude loofbomen nabij bloemrijke weilanden. Het is een warmteminnende soort.

Op zoek – De soort bezoekt meidoorn, kornoelje, braam en bloemen van composieten en scherm-bloemen. Ze kan het best gevonden worden door op zicht te zoeken, met een net de bloeiende planten te slepen of door ze van bloeiende struiken te kloppen. In de felle zon en na zonsondergang zijn de kevers vaak aan de onderzijde van de bloemen te vinden.

Status – *Stenurella nigra* komt in Nederland voor op het oostelijke deel van de hoge zandgronden en ontbreekt opmerkelijk genoeg bijna geheel in Noord-Brabant. De soort lijkt niet achteruit te zijn gegaan, hoewel er uit Zuid-Limburg relatief weinig recente waarnemingen zijn.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. nigra* algemeen in Wallonië maar zeldzaam in Vlaanderen. In Duitsland is de soort in grote delen van Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz en Saarland algemeen. In het westen van Nordrhein-Westfalen is ze na 1950 sterk toegenomen.

Stictoleptura rubra

Uurhokken voor 1980: 165

Status voor 1980: Algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 239

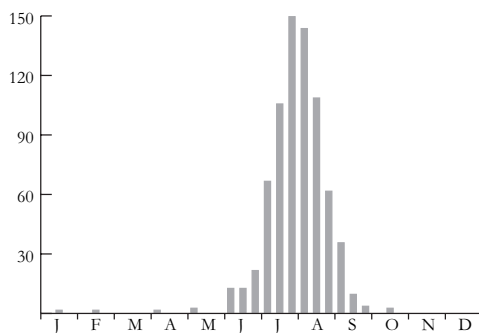
Status vanaf 1980: Zeer algemeen

Levenswijze – De larve ontwikkelt zich nagenoeg uitsluitend in naalddhout van den, spar en lork, waar ze lange onregelmatige gangen vreet in het vochtige hout van oude stronken en wortelpartijen, in liggende en staande stammen en in dikke takken. In de late lente vindt de verpopping plaats in een eenvoudige cel in het hout. De ontwikkeling duurt twee of drie jaar en soms langer.

Fenologie – De waarnemingen komen uit juni tot september, met de meeste in juli en augustus.

Habitat – De soort is te vinden in allerlei naaldbossen.

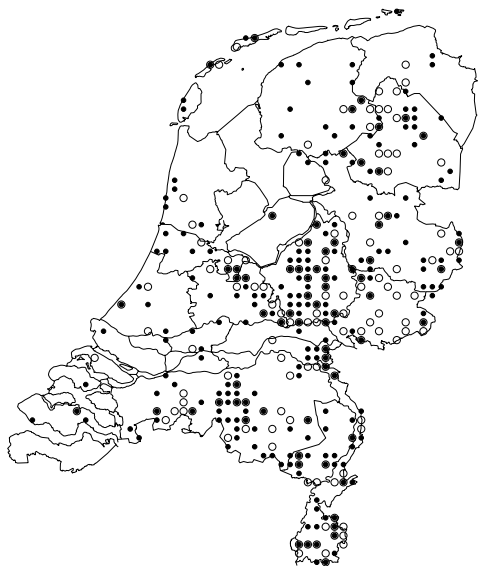
Op zoek – *Stictoleptura rubra* kan het best op zicht worden gezocht door het afzoeken van bloemen of hout. De kevers kunnen gevonden worden op dennenstronken op kapvlakten en houtopslagplaatsen langs bospaden en met warm weer rondvliegend bij stronken en liggende stammen. *S. rubra* bezoekt bloemen van onder meer berenklaauw, braam, pastinaak, distel en echte kruisdistel. De

soort kan in de bebouwde kom gevonden worden bij opslag van haardhout.

Status – In Nederland is *S. rubra* een algemene soort op de hoge zandgronden en in de duinen, daarbuiten is ze vrij schaars. De soort lijkt zich in de 20e eeuw te hebben uitgebreid.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. rubra* wijd verspreid in Wallonië en het oosten van Vlaanderen, met enkele waarnemingen uit de kuststreek. In de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz en Saarland is het een algemene soort. In het westen van Nordrhein-Westfalen is de soort pas algemeen geworden nadat in de 19e eeuw veel aanplant van naalddhout had plaatsgevonden.

Strangalia attenuata

Uurhokken voor 1980: 33

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 33

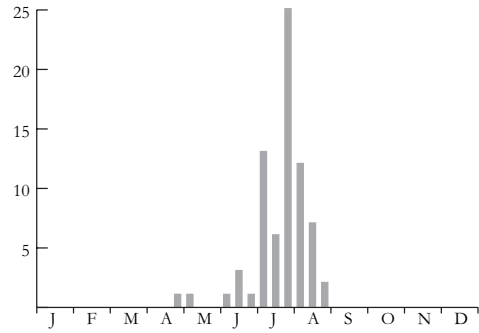
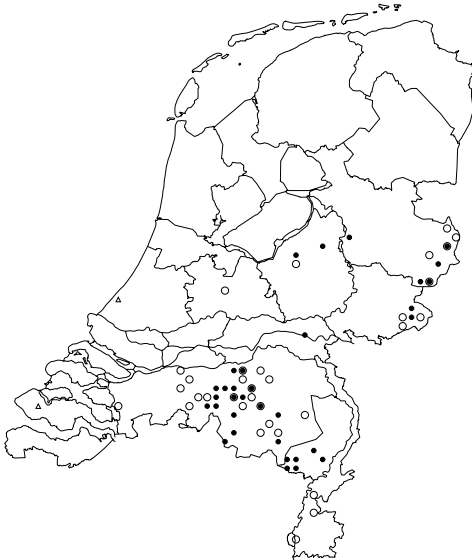
Status vanaf 1980: Minder algemeen

Levenswijze – *Strangalia attenuata* ontwikkelt zich in loofhout als berk, els, eik, hazelaar, paardenkastanje en iep en bij uitzondering in den. De larve vreet in het vermolmd hout van stammen en takken van verschillende dikten en verpopt in het voorjaar of de vroege zomer in het hout. De ontwikkelingsduur is minstens twee jaar.

Fenologie – De kevers zijn te vinden van juni tot augustus.

Habitat – De soort komt voor bij bloemrijke bosranden, wegbermen en spoordijken. Ze is ook te vinden in vochtige milieus met eik en els.

Op zoek – *Strangalia attenuata* heeft een voorkeur voor de witte bloemen van composieten en schermbloemen en wordt veel gevonden op margriet, duizendblad en berenklauw. De kevers zitten in de namiddag en schemering vaak aan de onderzijde van de bloemen of verstopt in het bloem-scherm. Men kan ze vinden door de planten op zicht af te zoeken of met een net door de vegetatie te slepen.

Status – *Strangalia attenuata* is vrij algemeen in Noord-Brabant en het aangrenzende deel van Limburg en in het uiterste oosten van Overijssel en Gelderland. Buiten deze gebieden is de soort slechts sporadisch waargenomen. Lokaal wordt de soort soms in aantal gevonden.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *S. attenuata* zeldzaam en alleen bekend van enkele vondsten nabij de Noord-Brabantse grens. In Baumann (1997) wordt de soort opmerkelijk genoeg niet vermeld voor het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen. Uit Westfalen zijn meerdere vondsten bekend uit de lagere delen van het gebied. Ook in Rheinland-Pfalz is de soort zeldzaam en recent uitsluitend bekend uit het zuidoosten. In Saarland is *S. attenuata* niet gevonden.

Tetropium castaneum

Uurhokken voor 1980: 18
Status voor 1980: Vrij zeldzaam
Uurhokken vanaf 1980: 12
Status vanaf 1980: Zeldzaam

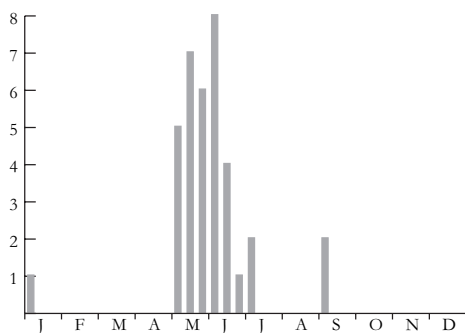
Levenswijze – De larve is polyfaag en leeft onder de schors en in het hout van spar en den. De soort tast stervende en beschadigde bomen aan en leeft ook in stronken. De eieren worden gelegd in spleten of onder de schors van de onderste stamdelen. Na 10 tot 14 dagen komen de larven uit het ei. De larve vreet langzaam breder wordende gangen tot in het spinthout. De verpoping vindt soms in de schors plaats, maar meer gebruikelijk in het hout. De ontwikkeling duurt een tot twee jaar.

Fenologie – De meeste waarnemingen komen uit mei tot begin juli.

Habitat – De soort komt voor in droge bossen met spar of zilverspar.

Op zoek – De kevers worden gevonden rondkruipend op stammen, zittend tussen de spleten van niet ontschorste bomen of op stronken of rondvliegend bij gestapeld hout en plankhout van spar of zilverspar. De kever is nachtactief en zou op licht vliegen. Lichtvangsten zijn mij niet bekend.

Status – *Tetropium castaneum* is zeldzaam en voornamelijk op de hoge zandgronden waargenomen.

De enige duidelijke concentratie van waarnemingen is het zuidoosten van Zuid-Limburg. Het is in Nederland de meest voorkomende soort van het geslacht *Tetropium* maar bij veel locaties gaat het slechts om een enkele waarneming. De enige waarneming in de kuststreek betrof een drietal dieren die in 1947 bij Scheveningen (ZH) op de vloedlijn van het strand werden verzameld. De enige andere waarneming uit West-Nederland betreft een dier dat te Zierikzee (ZE) in een Nurnberger speeldoos werd gevonden. *Tetropium castaneum* wordt vaak verslept en een deel van de waarnemingen heeft vermoedelijk betrekking op verslepte dieren.

Verspreiding nabije buitenland – In België komt *T. castaneum* vooral voor in de Ardennen en is zeldzaam daarbuiten. In Duitsland is de soort in Nordrhein-Westfalen te vinden in alle grotere sparrenbossen en is daar plaatselijk algemeen. In Rheinland-Pfalz en Saarland is de soort vrij wijd verspreid.

Tetropium fuscum

Uurhokken voor 1980: 13

Status voor 1980: Vrij zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 5

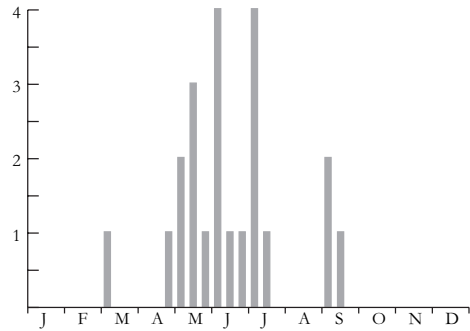
Status vanaf 1980: Zeer zeldzaam

Levenswijze – De kever ontwikkelt zich in spar en den. De larve vreet onder de schors van kwakkelende of pas afgestorven bomen, vooral in staande of liggende stammen. Verpoping vindt in het voorjaar diep in het hout plaats. De ontwikkeling duurt een jaar. Aangetaste bomen kunnen worden herkend aan de verkleuring van de naalden en verdorren van de twijgen.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen komen vooral uit de periode april tot juli.

Habitat – In het buitenland is *T. fuscum* bekend van sparrenbossen op vochtige en schaduwrijke plaatsen (Horion 1974).

Op zoek – De kevers zijn actief in de schemering en nacht en kunnen dan met een zaklantaarn op de broedbomen of op, al dan niet ontschorste, staande of liggende stammen worden gezocht. *Tetropium fuscum* vliegt ook overdag op pas geveld hout, op stronken en opgeslagen hout. Stammen met een leeftijd tussen 50 en 100 jaar oud geven de meeste trefkans.

Status – In ons land is *T. fuscum* een zeldzame verschijning op de hoge zandgronden. De enige waarneming in de kuststreek betrof een drietal dieren die in 1947 bij Scheveningen (ZH) op de vloedlijn van het strand werden verzameld. Het is opmerkelijk dat de soort op geen enkele locatie meerdere jaren is aangetroffen.

Verspreiding nabije buitenland – Uit België zijn slechts een paar vondsten van *T. fuscum* bekend, de recente allemaal uit Wallonië. In Duitsland is het voorkomen in het westen van Nordrhein-Westfalen beperkt tot enkele vondsten waarvan de meeste van oudere datum. In Rheinland-Pfalz is het recente voorkomen beperkt tot het Pfälzerwald en is de soort zeldzaam met in het totale gebied slechts acht vondsten. *Tetropium fuscum* is niet bekend van Saarland.

Tetropium gabrieli

Uurhokken voor 1980: 4

Status voor 1980: Zeer zeldzaam

Uurhokken vanaf 1980: 1

Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

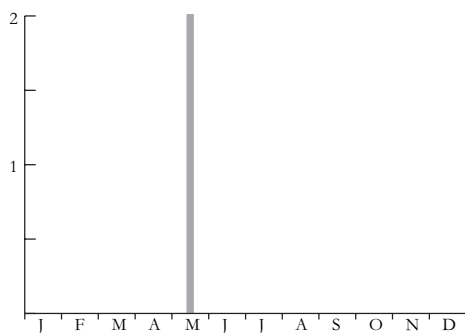
Levenswijze – *Tetropium gabrieli* is nagenoeg monofaag op lork, maar de soort is ook gemeld van den. De larve ontwikkelt zich in zieke of pas gestorven lork. De verpoping vindt in het voorjaar plaats onder de schors. De ontwikkeling duurt een jaar.

Fenologie – Nederlandse waarnemingen zijn van mei en juni. In het buitenland zijn de kevers gemeld van mei tot augustus met een maximum in mei.

Habitat – De soort is alleen te verwachten in bossen met lork.

Op zoek – *Tetropium gabrieli* kan gezocht worden op kapvlakten op stronken of na storm op omgewaaide stammen van lork. De kevers verbergen zich in de schorsspleten. Daarnaast biedt houtopslag met verse stammen van lork kans op succes.

Status – *Tetropium gabrieli* is uit Nederland bekend van slechts vijf waarnemingen. Sinds 1942 is de

soort alleen gevangen te Otterlo (GL) op 16 mei 1993.

Verspreiding nabije buitenland – *Tetropium gabrieli* heeft zich vanuit de Alpen met de aanplant van lork naar het laagland uitgebreid. In België zijn enkele vondsten bekend uit het centrum en het zuiden van het land en er zijn enkele oude waarnemingen uit de omgeving van Luik. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is *T. gabrieli* met twee meldingen tot 1997 een zeldzaamheid. Met 11 meldingen tot 2001 is de soort eveneens zeldzaam in Rheinland-Pfalz.

Tetrops praeustus

Uurhokken voor 1980: 139

Status voor 1980: Algemeen

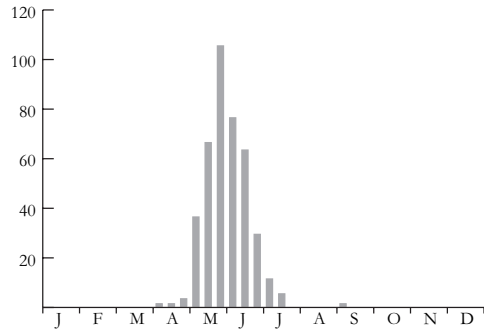
Uurhokken vanaf 1980: 186

Status vanaf 1980: Algemeen

Levenswijze – *Tetrops praeustus* ontwikkelt zich in pas afgestorven of zwakke twijgen en dunne takken van onder meer eik, linde, appel, kardinaalsmuts, meidoorn, gewone es, roos en prunus. De eieren worden in de schors gelegd. De larve vreet eerst in en later onder de schors, waar ze een oppervlakkige spiraalvormige gang vormt. Verpoping vindt plaats in het spinthout in mei. De ontwikkeling duurt een of twee jaar.

Fenologie – De soort is gedurende een vrij korte periode als adult te vinden en wordt vooral waargenomen in mei en juni.

Habitat – *Tetrops praeustus* wordt gevonden in bosranden, boomgaarden en wegbeplantingen met loofbomen.

Op zoek – De kevers zijn het beste te vinden door het afkloppen van twijgen en takken van vooral vertegenwoordigers van de rozenfamilie zoals appel, meidoorn, peer, roos en mispel maar de soort is ook te vinden op eik en wilg.

Status – In Nederland is *T. praeustus* een algemene soort op de zandgronden, daarbuiten is ze zeldzamer. De soort neemt toe en is overal te verwachten.

Verspreiding nabije buitenland – In grote delen van de ons omringende gebieden is *T. praeustus* een algemene soort.

Tetrops starkii

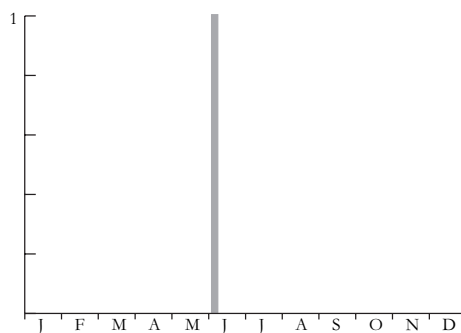
Uurhokken voor 1980: 1
Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
Uurhokken vanaf 1980: 0
Status vanaf 1980: Afwezig

Levenswijze – *Tetrops starkii* is monofaag op gewone es. De eieren worden afgezet in zwakke, afstervende twijgen en takken van gezonde bomen. Takken met een diameter van 15-30 cm zouden de voorkeur hebben. De larve vreet onder de schors en de verpoping vindt plaats in april of mei in een eenvoudige cel aan het eind van de vraatgang. De volwassen kever vreet aan de bladeren van gewone es. De ontwikkeling duurt een jaar.

Fenologie – Gebaseerd op buitenlandse gegevens zijn de adulten in mei en juni te vinden.

Habitat – *Tetrops starkii* kan worden gevonden in loofbossen, laanbeplanting langs wegen en in geriefhout bij boerderijen, vooral op voedselrijke en goed doorluchte, vochtige gronden. In de Duitse deelstaat Rheinland-Pfalz wordt *T. starkii* voornamelijk gevonden op beschadigde essen in vochtige bosgebieden langs beken en rivieren of langs grindafravingen.

Op zoek – De kevers zijn het beste te vinden door het afkloppen van bladeren en takken van gewone es.

Status – In Nederland is *T. starkii* alleen bekend van Limburg van een enkel exemplaar: Nuth, 2 juni 1967. Het dier werd hier geklopt van meidoorn langs de Geleenbeek (Berger & Poot 1970). Het is niet uitgesloten dat *T. starkii* bij gericht zoeken op gewone es op meerdere plaatsen in ons land wordt gevonden.

Verspreiding nabije buitenland – *Tetrops starkii* is zeldzaam in Noordwest-Europa. De soort is niet bekend uit België. In het westen van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen is ze in juni 1994 voor het eerst gevonden. Tot 1972 was *T. starkii* niet bekend uit Westfalen maar is sindsdien aangetroffen in meerdere deelgebieden op es (Zicklam & Terlutter 1998). In Rheinland-Pfalz zijn meerdere vondsten bekend.

Xylotrechus antilope

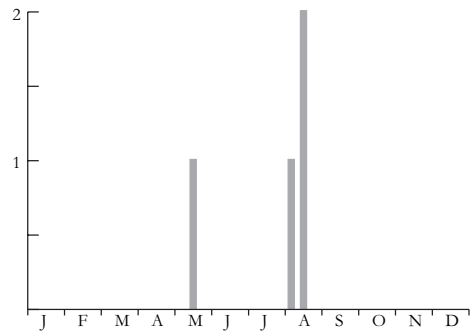
Uurhokken voor 1980: 1
 Status voor 1980: Uiterst zeldzaam
 Uurhokken vanaf 1980: 2
 Status vanaf 1980: Uiterst zeldzaam

Levenswijze – De larve leeft voornamelijk onder de schors en in het dode hout van stammen en takken van eiken, vooral in winterreik. Als broedboom worden ook beuk, tamme kastanje en brem genoemd. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – In het buitenland zijn de kevers waargenomen van eind mei tot midden augustus met een maximum in juni.

Habitat – *Xylotrechus antilope* is een warmteminnende zuidelijke soort die wordt gevonden in eiken- en beukenbossen.

Op zoek – *Xylotrechus antilope* wordt vaak gevonden op de broedbomen. Kansrijke plekken zijn kapplaatsen, opslag van eikenstammen en bij stapels openhaardhout. Ook beukenhout komt in aanmerking gezien de kweekervaringen in het noordelijke Rijnland. De kevers kunnen tijdens droge en warme dagen in juni en juli verzameld worden door het ophangen van wijnvallen in de kruin van oude (winter)eiken. Ze worden zelden op bloemen gevonden.

Status – Op 10 augustus 1978 werd deze zeldzame soort voor het eerst in Nederland gevonden op een bloedende els bij Elburg (GL) (Van Aartsen & Kervink 1980). Na deze vondst zijn nog twee vindplaatsen bekend geworden: Haaksbergen, Buurserzand (OV) op 17 augustus 2002 en Nederweert, Weerterbos (LI) op 16 mei 2007.

Verspreiding nabije buitenland – De enige waarneming van *X. antilope* in België komt van Eghezée (1984) maar vermoedelijk betreft dit een geïmporteerd dier. In Duitsland is uit Westfalen één oude en een recente vondst (1992) bekend (Zicklam & Terlutter 1998). In het westen van Nordrhein-Westfalen is de soort op een tweetal locaties aangetroffen in oude bossen langs de Rijn. In Rheinland-Pfalz is de kever minder zeldzaam en vooral in het zuiden vrij wijd verspreid.

Xylotrechus arvicola

Uurhokken voor 1980: 26

Status voor 1980: Minder algemeen

Uurhokken vanaf 1980: 13

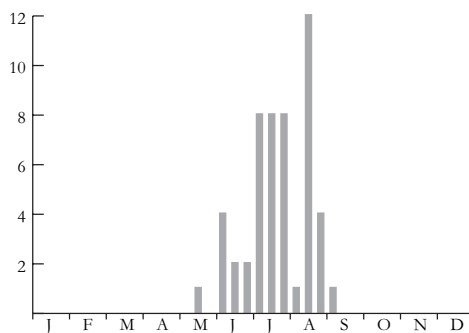
Status vanaf 1980: Zeldzaam

Levenswijze – De larve van deze polyfage soort vreet in het hout van pas afgestorven takken en stronken van onder andere eik, beuk, haagbeuk, iep, hazelaar, roos, plataan, peer en pruim maar lijkt in Nederland een sterke voorkeur te hebben voor meidoorn. De ontwikkeling duurt twee jaar.

Fenologie – De Nederlandse waarnemingen komen uit juni en vooral uit juli en augustus.

Habitat – *Xylotrechus arvicola* kan worden gevonden bij laanbeplantingen, bosranden en in Nederland vooral in oude meidoornheggen.

Op zoek – *Xylotrechus arvicola* kan gezocht worden door het afkloppen van oude en verwaarloosde meidoornheggen met dood hout. In parken en plantsoenen kan de soort worden gevonden op aangeplante rode meidoorn. De meeste kevers in de collecties zijn dieren die uit hout zijn gekweekt en dit lijkt dan ook de beste methode. In Nederland zijn de kevers enkele malen gekweekt uit rode meidoorn, en tevens uit armdikke in het bos opgeslagen eikenstammen en takken uit de kroon van een grote eik. De soort wordt zelden op bloemen gevonden.

Status – De meeste Nederlandse waarnemingen komen uit Zuid-Limburg, Zeeland en het riviereengebied. In Zeeland werd de soort in groot aantal gekweekt uit hout verzameld in oude meidoornheggen te Nisse. Daarbuiten bekend van Kollum (FR, zonder jaartal) en Haarlem (NH, 1930). De soort lijkt in Zuid-Limburg en het riviereengebied achteruitgegaan te zijn. Recent werd ze in Noord-Brabant een aantal malen gevonden in laanbeplanting van rood bloeiende meidoorn in woonwijken bij Eindhoven en Oss. Waarschijnlijk is het mogelijke voorkomen elders onvoldoende onderzocht en de soort is op meer plaatsen te verwachten.

Verspreiding nabije buitenland – In België is *X. arvicola* van een klein aantal vindplaatsen bekend, de meeste in het noordoosten van het land. In Duitsland is de soort in het westen van Nordrhein-Westfalen zeldzaam en na 1950 minder vaak gevonden. In Rheinland-Pfalz is het een relatief zeldzame en lokale soort.

ENKELE UITTHEEMSE SOORTEN

In dit hoofdstuk komen enkele in Nederland aangetroffen niet inheemse soorten aan bod. *Cerambyx cerdo* en *Monochamus sutor* zijn relatief vaak vastgesteld en worden daarom uitgebreid behandeld. *Aegosoma scabricorne* is lange tijd als inheems beschouwd en wordt daarom hier eveneens besproken.

Aegosoma scabricorne

Levenswijze – *Aegosoma scabricorne* is een polyfage soort waarvan de ontwikkeling plaatsvindt in hout van ondermeer populier, wilg, es, linde, beuk, tamme kastanje, paardenkastanje, eik, plataan, walnoot en fruitbomen. De larven leven in vochtig, rot hout van staande of liggende stammen, vooral in die delen die nog in verbinding staan met het levende of afstervende hout. Na verloop van drie jaar bereiken de larven een lengte van wel 100 mm om vervolgens, in het voorjaar of de zomer, nog drie tot vier weken in het popstadium door te brengen. De kevers zijn schemer- en nachtactief. Overdag verschuilen ze zich achter loszittende schors, tussen afgevalen bladeren en in boomholten. Veel exemplaren in musea en particuliere collecties zijn afkomstig van lichtvangsten.

Fenologie – In het buitenland zijn de kevers gevonden van medio juli tot eind augustus.

Habitat – *Aegosoma scabricorne* komt voor in parken, laanbeplantingen en landgoederen met oude boombestanden. Ook oude fruitbomen met houtrot worden genoemd.

Op zoek – De kevers zijn te vinden door 's nachts met een zaklantaarn te zoeken op boomstammen, in boomholten en bij sterke lichtbronnen in de directe omgeving van de broedbomen. De soort wordt regelmatig op licht gevangen.

Status – In Nederland is *Aegosoma scabricorne* bekend van een vondst uit Limbricht (LI). Van Aartsen & Kervink (1980) meldden: 'Begin 1976 werden in een oude eikenstomp bij Limbricht door Van Aartsen een aantal larven gevonden. Met flink wat houtpulp werden ze in een plastic zak gedaan en thuis in een schuurtje gelegd, maar daarna prompt vergeten. In augustus kwam de zak tevoorschijn met daarin een tweetal dode kevers.' Hiervan is een exemplaar geprepareerd die door de auteur is gezien en gecontroleerd.

Verspreiding nabije buitenland – Uit België zijn geen vondsten gemeld. In Duitsland zijn na 1982, na meer dan 100 jaar, weer enkele waarnemingen in het zuidwesten van het land bekend (Niehuis 2001). De soort is thermofiel en lijkt het Atlantische klimaat te mijden.

Cerambyx cerdo – heldenbok

Levenswijze – De ontwikkeling vindt plaats in loofhout, in Midden-Europa uitsluitend in oude eiken van verschillende soorten. In Zuid-Europa zijn ook vondsten bekend uit kastanje, es, iep, wilg en walnoot. Stammen en dikke takken van eerst gezonde en later kwakkelende eiken zijn geschikt als broedgelegenheid. Het vrouwtje legt ongeveer 100 eieren in de schorsspleten van de broedboom. Na ongeveer twee weken komen de larven uit het ei om vervolgens direct de schors binnen te dringen. Ze overwinteren en vreten na de winterrustpauze in het cambium verder. Daarna gaan de larven dieper het hout in, zonder daarbij de aanwezige sapstroom te onderbreken. Aan het einde van de tweede zomer bereiken de larven een afmeting van 50-60 mm. Na een tweede overwintering gaan de larven nog dieper het hout in en veroorzaken dan grote schade aan het hout dat dardoor ongeschikt wordt voor de houtverwerkende industrie. Intussen is de volwassen larve uitgegroeid tot circa 100 mm. De verpopping vindt plaats aan het einde van de vraatgang in de late zomer. De kevers overwinteren in de poppenwieg. De aangetaste bomen worden in het begin in hun groei geremd, waarna de kroon aantasting gaat vertonen. Uiteindelijk zal na een aantal jaren de boom het loodje leggen.

Fenologie – Eind mei tot begin augustus.

Habitat – *Cerambyx cerdo* heeft een voorkeur voor

oude, maar nog gezonde eiken, die in lichte bossen of aan bosranden staan, op het zuiden gericht zijn en door de zon worden beschreven. Geschikte biotopen zijn warme bosranden en hellingen, solitaire, oude alleenstaande eiken, en oude aanplant rond landhuizen, kastelen en burchten.

Op zoek – In het buitenland en in het bijzonder in het zuiden van Europa is *Cerambyx cerdo* lokaal niet zeldzaam. Op deze plaatsen is het mogelijk de soort gericht te zoeken. De beste periode is juli. De kevers zijn vooral in de schemering en 's nachts actief, en kunnen dan zittend op de broedboom of rondvliegend in de directe omgeving worden gevonden. Hoewel de kevers ook overdag actief kunnen zijn geeft de invallende schemering de meeste kans op waarnemingen.

Status – De soort wordt hier als niet inheems beschouwd. In musea- en particuliere collecties bevinden zich een aantal exemplaren die in Nederland zijn gevonden van vooral oude data. Meestal ontbreken aanvullende vondstgegevens op het etiket; in een aantal gevallen staat er vermeld dat de kever afkomstig is uit een scheepslading eikenhout uit Oostenrijk of Slovenië. Ook houtloodsen en andere houtopslagplaatsen worden genoemd. Twee waarnemingen hebben mogelijk betrekking op wilde dieren: Oosterhout (NB, 1935) gevonden op een wilgenstam en Gronsveld (LI, 1965). Deze laatste vondst is curieus omdat op dezelfde dag ook een exemplaar van de zeldzame *C. scopolii* werd verzameld wat doet vermoeden dat er misschien een etiketteringfout is gemaakt. De

vondst van Gronsveld, Riesenberg (LI, 1993) is opmerkelijk omdat op dezelfde plek een dag later ook een exemplaar van *C. miles*, een zuidelijke en niet in Nederland te verwachten soort werd gevonden. Mogelijk zijn deze beesten hier met verslept hout terecht gekomen of door iemand uitgezet.

Monochamus sutor

Levenswijze – *Monochamus sutor* komt in het westen van Europa vooral voor in spar, maar in Scandinavië vooral in den en verder naar het oosten in verschillende soorten naaldhout. De larve vreet onder de schors en in het hout van kwakkelende of pas geveld staande of liggende stammen, gewoonlijk met een diameter van 8-14 cm.

Fenologie – In het buitenland worden de kevers vooral gevonden in juni tot september.

Habitat – *Monochamus sutor* is sterk aan spar gebonden.

Op zoek – De soort is te vinden door het afzoeken van houtstapels in en langs sparrenbossen, vooral op de niet ontschorste stamdelen. Ze zijn ook aan te treffen op takken van de broedbomen.

Verspreiding nabije buitenland – In België zijn kevers bekend van de omgeving van Brussel en van Luik maar waarschijnlijk gaat het ook hier om geïmporteerd dieren. Duitse waarnemingen uit het noordelijke Rijnland en Westfalen betreffen oude vondsten of geïmporteerde exemplaren. De dichtstbijzijnde recente vondsten komen uit het zuidoosten van Rheinland-Pfalz.

Status – Niet inlands. Alle vondsten van *Monochamus sutor* worden als met hout geïmporteerde kevers beschouwd. De 17 waarnemingen die in Nederland werden gedaan zijn op een waarneming van 1961 na allemaal van 1921 of eerder.

Verspreiding nabije buitenland – *Monochamus sutor* is een boreomontane soort met een grote verspreiding in Europa, van de poolcirkel tot in de Pyreneeën, de Vogezen, het Centraal-Massief, de Alpen, de Karpaten en de gebergten van de Balkanlanden, oostwaarts tot aan de Oeral. Mijdt de Atlantische- en Noordzeekusten. In België, Westfalen en het noordelijke Rijnland is de soort alleen bekend als import. Uit Rheinland-Pfalz zijn enkele vondsten uit het zuidoostelijke deel bekend. De soort is niet bekend van Saarland.

LITERATUUR, TEVENS FAUNISTISCHE BIBLIOGRAFIE VAN DE NEDERLANDSE BOKTORREN

De waarnemingen uit referenties voorafgegaan door een asterisk (*) zijn verwerkt in het landelijke databestand van de boktorren. Een groot aantal opmerkingen en waarnemingen van Nederlandse boktorren staan in verslagen van vergaderingen van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Deze werden gepubliceerd in het Tijdschrift voor Entomologie en hadden een eigen Romeinse paginanummering. Deze notities hebben vaak geen eigen titel en in deze gevallen is een titel samengesteld uit tekstdelen van het desbetreffende stuk. Deze titels staan tussen vierkante haken. In enkele jaargangen van Tijdschrift voor Entomologie hebben de verslagen een normale paginanummering gekregen. Hierdoor komt een groot aantal paginanummers twee keer binnen een jaargang voor. In deze gevallen is in de onderstaande literatuurlijst de pagina tussen vierkante haken weergegeven als het paginanummer slaat op de paginanummering van de verslagen.

- * **Aartsen, B. van & F. Kervink 1980.** Interessante en nieuwe boktorren voor de Nederlandse fauna (Coleoptera, Cerambycidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 40 (8): 117-118.
- Allenspach, V. 1973.** Insecta Helvetica, Cerambycidae. – Schweizerische Entomologische Gesellschaft, Zürich.
- Baumann, H. 1997.** Die Bockkäfer (Coleoptera, Cerambycidae) des nördlichen Rheinlandes. – Dechenia Beihefte 36: 13-140.
- * **Bense, U. 1995.** Longhorn beetles. Illustrated key to the Cerambycidae and Vesperidae of Europe. – Margraf Verlag, Weikersheim.
- * **Berger, C.J.M. & P. Poot 1970.** Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna I. – Entomologische Berichten, Amsterdam 30 (11): 213-221.
- * **Berger, C.J.M. & P. Poot 1972.** Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna II. – Entomologische Berichten, Amsterdam 32 (2): 26-32.
- * **Bernet Kempers, K.J.W. 1928.** Bijdrage tot de kennis der Coleoptera-fauna van Zeeland (Vervolg en slot). – Entomologische Berichten, Amsterdam 7 (160): 301-310.
- Bily S. & O. Mehl 1989.** Fauna Entomologica

Scandinavica Vol. 22. Longhornbeetles (Coleoptera, Cerambycidae) of Fennoscandia and Denmark. – Brill, København.

- * **Bouwer, R. 1957.** Vindplaatsen van zeldzame Coleoptera. – Entomologische Berichten, Amsterdam 17 (8): 146.
- * **Brakman, P.J. 1949.** Minder algemene Coleoptera, op de zomerexcursie van 1948 te Norg en Roden verzameld. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (290): 382-383.
- * **Brakman, P.J. 1949.** Nieuwe Coleoptera voor de Ned. Fauna. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (288): 345-348.
- * **Brakman, P.J. 1966.** Korte coleopterologische Notities VII. – Entomologische Berichten, Amsterdam 26 (3): 43-53.
- * **Brakman, P.J. 1966.** Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. – Monographieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging 2.
- * **Brandt, A. 1894.** [*Cerambyx cerdo* te Venlo]. – Tijdschrift voor Entomologie 37: xxi.
- Bringmann, H.-D. 2003.** Untersuchungen zur Blütenbindung in Deutschland nachgewiesener Lamiinae (Col. Cerambycidae). – Entomologische Nachrichten und Berichte 47: 141-146.
- * **Cuppen, J., O. Vorst, B. van Maanen, T. Heijerman, F. van Nunen & J. Muilwijk 2004.** Verslag excursie Wilgenreservaat, 10 mei 2003. – Sektie Everts Info 65: 6-12.
- * **Cuppen, J., O. Vorst, T. Heijerman, F. van Nunen, B. van Maanen, S. Tiemersma & A. van Nieuwenhuyzen 2003.** Excursieverslag Schuitwater - 4 mei 2002. – Sektie Everts Info 61: 5-11.
- * **Cuppen, J.G.M. & B. Drost 2005.** Entomofauna van Texel, verslag van de 159e zomerbijeenkomst te Den Hoorn. – Entomologische Berichten, Amsterdam 65 (3): 70-89.
- * **Cuppen, J.G.M. & B. Drost 2007.** Entomofauna van De Kempen, Noord-Brabant, verslag van de 161e zomerbijeenkomst te Baarschot. – Entomologische Berichten, Amsterdam 67 (4): 122-144.
- * **Cuppen, J.G.M. & Vorst, O. 2004.** Entomofauna van Noordoost-Twente, verslag van de 158e zomerbijeenkomst te Ootmarsum. –

- Entomologische Berichten, Amsterdam 64 (6): 188-208.
- * **Cuppen, J.G.M. 1992.** Het recente voorkomen van tien keversoorten in Nederland (Coleoptera). – Entomologische Berichten, Amsterdam 52 (12): 177-184.
 - * **Cuppen, J.G.M. 1999.** *Callidium aeneum*, een nieuwe boktor (Coleoptera: Cerambycidae) voor Nederland. – Entomologische Berichten, Amsterdam 59 (9): 145-147.
 - * **Drost, B. & Cuppen, J.G.M. 2006.** Entomofauna van Noord-Drenthe, verslag van de 160e zomerbijeenkomst te Schipborg. – Entomologische Berichten, Amsterdam 66 (3): 70-90.
 - * **Drost, B. & J.G.M. Cuppen 2008.** Entomofauna van Zuid-Limburg – Entomologische Berichten, Amsterdam 68 (4): 130-153.
 - * **Drost, B., J. Cuppen, O. Vorst & T. Heijerman 1996.** Verslag van de excursie naar het Horsterwold, 6 mei 1995. – Sektie Everts Info 33: 2-4.
 - * **Drost, B., O. Vorst, J. Cuppen, B. van Maanen, T. Heijerman, G. van Ee, J. Muilwijk & H. Heerkens 2004.** Excursieverslag Beerzedal - 15 juni 2002. – Sektie Everts Info 62: 5-11.
 - * **Everts, E. 1873.** [Lijst van merkwaardige Coleoptera, op eene excursie tusschen de Lek en de Merwede verzameld]. – Tijdschrift voor Entomologie 16: xxxiii-xxv.
 - * **Everts, E. 1875.** Lijst der in Nederland voorkomende schildvleugelige insecten. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.
 - * **Everts, E. 1877.** Supplement op de lijst der in Nederland voorkomende schilvleugelige insecten (Coleoptera). – Tijdschrift voor Entomologie 20: 168-185.
 - * **Everts, E. 1881.** Tweede supplement op de lijst der in Nederland voorkomende schildvleugelige insecten (Coleoptera). – Tijdschrift voor Entomologie 24: cxxix-clx.
 - * **Everts, E. 1887.** [Eene *Leptura* sp. in huis gevangen, vermoedelijk eene geïmpoteerde Noord-Amerikaanse soort. Een inl. ex. van *Potaminus substriatus* Mull. Verwandte *Harpalus*-soorten]. – Tijdschrift voor Entomologie 30: cvi-cvii.
 - * **Everts, E. 1887.** Nieuwe naamlijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten. De Erven Loosjes, Haarlem.
 - * **Everts, E. 1889.** [Nieuwe soorten (Coleoptera) voor onze fauna]. – Tijdschrift voor Entomologie 32: cxviii-cxix.
 - * **Everts, E. 1889.** Supplement op de nieuwe naamlijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten. – Tijdschrift voor Entomologie 32: xxxiii-xl.
 - * **Everts, E. 1891.** Tweede supplement op de nieuwe naamlijst van de Nederlandsche schilvleugelige insecten. – Tijdschrift voor Entomologie 34: xcvi-civ.
 - * **Everts, E. 1892.** [Vijf Coleoptera, nieuw voor onze fauna. *Stenostola ferrea* Schrnk. en *Phytoecia cylindrica* L., gevangen bij Maastricht]. – Tijdschrift voor Entomologie 35: xii-xiii.
 - * **Everts, E. 1893.** Derde supplement op de nieuwe naamlijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten. – Tijdschrift voor Entomologie 36: 73-128.
 - * **Everts, E. 1894.** [Mededeeling betreffende den stand der Nederlandsche Coleopteren-fauna]. – Tijdschrift voor Entomologie 37: xxxii-xxxiii.
 - * **Everts, E. 1898.** [De mannetjes van *Necydalis major* L. schijnen zeldzaam te zijn, uit ons land nog geen ex. bekend]. – Tijdschrift voor Entomologie 41: [81].
 - * **Everts, E. 1902.** Coleoptera, op 5 en 6 juni 1902 bij Winterswijk gevangen. – Entomologische Berichten, Amsterdam 1 (8): 49-50.
 - * **Everts, E. 1902.** Twee Coleoptera en eene kleuraberratie, nieuw voor de Nederlandsche fauna. – Entomologische Berichten, Amsterdam 1 (4): 23.
 - * **Everts, E. 1903.** Coleoptera Neerlandica: de schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied, deel 2. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.
 - * **Everts, E. 1903.** Lijst van Coleoptera, gevangen in de omstreken van Maastricht, Venlo en Roermond, voor en na de Zomervergadering der Ned. Ent. Ver. Juni 1903. – Entomologische Berichten, Amsterdam 1 (14): 104-108.
 - * **Everts, E. 1904.** Lijst van Coleoptera, gevangen in de omstreken van Winterswijk en Eibergen, voor en na de zomervergadering der Ned. Ent. Ver., Juli 1904. – Entomologische Berichten, Amsterdam 1 (20): 181-185.
 - * **Everts, E. 1906.** Coleoptera in de omstreken van Oldenzaal, Denekamp en Losser verzameld, juli 1906. – Entomologische Berichten, Amsterdam 2 (32): 137-140.

- * **Everts, E. 1906.** Lijst der in Nederland en het aangrenzende gebied voorkomende Coleoptera. Den Haag.
- * **Everts, E. 1907.** Vierde lijst van soorten en variëteiten nieuw voor de Nederlandsche fauna, sedert de uitgave der 'Coleoptera Neerlandica' bekendgeworden. – Tijdschrift voor Entomologie 50: 1-16.
- * **Everts, E. 1908.** *Callidium (Pyrrhidium) sanguineum* L. – Entomologische Berichten, Amsterdam 2 (40): 223.
- * **Everts, E. 1908.** Lijst van Coleoptera, gevangen in Zuid-Limburg (Maastricht, Eijsden, Gronsveld, Bunde, Meersen, Valkenberg en Gulpen), te gelegenheid van de Zomervergadering der Ned. Ent. Ver., juni en juli 1907. – Entomologische Berichten, Amsterdam 2 (39): 203-210.
- * **Everts, E. 1909.** Lijst van Coleoptera gevonden bij Bergen op Zoom, Domburg en Vlissingen, ter gelegenheid van de zomervergadering der Ned. Ent. Ver., juni 1909. – Entomologische Berichten, Amsterdam 3 (50): 25-27.
- * **Everts, E. 1910.** Excursie te Winterswijk en Terborg, juni 1910. – Entomologische Berichten, Amsterdam 3 (56): 112-114.
- * **Everts, E. 1911.** [Nieuwe aanwinsten voor de Nederlandsche fauna. Insecten in de woningen van mollen, hamsters en muizen. Coleoptera, verzameld achter schors, in buizen met verzuurd bier]. – Tijdschrift voor Entomologie 54: ii-v.
- * **Everts, E. 1913.** Achtste lijst van soorten en variëteiten nieuw voor de Nederlandsche fauna, sedert de uitgave der 'Coleoptera Neerlandica' bekendgeworden. – Tijdschrift voor Entomologie 55: 271-306.
- * **Everts, E. 1914.** Coleoptera, op de excursie bij Harderwijk (H.), Ermelo (E.), en Leuvenum (L.) juni 1913 verzameld. – Entomologische Berichten, Amsterdam 4 (75): 48-49.
- * **Everts, E. 1915.** Coleoptera op de excursie bij Weert verzameld. – Entomologische Berichten, Amsterdam 4 (81): 143-144.
- * **Everts, E. 1916.** Interessante vondsten, op de excursie bij Ommen, Juni 1916, gevangen. – Entomologische Berichten, Amsterdam 4 (92): 330-331.
- * **Everts, E. 1916.** Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopteren-fauna, V. – Entomologische Berichten, Amsterdam 4 (90): 288-293.
- * **Everts, E. 1916.** Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopteren-fauna, VII. – Entomologische Berichten, Amsterdam 4 (92): 327-330.
- * **Everts, E. 1917.** Zeldzame en minder algemene Coleoptera, op de excursie in Juni verzameld. (Bij Dieren). – Entomologische Berichten, Amsterdam 5 (98): 21-22.
- * **Everts, E. 1920.** [Interessante vangsten van Dr. A. Reclaire te Hilversum. Nieuwe vondsten en stand van de Nederlandsche Coleopteren-fauna]. – Tijdschrift voor Entomologie 63: lxii-lxiii.
- * **Everts, E. 1920.** Lijst van zeldzame en minder algemene Coleoptera, op excursies, Juni 1919, in Zuid-Limburg verzameld. – Entomologische Berichten, Amsterdam 5 (113): 244-245.
- * **Everts, E. 1921.** Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopterenfauna, XXXIV. – Entomologische Berichten, Amsterdam 5 (119): 338-344.
- * **Everts, E. 1922.** Tweede vervolg op het aanhangsel in 'Coleoptera Neerlandica' III (Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopteren-fauna XI). – Entomologische Berichten, Amsterdam 6 (128): 120-122.
- * **Everts, E. 1923.** Derde vervolg op het aanhangsel in 'Coleoptera Neerlandica' III (Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopteren-fauna XLI). – Entomologische Berichten, Amsterdam 6 (134): 209-224.
- * **Everts, E. 1924.** Excursie in het Geuldal en op den St. Pietersberg (Zuid-Limburg), Juni 1923. Zeldzame en minder algemene Coleoptera. – Entomologische Berichten, Amsterdam 6 (136): 245-247.
- * **Everts, E. 1925.** Coleoptera Neerlandica: nieuwe naamlijst der in Nederland en het omliggende gebied voorkomende schildvleugelige insecten. Zutphen.
- * **Everts, E. 1927.** Coleoptera in diverse geïmporteerde waren, in Nederland waargenomen. – Entomologische Berichten, Amsterdam 7 (156): 213-219.
- * **Eyndhoven, G.L. van 1957.** Verslag van de 111e Zomerbijeenkomst. – Entomologische Berichten, Amsterdam 17 (1): 1-2.
- * **Eyndhoven, G.L. van 1961.** Verslag van de 115e Zomerbijeenkomst te Denekamp. – Entomologische Berichten, Amsterdam 21 (6): 93-94.

- * **Fluiter, H.J. 1950.** *Monochamus (Monochamus) galloprovincialis* (Oliv. (Col., Cerambycidae). – Tijdschrift voor Entomologie 13: 135-136.
- * **Franzen, M. 1995.** Bemerkenzwerte Wespenbockfunde aus der Umgebung von Bonn: *Chlorophorus varius* (Müll.) und *Xylotrechus antilope* (Schönh.) (Col. Cerambycidae). – Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft Rheinischer Koleopterologen 5: 89-92.
- Freude, H., K.W. Harde & G.A. Lohse 1966.** Die Käfer Mitteleuropas, Cerambycidae 9. Goecke & Evers, Krefeld.
- Geiser, R. 1998.** Rote Liste der Käfer (Coleoptera) - Cerambycidae (Bockkäfer). – In: Binot M., R. Bless, P. Boye, H. Gruttke & O. Pretscher (Bearb.), Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz, Heft 55. Bonn - Bad Godesberg.
- Gonzalez-Peña, C. Fro, E. Vives i Noguera & A.J. de Sousa Zuzarte 2007.** Nuevo catalogo de los Cerambycidae (Coleoptera) de la Peninsula Iberica, islas Baleares e islas atlanticas: Canarias, Açores y Madeira. – Monografías S.E.A. 12: 5-211. Sociedad Entomologica Aragonesa. Zaragoza.
- * **Graaf, D. Th. 1974.** Natuurgebied Het Koelbroek. – Natuurhistorisch Maandblad 63: 119-146.
- * **Haar, D. ter 1886.** Een blik in de entomologische fauna van den Alblasserwaard. – Tijdschrift voor Entomologie 29: 26-32.
- * **Hacke-Oudemans, J.J. 1947.** Vindplaatsen van glacialrelicten op de Veluwe. – Tijdschrift voor Entomologie 88: 389-394.
- Hansen, H. 1996.** Katalog over Danmarks biller. – Entomologiske Meddelelser 64, København.
- * **Heijnsbergen, S. van 1954.** Enige vangsten van minder gewone Coleoptera. – Entomologische Berichten, Amsterdam 15 (7): 171.
- * **Herwarth von Bittenfeld, H.W. 1948.** *Aromia moschata* (L.) als spinnen-eter. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (280): 232.
- * **Hoed, G. den 1967.** Ichneumoniden uit *Caenoptera minor* L. (Cerambycidae, Col). – Entomologische Berichten, Amsterdam 27: 69.
- * **Hoop, D. van der 1895.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Venlo]. – Tijdschrift voor Entomologie 38: 1-1ii.
- * **Hoop, D. van der 1896.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Lochem en Winterswijk]. – Tijdschrift voor Entomologie 39: cxlvii-clii.
- * **Hoop, D. van der 1896.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursies op de buitenplaatsen 'Ockenburg' en 'Meer en Bosch' onder Loosduinen]. – Tijdschrift voor Entomologie 39: lv-lviii.
- * **Hoop, D. van der 1897.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Putten]. – Tijdschrift voor Entomologie 40: [52-54].
- * **Hoop, D. van der 1898.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursies in de omstreken van Venlo, Maastricht en Gronsveld]. – Tijdschrift voor Entomologie 41: [84-87].
- * **Hoop, D. van der 1899.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursies in de omstreken van Montferland en Winterswijk]. – Tijdschrift voor Entomologie 42: [69-73].
- * **Hoop, D. van der 1902.** [*Clytus arcuatus* te Rotterdam uit ingevoerd hout]. – Tijdschrift voor Entomologie 45: [70].
- Horion, A. 1949.** Käferkunde für Naturfreunde: XI-XV. Klostermann, Frankfurt am Main.
- Horion, A. 1974.** Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer Bd 12, Cerambycidae: III-XVI. – Verlagsdruckerei Ph.C.W.Schmidt, Neustad a.d. Aisch.
- * **Huijbregts, J. 2003.** Beschermde kevers in Nederland (Coleoptera). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 19: 1-34.
- * **Jong, C. de 1963.** Entomologische Notities VI. – Entomologische Berichten, Amsterdam 23 (8): 145-150.
- * **Jonge, J.T. de 1986.** Opmerkelijke insecten in en om gebouwen in 1985. – Entomologische Berichten, Amsterdam 46 (11): 159-162.
- * **Kaijadoe, I.A. 1955.** De Biesbosch-excursie. – Entomologische Berichten, Amsterdam 15 (15): 322-324.
- * **Kempers, K.J.W. 1897.** [Mededeelingen betreffende de Coleopteren-fauna van het eiland Texel]. – Tijdschrift voor Entomologie 40: [13-14].
- * **Kinker, J. 1873.** Lijst van Coleoptera, nieuw voor de fauna van Nederland. – Tijdschrift voor Entomologie 16: lxxvii-lxxxiii.
- Klausnitzer, B. & F. Sander 1981.** Die Bockkäfer Mitteleuropas: Cerambycidae, verbesserte

- Aufgabe. – Die Neue Brehm-Bücherei. Wittenberg Lutherstadt.
- Koch, K. 1992.** Die Käfer Mitteleuropas. – Ökologie 3. Goecke & Evers, Krefeld.
- Köhler, F. & B. Klausnitzer 1998.** Verzeichnis der Käfer Deutschlands. – Entomologische Nachrichten und Berichte. Beiheft 4. Dresden.
- * **Kooi, M. 1954.** Ingevoerde insecten. – Entomologische Berichten, Amsterdam 15 (11): 251.
- * **Koomen, P. 1992.** Verslag van de 146e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging 31 mei - 2 juni 1991 te Mechelen (L.). – Entomologische Berichten, Amsterdam 52: ix-xxix.
- * **Koomen, P. 1993.** Verslag van de 147e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 12-14 Juni 1992, te Ansen (Dr.). – Entomologische Berichten, Amsterdam 53: xiii-xxxvi.
- * **Koomen, P. 1994.** Verslag van de 148e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 11-13 juni 1993, te Woold bij Winterswijk. – Entomologische Berichten, Amsterdam 54: xi-xxxv.
- * **Koomen, P. 1995.** Verslag van de 149e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 3-5 juni 1994, te Kreielt bij Wintelre. – Entomologische Berichten, Amsterdam 55: xi-xxxi.
- * **Koomen, P. 1996.** Verslag van de 150e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 9-11 juni 1995, te Vierhouten. – Entomologische Berichten, Amsterdam 56: ix-xxxvii.
- * **Koomen, P. 1997.** Verslag van de 151e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging 29 mei t/m 2 juni 1996, te Formerum op Terschelling. – Entomologische Berichten, Amsterdam 57: xi-xxxviii.
- * **Koomen, P. 1998.** Verslag van de 152e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 30 mei t/m 1 juni 1997, te Ommen (Overijssel). – Entomologische Berichten, Amsterdam 58: ix-xxxiii.
- * **Leesberg, A.F.A. 1901.** Excursiebericht. – Entomologische Berichten, Amsterdam 1 (2): 11-13.
- * **Lempke, B.J. 1962.** Lijst van insecten verzameld op het lichtschip 'Noord Hinder' in 1957, 1958, 1960 en 1961. – Entomologische Berichten, Amsterdam 22 (6): 101-111.
- * **Lempke, B.J. 1967.** Zeldzame insecten. – Entomologische Berichten, Amsterdam 27 (12): 223.
- Lucht, W. 1994.** Familie Cerambycidae. In: Lohse, G.A. & W. Lucht (Red.), Die Käfer Mitteleuropas, 3 Supplementband mit Katalogteil. Goecke & Evers, Krefeld.
- * **Maanen, B. van, O. Vorst, B. Drost, G. van Ee, F. van Nunen, T. Heijerman, H. Huijbregts, A. Lutjeboer, J. Muilwijk, S. Tiemersma & W. Veldkamp 2003.** Excursieverslag Weerribben - 26-27 mei en 31 augustus - 2 september. – Sektie Everts Info 59: 4-12.
- * **Mac Gillavry, D. 1944.** Hoe maken boktorren hun geluid?. – Entomologische Berichten, Amsterdam 11 (258): 186-188.
- * **Mac Gillavry, D. 1948.** Ontwakende insecten in het voorjaar. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (267/268): 7-10.
- * **Mac Gillavry, D. 1948.** Vreemd bezoek op kersen. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (279): 208.
- * **Mac Gillavry, D. 1949.** *Brosicus cephalotes* L. (Col.) vliegend. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12: 312.
- * **Mac Gillavry, M. 1907.** Corrigenda Entom. Berichten. – Entomologische Berichten, Amsterdam 11 (33): 158-159.
- * **Maurissen, A.H. 1882.** Lijst van insecten in Limburg en niet in de andere provinciën van Nederland waargenomen. – Tijdschrift voor Entomologie 25: cx-cxx.
- Muylaert, A. 1984.** Fauna van België. – Boktorren (Cerambycidae)
- Niehuis, M. 2001.** Die Bockkäfer in Rheinland-Pfalz und im Saarland. – Fauna und Flora in Rheinland-Pfalz, Beiheft 26. Gesellschaft für Naturschutz und Ornithologie Rheinland-Pfalz, Landau.
- * **Nonnekens, A.C. 1956.** Iets omtrent de Keverfauna van het Amsterdamse Bos. – Entomologische Berichten, Amsterdam 16 (7): 126.
- * **Nonnekens, A.C. 1961.** De Coleoptera van het Amsterdamse Bos. – Entomologische Berichten, Amsterdam 22 (7): 116-128.
- * **Nunen, F. van, J. Cuppen, B. Drost, T. Heijerman, H. Huijbregts, A. Lutjeboer, J. Muilwijk, C. van de Sande & O. Vorst 2004.** Excursieverslag West Zeeuws-Vlaanderen

- 30 augustus - 1 september 2002. – Sektie Everts Info 63: 5-11.
- Peeters, M.J.T., I.P. Raemakers & J. Smit, 1999.** Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae). European Invertebrate Survey, Leiden.
- Picard, F. 1929.** Coléoptères Cerambycidae. – Faune de France 20, Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris.
- * **Poot, P. 1964.** [De heer Poot toont weer kevers: boktorren en snuittorren]. – Natuurhistorisch Maandblad 53: 16-17.
- * **Poot, P. 1965.** Vangsten van zeldzamere Coleoptera. – Entomologische Berichten, Amsterdam 25 (8): 154.
- * **Reclaire, A. 1951.** Kevers. Wat leeft en groeit dl. 15, 16, 17. – Het Spectrum, Utrecht.
- * **Reclaire, A. & P. van der Wiel 1936.** Bijdrage tot de kennis der Nederlandse kevers. II. (14e vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica III). – Entomologische Berichten, Amsterdam 9 (209): 228-239.
- * **Reclaire, A. & P. van der Wiel 1948.** Bijdrage tot de kennis der Nederlandse kevers. III. (15e vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica III). – Tijdschrift voor Entomologie 89: 65-76.
- * **Reclaire, A. 1930.** Korte mededeling omtrent eenige op Vlieland waargenomen insecten. – Entomologische Berichten, Amsterdam 8 (175): 121-135.
- * **Reclaire, A. 1948.** Wordt de boktor *Spondylis buprestoides* L. door verf- resp. terpentijngneur aangelokt?. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (282): 251-252.
- * **Rossem, G. van 1950.** Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1949. – Tijdschrift voor Entomologie 93: xlviii-lviii.
- * **Rossem, G. van 1952.** Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten van het jaar 1951. – Tijdschrift voor Entomologie 95: lxxxiv-xc.
- * **Rossem, G. van 1954.** Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1953. – Entomologische Berichten, Amsterdam 15 (15): 246-252.
- * **Rossem, G. van, H.C. Burger & C.F. van de Bund 1976.** Schadelijke insecten in 1975. – Entomologische Berichten, Amsterdam 36 (6): 85-87.
- * **Rueschkamp, F. 1919.** [Die Limburger-Coleopterenfauna. Biologische Neuheiten]. – Tijdschrift voor Entomologie 62: lix-lxiv.
- * **Rüschkamp, F. 1913.** Die Süd-Limburger Käferfauna. – Tijdschrift voor Entomologie 55: 234-248.
- * **Rüschkamp, S.J. 1919.** Coleoptera Neerlandica und die Lokalfauna Süd-Limburgs. – Jaarboek 1919, Natuurhistorisch Maandblad.
- * **Rüschkamp, S.J. 1920.** Zur Niederl. Coleopterenfauna, Lokal-fauna von Süd-Limburg IV. – Natuurhistorisch Maandblad 9: 20-21.
- * **Rüschkamp, S.J. 1922.** Zur faunistik und biologie unserer Kaefer VII. – Natuurhistorisch Maandblad 11: 1-2.
- * **Rüschkamp, S.J. 1923.** Zur faunistik und biologie unserer Käfer IX. – Natuurhistorisch Maandblad 12: 16-17.
- * **Rüschkamp, S.J. 1935.** *Saperda octopunctata* Scop. (Tremulae F.), ein seltener für Niederland neuer Bockkäfer. – Natuurhistorisch Maandblad 24: 126-127.
- Sama, G. 2002.** Atlas of the Cerambycidae of Europe and the Mediterranean Area Vol. I. – V. Kabourek, Zlín.
- Sama, G. 2005.** Cerambycidae. – In: Audisio (ed.), Fauna Europaea (version 1.2). www.faunaeur.org.
- * **Schilthuizen, M. 1982.** Interessante Coleoptera van het eiland Voorne. – Entomologische Berichten, Amsterdam 42 (1): 1-4.
- * **Schroevers, T. 1932.** [Schadelijke insecten in 1930 en 1931]. – Tijdschrift voor Entomologie 75: xxv-xxxvi.
- * **Schroevers, T. 1936.** [Mededelingen over schadelijke insecten]. – Tijdschrift voor Entomologie 79: xvii-xxiv.
- Siering, G. & W. Beier 2005.** Die Bockkäferfauna (Coleoptera: Cerambycidae) naturnaher Waldstandorte des ehemaligen Truppenübungsplatzes Döberitz bei Potsdam (Land Brandenburg). Märkischen Entomologischen Nachrichten 7: 61-80.
- Siering, G. 2002.** Zur Bockkäferfauna in den Kronen von Stieleichen im Gebiet des ehemaligen GUS-Truppenübungsplatzes 'Dallgow-Döberitz' bei Potsdam (Col., Cerambycidae). – Entomologische Nachrichten und Berichte 46: 1-84.
- * **Six, G.A. 1858.** Eene entomologische wandeling in Augustus in de omstreken van Driebergen. – Tijdschrift voor Entomologie 1: 1-14.
- * **Six, G.A. 1859.** [Opmerkingen en waarnemingen betreffende inlandsche Coleoptera]. – Tijdschrift voor Entomologie 2: 14-15.

- * **Snellen van Vollenhoven, S.C. 1863.** Bijvoegselen tot de naamlijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten. – Tijdschrift voor Entomologie 6: 90-116.
- * **Soelen, J. & M.M. Markusse 1983.** Notes on the distribution of some insect species living in the stems of *Aster tripolium* L. (Compositae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 43 (8): 124-127.
- * **Sommeijer, M.J. 1990.** Verslag van de 144e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging te Haamstede. – Entomologische Berichten, Amsterdam 50: v-xix.
- * **Sommeijer, M.J. 1991.** Verslag van de 145e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging 8-10 juni 1990 te Buurse. – Entomologische Berichten, Amsterdam 51: i-xxii.
- * **Speijer, E.A.M. 1977.** *Leptura sanguinolenta* Linnaeus (Col., Lucanidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 37 (11): 166.
- * **Speijer, E.A.M. 1978.** Nogmaals *Leptura sanguinolenta* Linnaeus (Col., Cerambycidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 38 (5): 70.
- * **Stärcke, A. 1947.** Levensduur van boktorlarven. – Entomologische Berichten, Amsterdam 12 (275): 147.
- * **Sterrenburg, F.C.F. 1989.** *Stromatium fulvum* Villers (Coleoptera, Cerambycidae) in den Nederlanden nachgewiesen. – Entomologischen Blätter für Biologie und Systematik der Käfer 85: 93-94.
- * **Sterrenburg, F.C.F. 1992.** Ergänzungen zur Käferfauna der Niederlande (Coleoptera). – Entomologische Berichten, Amsterdam 52 (6): 77-80.
- Stöver, W. 1972.** Coleoptera Westfalica: Familia Cerambycidae. – Abhandlungen aus dem Landesmuseum für Naturkunde zu Münster in Westfalen 34 (3): 1-42.
- Švacha P. & M.L. Danilevsky 1989.** Cerambycidae larvae of Europe and Soviet Union (Coleoptera, Cerambycidae) Part III. Acta Univ. Carolinae 32: 1-205.
- * **Swierstra, K.N. 1876.** [*Chytus annularis* F. uit Japan levend hier te lande]. – Tijdschrift voor Entomologie 19: civ-cvi.
- Tax, M.H. 1989.** Atlas van de Nederlandse dagvlinders. – De Vlinderstichting, Wageningen & Natuurmonumenten.
- * **Teunissen, A.P.J.A. 1987.** Nieuwe en interessante kevers van de Drunense Duinen (1). – Met Gansen Trou 37(1): 3-5.
- Teunissen, A.P.J.A. 1990.** Nieuwe en interessante kevers van de Drunense Duinen (4). – Met Gansen Trou 40(10): 170-172.
- Teunissen, A.P.J.A. 1992.** Nieuwe en interessante kevers van de Drunense Duinen (5) – Met Gansen Trou 42(8): 125-128.
- * **Teunissen, A.P.J.A. 1998.** Nieuwe en zeldzame boktorren voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Cerambycidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 58 (1): 11-14.
- * **Teunissen, A.P.J.A. 2005.** *Ergates faber* (Coleoptera: Cerambycidae), een bijzondere vondst in Noord-Brabant. – Entomologische Berichten, Amsterdam 65 (3): 95.
- * **Teunissen, A.P.J.A. 2007.** *Agapanthia intermedia* (Coleoptera: Cerambycidae), a new longhorn beetle to the Dutch fauna. – Entomologische Berichten, Amsterdam 67 (3): 109-111.
- Teunissen, A.P.J.A. & C. J. M. Berger 1987.** Nieuwe en interessante kevers van de Drunense Duinen (2). – Met Gansen Trou 37(10): 149-151.
- Teunissen, A.P.J.A. & R.P. Jansen 2009.** Noordwestelijke areaaluitbreiding van de kleine nevelboktor *Leiopus femoratus* (Coleoptera: Cerambycidae). Entomologische Berichten, Amsterdam 69 (1): 13-15.
- * **Teunissen, A.P.J.A. & B. Brugge, B. Hammers 2005.** Een bijzonder insect op de Brunsomerheide: de grondboktor *Dorcadion fuliginator* (Coleoptera: Cerambycidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 65 (6): 178-181.
- * **Troukens, W. 2008.** Bijdrage tot een betere kennis van de verspreiding van inheemse boktorren (Coleoptera: Cerambycidae). – Phegea 36: 35-37.
- * **Uyttenboogaart, 1917.** Verslag van het Biologisch onderzoek van de Maas en hare oevers. – Jaarboek 1917, Natuurhistorisch Maandblad: 93-112.
- * **Uyttenboogaart, D.L. 1897.** [*Lamia textor* bij Tiel]. – Tijdschrift voor Entomologie 40: [23].
- * **Uyttenboogaart, D.L. 1910.** Coleoptera verzameld in de omstreken van Maastricht en Valkenburg. – Entomologische Berichten, Amsterdam 3 (52): 60-63.
- * **Uyttenboogaart, D.L. 1935.** [Geïmporteerde insecten. *Sirocalus* soorten. Entomologische gevolgen van stormschade. Levenswijze van

- Otiorrhynchus singularis* L. en *O. veterator* Uyttb.]. – Tijdschrift voor Entomologie 78: xli-xliii.
- * **Veth, H.J. 1901.** Exotische Coleoptera in Nederland. – Entomologische Berichten, Amsterdam 1 (1): 1-2.
- Villiers, A. 1978.** Faune des Coléoptères de France I. Cerambycidae: xxvii. – Lechevaliers ed., Paris.
- Vives, E. 2000.** Coleoptera, Cerambycidae. – In: Ramos, M.A. et al. (eds.), Fauna Ibérica vol. 12. Museo Nacional de Ciencias Naturales, CSIC, Madrid.
- * **Vorst, O. & J. Cuppen 1995.** Verslag excursie naar de Amsterdamsche Waterleidingsduinen, 8 mei 1993. – Sektie Everts Info 26: 2-3.
- * **Vorst, O. & J. Huijbregts 1993.** Verslag excursie Kampina 11 mei 1991. – Sektie Everts Info 20: 5-7.
- * **Vorst, O. & J. Huijbregts 2001.** Overzicht van de wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1987-1999) (Coleoptera). – Entomologische Berichten, Amsterdam 61: 80-88.
- * **Vorst, O. & J.G.M. Cuppen 2002.** Entomofauna van Westerwolde, verslag van de 156e zomerbijeenkomst te Ter Apel. – Entomologische Berichten, Amsterdam 62 (3/4): 101-.
- * **Vorst, O. & J.G.M. Cuppen 2003.** Entomofauna van Meinweg en Roerdal - verslag van de 157e zomerbijeenkomst te Herkenbosch. – Entomologische Berichten, Amsterdam 63 (3): 59-74.
- * **Vorst, O. & T. Heijerman, F. van Nunen, D. Teunissen, B. Drost, A. Lutjeboer, B. van Maanen & G. van Ee 2000.** Excursieverslag Leersumsche Veld - 8 mei 1999. – Sektie Everts Info 49: 4-8.
- * **Vorst, O. & T. Heijerman, J. Cuppen, F. van Nunen, S. Tiemersma & A. Lutjeboer 2001.** Excursieverslag Otterlo - 6 mei 2000. – Sektie Everts Info 53: 5-7.
- * **Vorst, O. 2000.** Verslag van de 154e zomerbijeenkomst te Hunsel, 4 t/m 6 juni 1999. – Entomologische Berichten, Amsterdam 60: xvii-xxxix.
- * **Vorst, O. 2001.** Verslag van de 155e zomerbijeenkomst te Egmond, 26 t/m 28 mei 2000. – Entomologische Berichten, Amsterdam 61: xvii-xl.
- * **Vorst, O., B. Drost, J. Cuppen, C. van de Sande, B. van Maanen & K. Renner 1997.** Excursieverslag Bakkeveen. – Sektie Everts Info 34: 3-8.
- * **Vorst, O., B. Drost, T. Heijerman, B. van Maanen, D. Teunissen, G. van Ee & H. Huijbregts 2001.** Excursieverslag Voorne - 3-5 september 1999. – Sektie Everts Info 51: 4-8.
- * **Vorst, O., B. van Maanen, T. Heijerman, H. Huijbregts & J. de Oude 2002.** Excursieverslag Noordlaren - 1-3 September 2000. – Sektie Everts Info 55: 3-8.
- * **Vorst, O., F. van Nunen, H. Edzes, G. van Ee, D. Teunissen, H. Huijbregts & J. Muilwijk 1999.** Excursieverslag Huis ter Heide - 9 mei 1998. – Sektie Everts Info 45: 5-13.
- * **Vorst, O., J. Cuppen, B. van Maanen, F. van Nunen & A. Lutjeboer 1998.** Excursieverslag Plasmolen. – Sektie Everts Info 41: 4-8.
- * **Vorst, O., J. Cuppen, F. van Nunen & J. Wieringa 1996.** Verslag van de excursie naar Oldenaller, 7 mei 1994. – Sektie Everts Info 30: 3-6.
- * **Vorst, O., J. Cuppen, T. Heijerman, F. van Nunen, K. Renner & K. van der Berg 1998.** Excursieverslag Bargerveen. – Sektie Everts Info 39: 3-8.
- * **Vorst, O., J. Cuppen, T. Heijerman, F. van Nunen, J. Muilwijk & H. Huijbregts 2002.** Excursieverslag Weurt - 12 mei 2001. – Sektie Everts Info 57: 4-9.
- Wallin, H., S. Lundberg & T. Hägg 2005.** Are both Palaearctic cerambycid species, *Stenostola dubia* and *S. ferrea* (Coleoptera, Cerambycidae) occurring in the Nordic countries? – Entomologisk tidskrift 126: 173-179.
- * **Wiel, P. van der 1919.** [Aberraties van *Rhagium bifasciatum* F. In de natuur overwinterende poppen van *Phyto depressus*. *Carabus violaceus* L. nog in popholte spuiten bijtend vocht uit anus]. – Tijdschrift voor Entomologie 62: xiii-xiv.
- * **Wiel, P. van der 1938.** [Nieuwe Nederlandse keversoorten]. – Tijdschrift voor Entomologie 81: xxxii-xxxiii.
- * **Wiel, P. van der 1956.** Bijdrage tot de kennis der Nederlandse kevers IV (16e vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica III). – Tijdschrift voor Entomologie 99: 1-21.
- * **Wiel, P. van der 1962.** Bijdrage tot de kennis der Nederlandse kevers V (17e vervolg op het aanhangsel in de Coleoptera Neerlandica). – Entomologische Berichten, Amsterdam 22 (9): 169-178.

- * **Willemse, C.J.M. 1927.** [*Dorcadion fuliginator* op de Brunssumsche heide]. – Tijdschrift voor Entomologie 70: lxxxii.
- * **Willemse, C.J.M. 1948.** Enkele zeldzame insecten van de heide rondom den molen van Ubagsberg. – Tijdschrift voor Entomologie 89: xlvii.
- * **Wulp, F.M. 1872.** Opgave van de soorten, welke de entomologische excursie den 2den Julij 1871 in het Mastbosch en op de Galdersche heide bij Breda heeft opgeleverd. – Tijdschrift voor Entomologie 15: xxxiii-xxxvi.
- * **Wulp, F.M. 1892.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van de Lutte]. – Tijdschrift voor Entomologie 35: xxvi-xxix.
- * **Wulp, F.M. 1893.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Oisterwijk]. – Tijdschrift voor Entomologie 36: xxx-xxxii.
- * **Wulp, F.M. van der 1877.** [Insecten van Walcheren en uit de omstreken van Bergen op Zoom]. – Tijdschrift voor Entomologie 20: xxvi-xxv.
- * **Wulp, F.M. van der 1878.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van de Bildt]. – Tijdschrift voor Entomologie 21: xxiv-xxv.
- * **Wulp, F.M. van der 1882.** [Insecten uit de omstreken van Maastricht (Meersen en Valkenburg)]. – Tijdschrift voor Entomologie 25: xxi-xxvi.
- * **Wulp, F.M. van der 1883.** [Insecten uit de omstreken van Wageningen]. – Tijdschrift voor Entomologie 26: xxviii-xxxiii.
- * **Wulp, F.M. van der 1884.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Rolde]. – Tijdschrift voor Entomologie 27: xx-xxiii.
- * **Wulp, F.M. van der 1887.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Winterswijk]. – Tijdschrift voor Entomologie 30: xxix-xxxii.
- * **Wulp, F.M. van der 1889.** [Merkwaardigste soorten verzameld tijdens de excursie in de omstreken van Hoog Soeren]. – Tijdschrift voor Entomologie 32: xxvi-xxviii.
- * **Zeegers, T. 1998.** An annotated checklist of the Dutch tachinid flies (Diptera: Tachinidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 58 (9): 165-200.
- Zeegers, T. & T. Heijerman 2008.** De Nederlandse boktorren (Cerambycidae). – Entomologische Tabellen 2. Supplement bij Nederlandse Faunistische Mededelingen. Nederlandse Entomologische Vereniging, Museum Naturalis & EIS-Nederland, Leiden.
- Zicklam, H & H. Terlutter 1998.** Coleoptera Westfalica: Familia Cerambycidae (Nachtrag). – Abhandlungen aus dem Westfälischen Museum für Naturkunde 60 (3): 1-50.
- * **Zuijlen J.W. van, T. Peeters, P. van Wielink, A. van Eck, E. Bouvy, J. Reichwein, F. Moussault & G. Loos 1996.** Brand-stof. Een inventarisatie van de entomofauna van het natuurreservaat 'De Brand' in 1990. Insektenwerkgroep KNNV-afdeling Tilburg.

BIJLAGE 1. SOORTENLIJST NEDERLANDSE CERAMBYCIDAE

Familie Cerambycidae

Subfamilie Prioninae

- Ergates faber* (Linnaeus, 1760)
Prionus coriarius (Linnaeus, 1758) lederboktor

Subfamilie Spondylidinae

- Arhopalus ferus* (Mulsant, 1839)
 syn: *A. tristis* (Fabricius, 1787) [nom.dub.]
Arhopalus rusticus (Linnaeus, 1758)
Asemum striatum (Linnaeus, 1758)
Spondylis buprestoides (Linnaeus, 1758) wortelboktor
Tetropium castaneum (Linnaeus, 1758)
Tetropium fuscum (Fabricius, 1787)
Tetropium gabrieli Weise, 1905

Subfamilie Necydalinae

- Necydalis major* Linnaeus, 1758

Subfamilie Lepturinae

- Acmaeops marginatus* (Fabricius, 1781)
Alosterna tabacicolor (De Geer, 1775)
Anastrangalia sanguinolenta (Linnaeus, 1760)
 = *Corymbia sanguinolenta*
Anoplodera sexguttata (Fabricius, 1775)
Cortodera humeralis (Schaller, 1783)
Dinoptera collaris (Linnaeus, 1758)
Grammoptera abdominalis (Stephens, 1831)
 syn: *G. variegata* (Germar, 1824)
Grammoptera ruficornis (Fabricius, 1781)
Grammoptera ustulata (Schaller, 1783)
Leptura aethiops Poda, 1761
Leptura quadrifasciata Linnaeus, 1758
Oxymirus cursor (Linnaeus, 1758)
Pachytodes cerambyciformis (Schrank, 1781)
Paracorymbia fulva (De Geer, 1775)
 = *Corymbia fulva*
Pedostrangalia revestita (Linnaeus, 1767)
 = *Leptura revestita*
Pseudovadonia livida (Fabricius, 1777)
 = *Anoplodera livida*
Rhagium bifasciatum Fabricius, 1775
Rhagium inquisitor (Linnaeus, 1758)
Rhagium mordax (De Geer, 1775)
Rhagium sycophanta (Schrank, 1781)
Rhannusium bicolor (Schrank, 1781)
Rutpela maculata (Poda, 1761)
 = *Leptura maculata*
Stenocorus meridianus (Linnaeus, 1758)

- Stenurella bifasciata* (Müller, 1776)
 = *Leptura bifasciata*
Stenurella melanura (Linnaeus, 1758)
 = *Leptura melanura*
Stenurella nigra (Linnaeus, 1758)
 = *Leptura nigra*
Stictoleptura rubra (Linnaeus, 1758)
 = *Corymbia rubra*
Strangalia attenuata (Linnaeus, 1758)
 = *Leptura attenuata*

Subfamilie Cerambycinae

- Anaglyptus mysticus* (Linnaeus, 1758)
Aromia moschata (Linnaeus, 1758) muskusboktor
Callidium aeneum (De Geer, 1775)
Callidium violaceum (Linnaeus, 1758)
Cerambyx scopoli Fuessly, 1775 kleine heldenboktor
Chlorophorus varius (Müller, 1766)
Clytus arietis (Linnaeus, 1758) kleine wespenboktor
Glaphyra umbellatarum (Schreber, 1759)
 = *Molorchus umbellatarum*
Gracilia minuta (Fabricius, 1781)
Hylotrupes bajulus (Linnaeus, 1758) huisboktor
Molorchus minor (Linnaeus, 1758)
Nathrius brevipennis (Mulsant, 1839)
Obrium brunneum (Fabricius, 1793)
Obrium cantharinum (Linnaeus, 1767)
Phymatodes testaceus (Linnaeus, 1758)
Plagionotus arcuatus (Linnaeus, 1758) grote
 wespenboktor
Plagionotus detritus (Linnaeus, 1758)
Poecilium alni (Linnaeus, 1767)
 = *Phymatodes alni*
Pyrrhidium sanguineum (Linnaeus, 1758)
Ropalopus clavipes (Fabricius, 1775)
Stenopterus rufus (Linnaeus, 1767)
Xylotrechus antilope (Schönherr, 1817)
Xylotrechus arvicola (Olivier, 1795)

Subfamilie Lamiinae

- Acanthocinus aedilis* (Linnaeus, 1758) timmerboktor
Agapanthia intermedia Ganglbauer, 1884
Agapanthia villosorividescens (De Geer, 1775) gewone
 distelboktor
Anaesthetis testacea (Fabricius, 1781)
Exocentrus adpersus Mulsant, 1846
Iberodorcadion fuliginator (Linnaeus, 1758)
 = *Dorcadion fuliginator*
Lamia textor (Linnaeus, 1758) weverboktor

Bijlage 1. Soortenlijst Nederlandse Cerambycidae

- Leioptus femoratus* Fairmaire, 1859 kleine nevelvlek-
boktor
Leioptus nebulosus (Linnaeus, 1758) nevelvlekboktor
Mesosa nebulosa (Fabricius, 1781)
Monochamus galloprovincialis (Olivier, 1795)
Oberea linearis (Linnaeus, 1760)
Oberea oculata (Linnaeus, 1758)
Opsilia coerulescens (Scopoli, 1763)
= *Phytoecia coerulescens*
Phytoecia cylindrica (Linnaeus, 1758)
Pogonocherus decoratus Fairmaire, 1855
Pogonocherus fasciculatus (De Geer, 1775)
Pogonocherus hispidulus (Piller & Mitterpacher, 1783)
Pogonocherus hispidus (Linnaeus, 1758)
Pogonocherus ovatus (Goeze, 1777)
Saperda cancharias (Linnaeus, 1758) grote populieren-
boktor
Saperda populnea (Linnaeus, 1758) kleine populieren-
boktor
Saperda scalaris (Linnaeus, 1758) ladderboktor
Stenostola dubia (Laicharting, 1784)
Tetrops praeustus (Linnaeus, 1758)
Tetrops starkii Chevrolat, 1859

BIJLAGE 2. AANTAL UURHOKKEN EN WAARNEMINGEN PER SOORT

In de periode voor 1980 zijn waarnemingen van boktorren beschikbaar uit 669 uurhokken. Voor de periode vanaf 1980 zijn er waarnemingen uit 856 hokken. Voor elke soort is voor elke periode het percentage bezette hokken berekend. Op basis hiervan is de status van de soort berekend. De gebruikte indeling voor de status is volgens Tax (1989).

	Aantal hokken voor 1980	% bezette hokken voor 1980	Status voor 1980	Aantal hokken vanaf 1980	% bezette hokken vanaf 1980	Status vanaf 1980
<i>Acanthocinus aedilis</i>	85	12,7	Algemeen	13	1,5	Zeldzaam
<i>Acmaeops marginatus</i>	8	1,2	Zeldzaam			Afwezig
<i>Agapanthia intermedia</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam			Afwezig
<i>Agapanthia villosoviridescens</i>	114	17,0	Algemeen	301	35,2	Zeer algemeen
<i>Alosterna tabacicolor</i>	47	7,0	Vrij algemeen	21	2,5	Vrij zeldzaam
<i>Anaesthetis testacea</i>	6	0,9	Zeldzaam	4	0,5	Zeer zeldzaam
<i>Anaglyptus mysticus</i>	28	4,2	Minder algemeen	19	2,2	Vrij zeldzaam
<i>Anastrangalia sanguinolenta</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Anoplodera sexguttata</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam			Afwezig
<i>Arbopalus fesus</i>	66	9,9	Vrij algemeen	5	0,6	Zeer zeldzaam
<i>Arbopalus rusticus</i>	95	14,2	Algemeen	70	8,2	Vrij algemeen
<i>Aromia moschata</i>	102	15,2	Algemeen	113	13,2	Algemeen
<i>Asemum striatum</i>	91	13,6	Algemeen	32	3,7	Minder algemeen
<i>Callidium aeneum</i>			Afwezig	5	0,6	Zeer zeldzaam
<i>Callidium violaceum</i>	39	5,8	Minder algemeen	15	1,8	Vrij zeldzaam
<i>Cerambyx scopolii</i>	2	0,3	Uiterst zeldzaam	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Chlorophorus varius</i>			Afwezig	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Clytus arietis</i>	200	29,9	Zeer algemeen	340	39,7	Zeer algemeen
<i>Cortodera humeralis</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam	4	0,5	Zeer zeldzaam
<i>Dinoptera collaris</i>	15	2,2	Vrij zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Ergates faber</i>			Afwezig	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Exocentrus adpersus</i>	4	0,6	Zeer zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Glaphyra umbellatarum</i>	8	1,2	Zeldzaam	3	0,4	Uiterst zeldzaam
<i>Gracilia minuta</i>	56	8,4	Vrij algemeen	3	0,4	Uiterst zeldzaam
<i>Grammoptera abdominalis</i>	3	0,4	Zeer zeldzaam	10	1,2	Zeldzaam
<i>Grammoptera ruficornis</i>	126	18,8	Algemeen	227	26,5	Zeer algemeen
<i>Grammoptera ustulata</i>	5	0,7	Zeer zeldzaam	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Hylotrupes bajulus</i>	151	22,6	Algemeen	35	4,1	Minder algemeen
<i>Iberodorcadion fuliginator</i>	3	0,4	Zeer zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Lamia textor</i>	63	9,4	Vrij algemeen	14	1,6	Vrij zeldzaam
<i>Leiopus femoratus</i>			Afwezig	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Leiopus nebulosus</i>	99	14,8	Algemeen	140	16,4	Algemeen
<i>Leptura aethiops</i>	58	8,7	Vrij algemeen	36	4,2	Minder algemeen
<i>Leptura quadrfasciata</i>	145	21,7	Algemeen	198	23,1	Algemeen
<i>Mesosa nebulosa</i>	25	3,7	Minder algemeen	14	1,6	Vrij zeldzaam
<i>Molorchus minor</i>	48	7,2	Vrij algemeen	63	7,4	Vrij algemeen
<i>Monochamus galloprovincialis</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Nathrius brevipennis</i>	8	1,2	Zeldzaam			Afwezig
<i>Necydalis major</i>	17	2,5	Vrij zeldzaam			Afwezig
<i>Oberea linearis</i>	12	1,8	Vrij zeldzaam	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Oberea oculata</i>	39	5,8	Minder algemeen	48	5,6	Minder algemeen
<i>Obrium brunneum</i>	24	3,6	Minder algemeen	45	5,3	Minder algemeen

Bijlage 2. Aantal uurbokken en waarnemingen per soort

	Aantal hokken voor 1980	% bezette hokken voor 1980	Status voor 1980	Aantal hokken vanaf 1980	% bezette hokken vanaf 1980	Status vanaf 1980
<i>Obrium cantharinum</i>	6	0,9	Zeldzaam	3	0,4	Uiterst zeldzaam
<i>Opsilia coeruleascens</i>	4	0,6	Zeer zeldzaam	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Oxymirus cursor</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam			Afwezig
<i>Pachytodes cerambyciformis</i>	54	8,1	Vrij algemeen	72	8,4	Vrij algemeen
<i>Paracorymbia fulva</i>	83	12,4	Vrij algemeen	57	6,7	Vrij algemeen
<i>Pedostrangalia revestita</i>	19	2,8	Vrij zeldzaam	3	0,4	Uiterst zeldzaam
<i>Phymatodes testaceus</i>	106	15,8	Algemeen	98	11,4	Vrij algemeen
<i>Phytoecia cylindrica</i>	15	2,2	Vrij zeldzaam	15	1,8	Vrij zeldzaam
<i>Plagionotus arcuatus</i>	109	16,3	Algemeen	28	3,3	Minder algemeen
<i>Plagionotus detritus</i>	2	0,3	Uiterst zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Poecilium alni</i>	75	11,2	Vrij algemeen	73	8,5	Vrij algemeen
<i>Pogonocherus decoratus</i>	21	3,1	Minder algemeen	8	0,9	Zeldzaam
<i>Pogonocherus fasciculatus</i>	61	9,1	Vrij algemeen	23	2,7	Vrij zeldzaam
<i>Pogonocherus hispidulus</i>	3	0,4	Zeer zeldzaam	10	1,2	Zeldzaam
<i>Pogonocherus hispidus</i>	89	13,3	Algemeen	153	17,9	Algemeen
<i>Pogonocherus ovatus</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam			Afwezig
<i>Prionus coriarius</i>	35	5,2	Minder algemeen	34	4,0	Minder algemeen
<i>Pseudoradonia livida</i>	72	10,8	Vrij algemeen	64	7,5	Vrij algemeen
<i>Pyrrhidium sanguineum</i>	24	3,6	Minder algemeen	70	8,2	Vrij algemeen
<i>Rhagium bifasciatum</i>	105	15,7	Algemeen	119	13,9	Algemeen
<i>Rhagium inquisitor</i>	17	2,5	Vrij zeldzaam	83	9,7	Vrij algemeen
<i>Rhagium mordax</i>	53	7,9	Vrij algemeen	45	5,3	Minder algemeen
<i>Rhagium sycophanta</i>	13	1,9	Vrij zeldzaam	9	1,1	Zeldzaam
<i>Rhamnusium bicolor</i>	5	0,7	Zeer zeldzaam			Afwezig
<i>Ropalopus clavipes</i>	9	1,3	Zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Rutpela maculata</i>	102	15,2	Algemeen	151	17,6	Algemeen
<i>Saperda carcharias</i>	136	20,3	Algemeen	42	4,9	Minder algemeen
<i>Saperda populnea</i>	111	16,6	Algemeen	39	4,6	Minder algemeen
<i>Saperda scalaris</i>	48	7,2	Vrij algemeen	35	4,1	Minder algemeen
<i>Spondylis buprestoides</i>	116	17,3	Algemeen	61	7,1	Vrij algemeen
<i>Stenocorus meridianus</i>	43	6,4	Vrij algemeen	23	2,7	Vrij zeldzaam
<i>Stenopterus rufus</i>	108	16,1	Algemeen	83	9,7	Vrij algemeen
<i>Stenostola dubia</i>	13	1,9	Vrij zeldzaam	3	0,4	Uiterst zeldzaam
<i>Stenurella bifasciata</i>	16	2,4	Vrij zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Stenurella melanura</i>	167	25,0	Algemeen	167	19,5	Algemeen
<i>Stenurella nigra</i>	53	7,9	Vrij algemeen	47	5,5	Minder algemeen
<i>Stictoleptura rubra</i>	165	24,7	Algemeen	239	27,9	Zeer algemeen
<i>Strangalia attenuata</i>	33	4,9	Minder algemeen	33	3,9	Minder algemeen
<i>Tetropium castaneum</i>	18	2,7	Vrij zeldzaam	14	1,6	Zeldzaam
<i>Tetropium fuscum</i>	13	1,9	Vrij zeldzaam	5	0,6	Zeer zeldzaam
<i>Tetropium gabrieli</i>	4	0,6	Zeer zeldzaam	1	0,1	Uiterst zeldzaam
<i>Tetrops praeustus</i>	139	20,8	Algemeen	186	21,7	Algemeen
<i>Tetrops starkii</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam			Afwezig
<i>Xylotrechus antilope</i>	1	0,1	Uiterst zeldzaam	2	0,2	Uiterst zeldzaam
<i>Xylotrechus arvicola</i>	26	3,9	Minder algemeen	13	1,5	Zeldzaam

BIJLAGE 3. CHECKLIST PER PROVINCIE

Het voorkomen van de soorten is per provincie aangegeven (●). Gebruikte afkortingen – FR: Friesland, GR: Groningen, DR: Drenthe, OV: Overijssel, GL: Gelderland, FL: Flevoland, UT: Utrecht, NH: Noord-Holland, ZH: Zuid-Holland, ZE: Zeeland, NB: Noord-Brabant, LI: Limburg. Verslepte dieren zijn buiten beschouwing gelaten.

	FR	GR	DR	OV	GL	FL	UT	NH	ZH	ZE	NB	LI
<i>Acanthocinus aedilis</i>	●	●	●	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Acmaeops marginatus</i>	–	–	–	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Agapanthia intermedia</i>	–	–	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–
<i>Agapanthia villosiviridescens</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Alosterna tabacicolor</i>	–	●	●	●	●	–	–	–	●	–	●	●
<i>Anaesthetis testacea</i>	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	●	●
<i>Anaglyptus mysticus</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	●	●
<i>Anastrangalia sanguinolenta</i>	●	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Anoplodera sexguttata</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	–
<i>Arhopalus ferus</i>	●	–	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Arhopalus rusticus</i>	●	●	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Aromia moschata</i>	●	–	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Asemum striatum</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Callidium aeneum</i>	–	●	●	–	–	–	–	–	–	–	●	●
<i>Callidium violaceum</i>	–	●	●	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Cerambyx scopolii</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Chlorophorus varius</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Clytus arietis</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Cortodera humeralis</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	●	–
<i>Dinoptera collaris</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	–	●
<i>Ergates faber</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●	–
<i>Esocentrus adspersus</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Glaphyra umbellatarum</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	●
<i>Gracilia minuta</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Grammoptera abdominalis</i>	–	–	●	–	●	–	–	–	–	–	●	●
<i>Grammoptera ruficornis</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Grammoptera ustulata</i>	–	●	●	–	●	–	–	–	–	–	●	●
<i>Hylotrupes bajulus</i>	●	●	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Iberodorcadion fuliginator</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Lamia textor</i>	●	–	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Leiopus femoratus</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Leiopus nebulosus</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Leptura aethiops</i>	–	–	●	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Leptura quadrijasciata</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Mesosa nebulosa</i>	–	–	–	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Molorchus minor</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Monochamus galloprovincialis</i>												
<i>pistor</i>	–	–	–	–	–	–	–	●	–	–	–	–
<i>Nathrius brevipennis</i>	–	–	–	–	●	–	●	●	●	●	–	–
<i>Necydalis major</i>	–	–	–	–	●	–	●	–	●	●	●	●
<i>Oberea linearis</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	●	●
<i>Oberea oculata</i>	–	–	–	●	●	–	●	●	●	●	●	●

Bijlage 3. Checklist per provincie

	FR	GR	DR	OV	GL	FL	UT	NH	ZH	ZE	NB	LI
<i>Obrium brunneum</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	–	–	●	●
<i>Obrium cantbarinum</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●	●
<i>Opsilia coeruleascens</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Oxymirus cursor</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Pachytodes cerambyciformis</i>	●	●	●	●	●	–	●	–	–	–	●	●
<i>Paracorymbia fulva</i>	–	–	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Pedostrangalia revestita</i>	–	–	–	●	●	–	●	–	●	–	●	●
<i>Phymatodes testaceus</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Phytoecia cylindrica</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Plagionotus arcuatus</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Plagionotus detritus</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	●	●	–
<i>Poecilium alni</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Pogonocherus decoratus</i>	●	–	●	–	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Pogonocherus fasciculatus</i>	●	–	●	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Pogonocherus hispidulus</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	●	●
<i>Pogonocherus hispidus</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Pogonocherus ovatus</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	–
<i>Prionus coriarius</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	●	●
<i>Pseudovadonia livida</i>	–	●	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Pyrrhidium sanguineum</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Rhagium bifasciatum</i>	●	●	●	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Rhagium inquisitor</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Rhagium mordax</i>	●	–	●	●	●	●	●	–	–	–	–	●
<i>Rhagium sycophanta</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	–	●
<i>Rhamnusium bicolor</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	●	–	–	●
<i>Ropalopus clavipes</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	–	●
<i>Rutpela maculata</i>	●	–	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Saperda carcharias</i>	●	●	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Saperda populnea</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Saperda scalaris</i>	–	●	●	●	●	–	●	●	●	–	●	●
<i>Sphondylis buprestoides</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	●
<i>Spondylis buprestoides</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	–	●	●
<i>Stenocorus meridianus</i>	–	–	–	–	●	–	●	–	●	–	●	●
<i>Stenopterus rufus</i>	●	●	●	●	●	–	●	–	–	●	●	●
<i>Stenostola dubia</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Stenurella bifasciata</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	●
<i>Stenurella melanura</i>	●	●	●	●	●	–	●	●	●	●	●	●
<i>Stenurella nigra</i>	●	●	●	●	●	–	●	–	–	–	●	●
<i>Stictoleptura rubra</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Strangalia attenuata</i>	–	–	–	●	●	–	●	–	–	–	●	●
<i>Tetropium castaneum</i>	●	●	●	●	●	●	–	●	●	–	●	●
<i>Tetropium fuscum</i>	●	–	–	●	●	●	●	–	●	–	●	●
<i>Tetropium gabrieli</i>	–	–	–	–	●	–	–	–	–	–	–	–
<i>Tetrops praeustus</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
<i>Tetrops starkii</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	●
<i>Xylotrechus antilope</i>	–	–	–	●	●	–	–	–	–	–	●	–
<i>Xylotrechus arvicola</i>	●	–	–	●	●	–	–	●	–	●	●	●
Totaal aantal soorten	39	35	45	56	72	24	50	43	46	29	63	77

BIJLAGE 4. WAARNEMERS

Aartsen, B. van	Burger, F.W.	Gielis, E.
Achterberg, C. van	Burgers, J.	Gielis, C.
Adriaanse, A.	Buter, C.	Gijswijt, M.J.
Alberts, A.	Calle, P.	Gockinga
Alders, C.J.M.	Cobben, R.H.	Graaf, D. Th.
Ameron, A. v.	Cook, B.M.	Gravestein, W.H.
Arnoud, Br. (= P.H. Haarsma)	Cool, H.	Groenen, F.
Asselbergs, J.E.F.	Corporaal, J.B.	Groll, H.W.
Assen, A. van	Cox, A.L.	Gunst, J.H. de
Bank jr, A..	Crevecoeur, L.	Haafden, E.J. van
Bank jr. G.	Cuppen, J.G.M.	Haar, D. ter
Barendrecht, G.	Dammerman, K.W.	Hamers, B.
Beek, W.H.J. van der	Deelman, A.	Hasselt, A.W.M.. van
Beekers, B.	Delfos, M.J.	Heerkens, J.P.H.J.
Beenen, R.	Delnoye, M.	Heetman, A.J.A.
Beijerinck, W.	Deventer, L.J.	Hegger, G.
Belgers, D.	Dijk, A.C. van	Heijerman, Th.
Berg, C. van den	Dixon, C.J.	Heijningen, C. van
Berg, M.P.	Doesburg jr., P.H. van	Heijnsbergen, S. van
Berger, C.J.M.	Doesburg, P.H. van	Heistek, M.J.
Bernet Kempers, K.J.W.	Dolleman, C.	Heitmans, W.R.B.
Beukeboom, L.	Drescher, F.C.	Hermes, D.J.
Bieman, C.F.M. den	Drost, M.B.P.	Heurn, W.C. van
Bink, F.A.	Dulfer, A.	Heylaerts
Bisschop van Tuinen, K.	Ebregt, E.	Hielkema, M.A.
Blokland, J.A.	Eck, A. van	Hoop, D. van der
Blom, K. van der	Edelman, M.H.	Houkes, E.
Blommers, L.H.M..	Ee, G. van	Houten, ten
Blöte, H.C.	Eggenhuizen, J.M.	Houtman, G.
Boer, J.J. de	Eldik, H.C.L. van	Huijbregts, J.
Bolten, D.G.J.	Essen, van	Huijps, J.F.J.
Bongers, W.	Evers, A.M.J.	Huisman, K.J.
Borghouts, C.P.	Everts, Ed J.G.	Hurk, P. v.d.
Bosz, J. G	Everts, J.	Hurkmans, W.E.G.
Bosscha, J.	Eysinga, R. van	Jansen, R.Ph.
Bouvy, E.H.M.	Faasen, T.J.A.	Jansen, M.G.M.
Bouwer, R.	Feenstra, M.	Jaspers, J.J.
Brakman, P.J.	Felix, R.	Jense, D.C.
Brandt, R.A.H. van den	Fliervoet, M.	Jong, C. de
Breugel, P.J.G.M.	Fliervoet, L.H.	Jong, R. de
Bremer, J.	Flint, G.J.	Jong, Th. de
Broerse, J.	Fokker, J.	Jongema, Y.
Brouerius van Nidek, C.M.C.	Frankenhuyzen, A. van	Kanaar, P.
Bruers, J.B.	Fransen, B.C.H.	Kalkman, V.J.
Brugge, B.J.H.	Frencken	Kazenbroot, J.P.
Buis, A.J.	Geijskes, D.C.	Keijl, G.O.
Bunjes, H.	Geraerds, W.	Keinstra, J.
Burg, J.C.	Gerdes, E.	Kempers, K.J.W.

Bijlage 4. Waarnemers

Kerkhoven, A.E.
Kervink, F.
Ketelaar, R.J.
Keukelaar, T.
Kinker, J.
Klaassen, H.J.
Klein, W.F.
Kleukers, R.M.J.C.
Klynstra, B.H.
Kooi, M.
Koomen, P.
Koorneef, J.
Koppeschaar, W.F.
Koster, J.C..
Kreijger, P.J.W.
Krift, H.J. van der
Krikken, J.
Kronenberg, G.
Kruseman, G.
Kurstjens, G.
Laan, H. v.d.
Laan, P.A. van der
Lako, S.
Lambrechts, J.H.
Langeveld, S.C.
Langohr, G.R.
Lankreijer, L.
Latiers, H.J.H.
Leefmans, S.
Leesberg, A.F.A.
Lefeber, Br. V.
Leij, L.J.J.M. van der
Lempke, B. J.
Leys, R.
Liefstinck, M. A.
Lindemans, J.
Lucas, J.A.W.
Lutjeboer, A.
Maassen, A.W.P.
Mac Gillavry, D.
Man, R. de
Masseur, A.G.
Mast, G. van der
Maurissen, A.H.
Medenbach de Rooy, A.B. van
Megens, P.
Meijer, K.
Meulen, G. v.d.
Meulen, J.C. v.d.
Minkenberg, T.
Mol, A.W.M.
Moraal, L.G.
Neervoort van de Poll, J.R.H.
Nierstrasz, H.F.
Nieser, N.
Niesthoven, J.C.
Nonnekens, A.C.
Nuffel, Chr. van
Nunen, F. van
Ooststroom, S.J. van
Oude, J.E. de
Oudemans, A.C.
Oudemans, J.Th.
Oudemans, Th.C.
Overbeek, H.
Oyen, W.G. van
Peeters, T.M.J.
Pennards, G.
Peters, F.
Polak, R. A.
Poot, P.
Post, F.
Post, J.L.
Post, P.
Pronk, Ph.
Queis, H.J.J.G.
Quirynten, H.
Raemakers, F.
Reclaire, A.
Reemer, M.
Renema, R.
Riswick, W.
Ritsema, C.
Roelofs-Ditters, E.P.H.M.
Roess, A.
Roggeman
Roijs, Le
Roman, H.F.
Rond, J. de
Ronde, C.J. de
Roon Jr, A. van
Roon, A. van
Roon, van
Rossem, G.J. van
Rüschkamp, F.
Ruurs, C.J.
Sande, J.C.P.M. van de
Santen, van
Scheffer, C.
Schellenb., A.
Schilthuizen, M.
Schmitz, H.
Scholte, G.
Scholten, L.H.
Schonewille, N.J.
Schouten, R.T.A.
Schreurs, A.E.P.
Schuyt, P.J.M
Seipgens, E.A.H.
Simon Thomas, R.T.
Six, G.A.
Slot, J.
Smit, A.
Smit, J.
Smit, J.T.
Smits, J.A.H.
Smits van Burgst, C.A.L
Smulders, A.W.J.M.
Snellen van Vollenhoven, S.C.
Snijder, J.A.
Soelen, J. & M.M. Markusse
Sonnemans, M.A.H.M.
Spannenburg, P.C.
Specht Grijp, W.
Speijer, E.A.M.
Spijkers, H.
Stärke, A.
Steeghs, J.
Steenbergen, A.
Steenis, W. van
Sterrenburg, F.C.F.
Swaaij, F. van
Tesch, P.
Teunissen, A.P.J.A.
Theels, A.
Tiemersma, Sj.
Tienstra, R.W.
Tjassing, Th.J.
Tolman, R.
Tricht, B. van
Troelstra, R.
Tutelaers, P.
Tuyl, C.A. van
Uytenboogaart, D.L.
Vaart, H. van der
Valck Lucassen, F.T.
Vallenduik, H.J.
Vecht, J. van der
Veldkamp, W.J.
Vendrig, C.F.P.

Venmans, L.A.W.C.	Weber, M.	Woerden, H. van
Verheggen, H.	Weele, H.W. van der	Wolf, H.W. van der
Versluys, J.	Wessels-Berk, B.F.	Wolschrijn, J.B.
Vervoort, W.	Wiebes, J.T.	Woudstra, J.H.
Vestergaard, D.A.	Wiel, P. van der	Wttewaall, J
Veth, H.J.	Wielink, P.S. van	Wulp, F.M. van der
Veth, J.A.M.	Wieringa, J.J.	Zandvliet, J.
Vis, R.	Wijnhoven, H.	Zanen, B. van
Vondel, B.J. van	Willemse, A.	Zeegers, Th.
Vorst, O.F.J.	Willemse, C.	Zeinstra, Ph.J.
Vos tot Nederveen Cappel, J.J. de	Willemse, C.J.M.	Zöllner, A.J.
Vos, R. de	Winkelman, J.K.	Zwakhals, C.J.
Wakkie, B.	Withaar, G.	
Wasmann, Er.	Witmond, L.	

SUMMARY

Distribution atlas of the Dutch longhorn beetles (Cerambycidae)

This atlas presents the distribution in 5x5 km squares of the 87 indigenous Dutch longhorn beetles. Additionally, the distribution of three species, previously regarded as indigenous to the Netherlands is discussed: *Cerambyx cerdo*, *Agosoma scabricorne* and *Monochamus sutor*. The information is based on a database of over 17.000 records with each record representing a species on a given date at a given locality. The records on the maps are split into two periods. Those from pre 1980 are shown as a circle while those from 1980 onwards are depicted as a dot. Records pertaining to specimens known to have been transported with, for instance, firewood are depicted with a triangle. For the pre 1980 period 9700 records are available and for the later period 7400 (see figures 1 and 2). The database is based on specimens from the Zoological Museum Amsterdam (ZMA), National Museum of Natural History Naturalis (partially) and most regional

collections. In addition, records were taken from the literature or were submitted by volunteers. The vast majority of records prior to 1980 are based on specimens from collections whilst those from 1980 onwards include a far higher proportion of field records. In both periods the records are reasonably well spread over the country, thus giving a fair picture of the distribution of the species. Figures 3 and 5 give the number of records per square and figures 4 and 6 the number of species per square in each period. For each species a flight histogram is also presented, based on periods of ten days. A visual checklist of the presence or absence of the species in the European countries is given as a map. The information for this is largely based on Sama (2005) with additions by the author. The species text gives information on life history, phenology, habitat, status and distribution in adjacent countries. Information on life history is based on literature from other European countries, unless otherwise stated.

REGISTER

Cursief gebruikte namen betreffen synoniemen, andere genus-soortcombinaties of veel voorkomende foutieve schrijfwijzen.

- abdominalis, Grammoptera 38
Acanthocinus aedilis 12
Acmaeops marginatus 13
adpersus, Exocentrus 34
aedilis, Acanthocinus 12
Aegosoma scabricorne 103
aeneum, Callidium 25
aethiops, Leptura 47
Agapanthia intermedia 14
Agapanthia villosoviridescens 15
alni, *Phymatodes* [= *Poecilium alni*]
alni, Poecilium 67
Alosterna tabacicolor 16
Anaesthetis testacea 17
Anaglyptus mysticus 18
Anastrangalia sanguinolenta 19
Anoploclera livida [= *Pseudovadonia livida*]
Anoploclera sexguttata 20
antilope, Xylotrechus 101
arcuatus, Plagionotus 65
Arhopalus ferus 21
Arhopalus rusticus 22
Arhopalus tristis [= *Arhopalus ferus*]
arietis, Clytus 30
Aromia moschata 23
arvicola, Xylotrechus 102
Asemum striatum 24
attenuata, *Leptura* [= *Strangalia attenuata*]
attenuata, Strangalia 95
bajulus, Hylotrupes 41
bicolor, Rhamnusium 80
bifasciata, *Leptura* [= *Stenurella bifasciata*]
bifasciata, Stenurella 91
bifasciatum, Rhagium 76
brevipennis, Nathrius 52
brunneum, Obrium 56
buprestoides, Spondylis 87
Callidium aeneum 25
Callidium violaceum 26
cantharinum, Obrium 57
carcharias, Saperda 83
castaneum, Tetropium 96
cerambyciformis, Pachytodes 60
Cerambyx cerdo 104
Cerambyx scopoli 27
cerdo, Cerambyx 104
Chlorophorus varius 29
clavipes, Ropalopus 81
Clytus arietis 30
coerulescens, Opsilia 58
coerulescens, *Phytoecia* [= *Opsilia coerulescens*]
collaris, Dinoptera 32
coriarius, Prionus 73
Cortodera humeralis 31
Corymbia fulva [= *Paracorymbia fulva*]
Corymbia rubra [= *Stictoleptura rubra*]
Corymbia sanguinolenta [= *Anastrangalia sanguinolenta*]
cursor, Oxymirus 59
cylindrica, Phytoecia 64
decoratus, Pogonocherus 68
detritus, Plagionotus 66
Dinoptera collaris 32
Dorcadion fuliginator [= *Iberodorcadion fuliginator*]
dubia, Stenostola 90
Ergates faber 33
Exocentrus adpersus 34
faber, Ergates 33
fasciculatus, Pogonocherus 69
femoratus, Leiopus 45
ferus, Arhopalus 21
fuliginator, *Dorcadion* [= *Iberodorcadion fuliginator*]
fuliginator, Iberodorcadion 43
fulva, *Corymbia* [= *Paracorymbia fulva*]
fulva, Paracorymbia 61
fuscum, Tetropium 97
gabrieli, Tetropium 98
galloprovincialis pistor, Monochamus 51
Glaphyra umbellatarum 35
Gracilia minuta 36
Grammoptera abdominalis 38
Grammoptera ruficornis 39
Grammoptera ustulata 40
Grammoptera variegata [= *Grammoptera abdominalis*]
hispidulus, Pogonocherus 70
hispidus, Pogonocherus 71
humeralis, Cortodera 31
Hylotrupes bajulus 41
Iberodorcadion fuliginator 43
inquisitor, Rhagium 77
intermedia, Agapanthia 14

- Lamia textor* 44
Leiopus femoratus 45
Leiopus nebulosus 46
Leptura aethiops 47
Leptura attenuata [= *Strangalia attenuata*]
Leptura bifasciata [= *Stenurella bifasciata*]
Leptura maculata [= *Rutpela maculata*]
Leptura melanura [= *Stenurella melanura*]
Leptura nigra [= *Stenurella nigra*]
Leptura quadrifasciata 48
Leptura revestita [= *Pedostrangalia revestita*]
linearis, *Oberea* 54
livida, *Anoplodera* [= *Pseudovadonia livida*]
livida, *Pseudovadonia* 74
maculata, *Leptura* [= *Rutpela maculata*]
maculata, *Rutpela* 82
major, *Necydalis* 53
marginatus, *Acmaeops* 13
melanura, *Leptura* [= *Stenurella melanura*]
melanura, *Stenurella* 92
meridianus, *Stenocorus* 88
Mesosa nebulosa 49
minor, *Molorchus* 50
minuta, *Gracilia* 36
Molorchus minor 50
Molorchus umbellatarum [= *Glaphyra umbellatarum*]
Monochamus galloprovincialis pistor 51
Monochamus sutor 105
mordax, *Rhagium* 78
moschata, *Aromia* 23
mysticus, *Anaglyptus* 18
Nathrius brevipennis 52
nebulosa, *Mesosa* 49
nebulosus, *Leiopus* 46
Necydalis major 53
nigra, *Leptura* [= *Stenurella nigra*]
nigra, *Stenurella* 93
Oberea linearis 54
Oberea oculata 55
Obrium brunneum 56
Obrium cantharinum 57
oculata, *Oberea* 55
Opsilia coeruleascens 58
ovatus, *Pogonocherus* 72
Oxymirus cursor 59
Pachytodes cerambyciformis 60
Paracorymbia fulva 61
Pedostrangalia revestita 62
Phymatodes alni [= *Pocilium alni*]
Phymatodes testaceus 63
Phytoecia coeruleascens [= *Opsilia coeruleascens*]
Phytoecia cylindrica 64
Plagionotus arcuatus 65
Plagionotus detritus 66
Pocilium alni 67
Pogonocherus decoratus 68
Pogonocherus fasciculatus 69
Pogonocherus hispidulus 70
Pogonocherus hispidus 71
Pogonocherus ovatus 72
populnea, *Saperda* 84
praeustus, *Tetrops* 99
Prionus coriarius 73
Pseudovadonia livida 74
Pyrrhidium sanguineum 75
quadrifasciata, *Leptura* 48
revestita, *Leptura* [= *Pedostrangalia revestita*]
revestita, *Pedostrangalia* 62
Rhagium bifasciatum 76
Rhagium inquisitor 77
Rhagium mordax 78
Rhagium sycophanta 79
Rhamnusium bicolor 80
Ropalopus clavipes 81
rubra, *Corymbia* [= *Stictoleptura rubra*]
rubra, *Stictoleptura* 94
ruficornis, *Grammoptera* 39
rufus, *Stenopterus* 89
rusticus, *Arhopalus* 22
Rutpela maculata 82
sanguineum, *Pyrrhidium* 75
sanguinolenta, *Anastrangalia* 19
sanguinolenta, *Corymbia* [= *Anastrangalia sanguinolenta*]
Saperda carcharias 83
Saperda populnea 84
Saperda scalaris 85
scabricorne, *Aegosoma* 103
scalaris, *Saperda* 85
scopolii, *Cerambyx* 27
sexguttata, *Anoplodera* 20
Spondylis buprestoides 87
starkii, *Tetrops* 100
Stenocorus meridianus 88
Stenopterus rufus 89
Stenostola dubia 90
Stenurella bifasciata 91
Stenurella melanura 92
Stenurella nigra 93
Stictoleptura rubra 94
Strangalia attenuata 95

- striatum, Asemum 24
sutor, Monochamus 105
sycophanta, Rhagium 79
tabacicolor, Alosterna 16
testacea, Anaesthetis 17
testaceus, Phymatodes 63
Tetropium castaneum 96
Tetropium fuscum 97
Tetropium gabrieli 98
Tetrops praeustus 99
Tetrops starkii 100
- textor, Lamia 44
tristis, *Arbopalus* [= *Arbopalus ferus*]
umbellatarum, Glaphyra 35
umbellatarum, *Molorchus* [= *Glaphyra umbellatarum*]
ustulata, Grammoptera 40
variegata, *Grammoptera* [= *Grammoptera abdominalis*]
varius, Chlorophorus 29
villosviridescens, Agapanthia 15
violaceum, Callidium 26
Xylotrechus antilope 101
Xylotrechus arvicola 102

